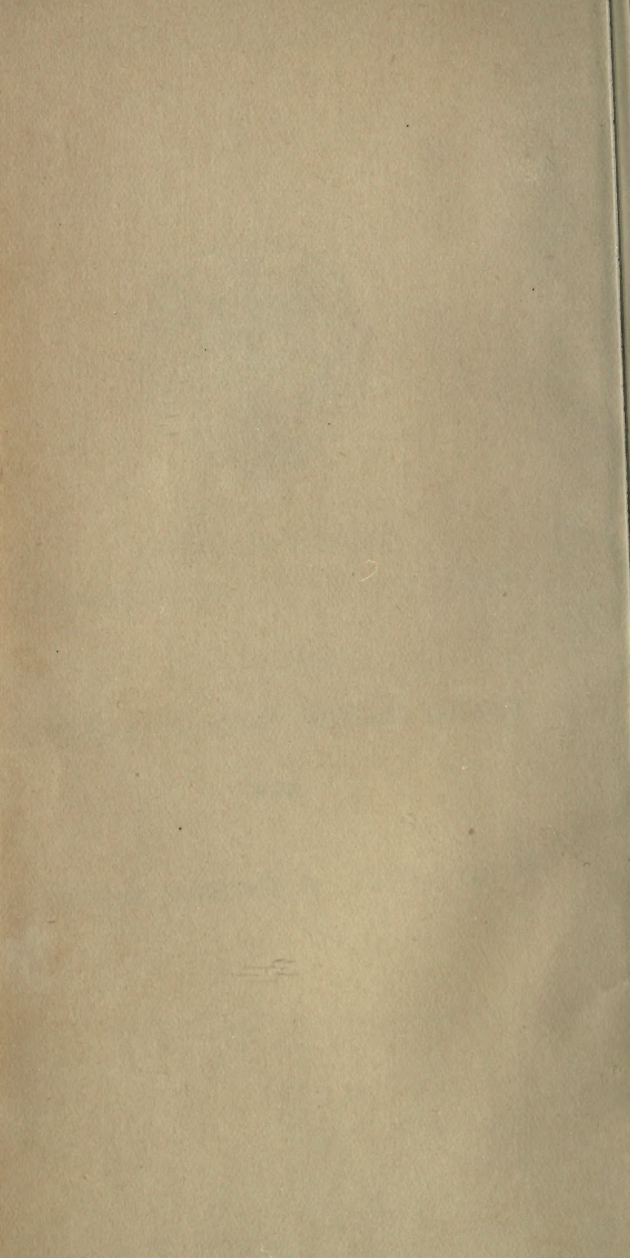

PURCHASED FOR THE
UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

FROM THE
CANADA COUNCIL SPECIAL GRANT

FOR

CATALAN LANGUAGE & LITERATURE 68

OBRES COMPLETES
DE
EMILI VILANOVA

VOLUM X

EMILI VILANOVA

ULTIMS
QUADROS

LLIBRE PÒSTUM

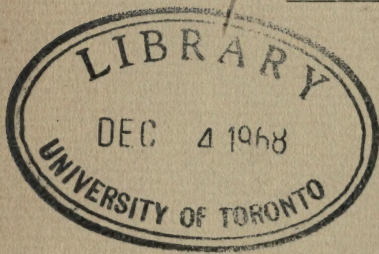
BARCELONA

ILUSTRACIÓ CATALANA

1906

PC
3941
V43U4

RESERVATS TOTS LOS DRETS

Barcelona — Estampa de J. Thomàs.

Estava enllestintse aquest volum, hont en Vilanova aplegava y corretgia sos últims escrits, no coleccionats encara, quan l'arrabassà la Mort al amor de sa familia, al afecte de sos amichs y a la devoció de sos lectors.

Quedà a mitx fer la tasca, y nosaltres cumplim lo trist deber d'acabarla, tancant aquesta aplega ab los materials reunits y revisats per en Vilanova, però nó ab lo cap y cua qu'ell tenia in mente y que desgraciadament han quedat sense escriure.

Tot conjuminant aquest volum, tres coses duya al cap de fer, en Vilanova.

La una, son les dues últimes escenes del

«Pantiquillo», que'ns entregà pochs dies abans de morir, y que son les derreres planes qu'escrigué, com una despedida a aquell canari que tan bona companyia li feya.

L'altra, era un article ò quadro de costums que volia escriure per dedicar-lo a n'Oliver, en correspondencia a una seva dedicatoria y per simpatia que li menava, ab lo qual hauria acabat aquest llibre y segurament la seva producció literaria.

L'altra, era un prologuet que, a prechs nostres, hauria posat en aquestes matexes quatre planes qu'havíam reservat aposta, y qu'ara hem d'omplir nosaltres ab aquesta desgarbada y trista explicació.

Ell no hi estava gayre per axò dels pròlechs; y després, lo qu'ell deya:—¿Què vols que li diga al públich, ara, sinó tristeses? — Però nosaltres, precisament per axò, perque pressentiam qu'havia de ser son últim contacte ab el seu públich, com una encaxada de despedida, insistirem en que hi fes quatre ralles que, a la fi, bondadosament ens va prometre.

Deu no ho ha volgut: s'apagà sa inteligencia, 's glassaren ses mans, s'aturà son

cor, abans d'aquella última comunicació ab sos llegidors de tants anys.

En aquest espay qu'ell hauria omplert ab ses tristeses, nosaltres no sabem com traduhirhi la gran tristesa de la seva mort, l'anyoransa del amich y del escriptor singular. Seguint el seu exemple, com obehint a la seva veu, demanem al lector un pare-nostre per la seva ànima y comensem aquest son últim llibre ab la creu qu'ell posava sempre en cada plana de sos escrits.

Al Cel sia.

ANY NOU VIDA NOVA

Hi penso algunes vegades ab lo meu mestre de primeres lletres.

«Any nou, vida nova»; cridava ab to amenassador, allí, per les darreríes de Desembre.

Es dir, amenassar y pegar, tot aparionat, ho feya sempre; però axís que tombava l'any, volía introduhir reformes més severes aplessades per després de festes.

— Usted, Ramonet (en aquell temps la llengua oficial per dir disbarats en les escoles era la castellana); éntre allí dentro y póngase á las órdenes de la senyora Laya. —

Aqueix acte de rigor l'exercía sovint; no esperava may l'any nou.

Lo Ramonet s'alsava de terra hont estava sentat, cumplint una penitencia que devía fer efectiva agenollat, ab los brassos en creu, y tot content corria a posarse *á las órdenes manifestadas*. Sortía després ab lo cetrill de cuyna y un cabasset. Al cap d'una hora ò més, tornava ab provisió de patates, dos dits d'oli al cetrill y una lletuga de fulles rebregades que no feya goig ni devía esser bona per menjar.

Lo senyor Tomàs l'esperava donantse a les àligues.

— ¿Adónde ha ido usted? — li cridava, fixantli'ls ulls enverinats, estesos los brassos endarrera ab actitud d'anarshi a abrahonar y ofegarlo de una brivada.

— ¡Si yo no he hecho nada! — responía tremolós, posantse la mà girada devant del front per rebre en fals la catxeta que veyá alsarse, voleyar y caure demunt seu.

— ¡Poca verguenza, sin principios ni arraigo!

— Que no señor. Si me estaba en la tendeta para que s'escorriese el aceite.

— Silencio! — nos cridava. — Al

qui torni sentir riure li cloch los llavis ab ayguacuyt bullit. — Y tornant a empèndreles ab en Ramonet:—Cálllese usted, torpe, no diga más disparates, majadero, que es usted la discordia de la clase. Arrodíllese, pronto. Los brazos en cruz; baje usted los ojos.—

Y variant de conversa, per si venía la distracció, deya en Ramonet:

— De primero iré á llevar las patatas á la senyora Laya. Míre usted; ya se había acabado la escarola; he comprado esta lletuga.

— Vaya usted al infierno. —

Girantse desseguida a nosaltres nos endressava un apòstrofe biliós que'ns esferehía més per lo que no enteníam, que per lo gesto y entonació tràgica ab que'l pronunciava. Donava tals palmetades a la taula y tenía tanta vivor als ulls y en l'accionat, qu'a cada cop nos semblava que havían d'exir de la fusta'ls raigs d'espurnes, les serpents de foch y'ls gripaus encesos ab tres llengues d'am, evocats ab tan enèrgich y resolut mandato.

Entrava la senyora Laya feta un desespero.

— Míra, Tomàs, quin enciam ha dut aqueix bordegassot; per mi l'ha arreplegat de les escombraríes; sembla perbullit.

— Axò es un cataplasme, ¿què'n vols fer?

— Míra, ben triadet nos lo tindrèm de menjar, ¿què vols que'n fassi? ¡Costa un quarto y mitx! — Y amenassant ab la mà de cantell al Ramonet li deya:

— Ja t'arreglaría jo, Descarát. —

Aquesta escena ò per l'estil, se repetía casibé día sí día nó y dos arreu.

* * *

En Ramonet, jo no sé si pagava la mesada, mes era'l qui portava sovint la lliura fent de regatxo a la senyora Laya per anar al Born, y ademés l'enviavan a les compres menors per tendetes, herbolari y betes y fils.

No hi entrava gayre en los estudis de gramàtiques; aquesta ciencia li era dificultosa y aburrida; hi havia una especie de contrapunt entr'ell y

les parts de la oració, en lo que, si be'n sortia aclaparat, no's donava. Lo mestre feya esforços per ficàrleshi al magí; ell no les dexava entrar y les oracions se quedavan fóra.

— ¿En cuántas partes se divide la gramática?—li preguntava'l noy que feya de corrector.

— La gramática castellana se divide...—responía ab molta branzida.

— ¡No me'n recuerdo ara!

— Donchs, falta.

— ¡Ay, noy! — exclamava fent lo peterrell.—Son una pila.

— ¿Cuántas, diga V?

— Si'm perdonas la lliçó, —deya baxet, — te donarè una cosa. — Y tornava a respondre:—La Gramática Castellana se compone...—

Vaja, era inútil: s'encallava com si topés ab un piló.

— ¿Y las partes de la oración? diga V.

— Son nueve.

— Cúyta: Artículo, nombre, pronombre...

—..... Pronombre..... daxonses, ay nó. Adverbio, Conjucción é Interjección! — afegía alsant molt la veu y dexantla anar ab gran cantarella.

— Tres faltas. Señor Tomás: Ramonet no ha sabido la lección.

— Se queda sin comer.

— Ay, coix, jo no me'n recordo. Per què n'hi posan tantes de partes de la oración. Y prenent lo llibre de una revolada's tirava de qualsevol manera al banch, y bo y ploriquejant se posava a estudiar.

Al poch rato venía la contemplació. Dirigía la vista vagamunda per qualsevol indret: de sobte s'abaxava mirant ab recel si'l mestre guaytava y tot seguit sos ulls s'animavan seguint el vol tortuós d'una mosca ab cueta de paper.

Si's podían veure'ls dinars que li havían costat los pronombres y *da-xonses*, ¡quín convit y quína manutención assegurada per unes quantes setmanes!

Eram al rotllo per conjugar verbs; les preguntes venían saltades y no sabíam a qui toparían. ¡Ay, ay! teníam més por que verbos.

— Díga usted, Ramonet. Infinitivo, voz de presente: del verbo amar.

— Amé. — Responía, guaytant als companys qu'ab los llavis li signavan a-mar.

La castanya seguía immediata, y desseguida, al mitx del rotllo agenollat.

Lo plusquamperfecto sempre li feya venir passió de riure. Mes jo crech qu'entre aqueix y'ls gerundios li van atacar la salut, perque va caure malalt ab una erissipela al cap que'l posà a les portes de la mort.

* * *

Sa mare'l va acompanyar després de la malaltía a recomanarlo al mestre.

— No li ensenyi tanta gramàtica, si coneix que se'n pot passar.

— ¡Y ara! No digui disbarats, què sab vostè? ¿Què menja vostè per dinar?

— Què vol que li diga... Ay, me fa riure, senyor Tomàs.

— Contésti, ¿què menja?

— Com tothom. Escudella, carn d'olla y para de contar.

— Nò, senyora: y pa y vi. Donchs, la gramàtica es com un dinar. Si no hi hà carn d'olla no es cumplert; y

si no ha begut aygua ò vi, no ha dinat com cal. ¿Està al cas?

— Però se'n pot fer de més y de menos. Considéri que'l noy té les potencies esquifides.

— No'm vingui ab histories. Beles té prou balderes per jugar. A ver los bolsillos, Ramonet. ¡Si es un mosca balba! Sàque usted inmediatamente lo que tiene en los bolsillos, le vuelvo á decir. ¿Qué es esto?

— Ay, no me l'esferehexi. No ploris, fill meu, que'l senyor Tomàs ho diu de broma.

— ¿Esto? un'auca de redolins.

— ¿Y esto, y esto? ¡si lleva la vida del jugador, usted!—

De les butxaques anavan sortint bales, pinyols d'albercoch, baldufa, bòlit y un mandronet ab tres ulls.

— ¿Ven? ¿y adónde va usted con el mandró? á esguerrar algún infeliz para todos los días de su vida? algún inocente que passará distraído por las pedradas entre los dos partidos? ¿con quién va usted: con los liberales ó con los carlistas?

— Con los liberales.

— ¡Poca vergüenza!

— Ay, nó señor, con los carlistas.

— ¡Descarado!

— Però ¿de quins es vostè, senyor Tomàs?

— Càlli, ¿no veu que'l renyo? ¿que vaig a fer pedrades jo? veu el que no té cap per estudiar si li falta res a aprendre? míri, quína compliació de pessets menudes per instruirse. Váyase usted á hacer las operaciones en seguida. ¡Vivo!

— ¡Deu meu! Senyor Mestre, ¿què li vol fer ara? No'l castigui tan fort, fàssim aquesta caritat.

— Qu'enrahona ara vostè; si es una llissó.

— ¿No es pas cosa de tumia? el meu fill està tan dèbil.

— Vaya usted, le digo, y haga las operaciones con el mandró. Vostès son los qui'ls perden als fills, porque nos lligan de mans.

— ¡Pobret! míri com li ha quedat lo cap, guàyti. Aquí no hi té cabells, ni aquí tampoch, ¡lo meu fill!

— Ni n'hi tindrà may més. ¿No veu que son trenchs? déxil anar ab lo mandró a fer pedrades. Ja se li tornarà calvo com un sabi.

— Ha tingut una dissípola verinosa de tant estudiar.

— Sí, al glassis de la Ciutadela.

— No més voldria que li sentís la relació d'aquella comedia: El Sapa-tero y un Rey.

— Més valdria que li fessen estudiar la doctrina que no pas aquestes ximpleses.

— Es cosa del seu pare. No les sab dir en castellà les oracions que vostè li ensenya.

— Perqu'es un cap-cigrany.

— Y míri: don Baltasar, l'amo de la casa, que s'està al primer pis, diu qu'es una vanitat tonta axò de fer resar a les criatures en castellà. Que fa heretge; que Nostre Senyor enten totes les llengües y que no'n fa cabal ni se'n ha escoltat may cap de pecador que se li presenti fent lo ximple, disfressant lo parlar y'ls gemechs y'ls prechs per eternirlo. Cadascú que resi a sa manera: y quan li cridan *Dios mío*, com ja coneix que son catalans, diu que'ls despatxa a la fresca y'ls avia: «¡Apa avall a fer lo bobo al torin, poques soltes! ¡babaus! ¡imprudents! ¿Per què vos he donat la llengua més hermosa de la cristiandat? Los castellans son més prudents que vosal-

tres: me cridan en castellà y jo'ls escolto y'ls atench.» Y míri, axò que diu don Baltasar deu ser cert, perquè, repàri, tots los que governan y'ls generals y la justícia tots son castellans.

— O andalusos, ò gallegos ò estremenyos.

— Però tots parlan castellà del seu natural.

— Dígali a aqueix don Baltasar, que si també fem lo neci quan dihem lo Gloria Patri en llatí.

— Ja li va fer aquest reparo l'home de casa, però va respondre que allò era per més pompa y senyoriu, per més respecte y veneració després d'haverlo cansat ab nostres demandes y necessitats. Veliaquí.

— Bueno, dígui al seu marit que vingui; ja enrahonarèm. —

* * *

Y entrà a la classe tot despacientat. Donà un cop de regla sobre la taula y'ns digué: «De hoy en adelante el que hable en catalán, se quedará sin comer. Año nuevo, vida nueva.»

LOS TRES TOMS

Me'n vaig anar al Cafè del Falcó a veure en Peret perquè'm dongués assuntó per un article de Sant Antoni.

— Peret, — li vaig dir axí que arribà;—avuy li comprometo la tarde; havem de tenir una assentada; m'ha de proporcionar datos de la festa dels Tres Toms.

—¡Que'n tens de lletra menuda!—
(En Peret tracta de tu a tots los que contan alguns anys menys qu'ell.)
— ¿Deus volguer fer un pediment pel diari? Noy, pòrta puros de ral. Com que m'han regalat aquesta *mugronera* d'àmbar de marina, no la vull deslluhir ab cigarros venturers

que sembla que xarrupis garbons metzinats ab veneno ordinari. Y com que lo *biberon* es de primera classe (guàyta, costa cinch duros), no puch emmanegar-lo ab aquexos tabacots de baxa raleya que si tens la sòrt de menjar un bon bossí a la taula de casa, 't treu tot lo regust que 't quedava al paladar per dexarhi amargantor de medecina passada. Ja te'l pots mirar, que cap senyor d'aquí ni de Madrid petoneja un galet de més luxu, ni treu fum ab conducto de tant mèrit.

— Es un regalo bonich.

— Y qu'honra la boca del individu. Deu me conservi'l dentat; aquesta eyna no la poden gastar los bifis: fa massa palanca y a riscos de caure. Es una francesilla de la Coloma. Volía que'm desvesés de fumar puros de quarto, d'aqueix escarràs xuclador que les galtes se'm ajuntavan per la part de dins cada cop que la pipava. Ella'm deya: «Fúig, apàrtat de prou meu, que'm fa angunia veure com se t'aprima la cara bregant ab aquest lluet. Si t'ho donguessen per obligació ò per remey, no'n voldrias fumar.»

«¿No veus que'l govern comercieja ab carn humana y'ns ven aque-xos cigarros perque vol *divolir* los pobres? Se'ls necessita per ell los bons puros que venen de la Habana.»

No varem tenir cap més paraula. Agafa'l mocador gran, se'l tira a les espatlles, y ab aquell caminar menut que sembla que trii les pedres més llises y aquell revoleyo de faldilles qu'escampa la gracia sobrera del seu cos, se me les enfila devallada amunt y'm compareix tot seguit ab aqueix bocadillo de pasta de carmel-lo.

«Té, fúma com una persona; en Peret de les diligencies té massa crit y reputació per fumar de quarto, com un trist escorra-tinters des-employat.»

«Míra que l'aparato es de calibre dels de ral.»

«Fúma de ral, y que't tornin lo cambi quan fassis botre'l duro pel taulell.»

La mirada que li vaig llensar, tot daltabaix de la persona, volía dir: estimando, y més firme y segur que may l'apreci y querencia del teu

marit; pot de confitures, raget de claror, Colometa corresposta y apreciada ab la finesa que't merexes y't pertoca.

— Alsa amigo, quín redoble d'amorettes més tendres! Encara hi té trassa!

— A poch a poch; ja t'he dit que ara'm servexo de la vista per obsequiarla. Be prou que li havia regalat les orelles, a la joventut. Ara no m'escauria, ni ella'n faria cabal. No més ne tenim una de primavera; ja ha passat per nosaltres la tongada de les flors... Be, ¿què vols pendre després del cafè? Noy, porta dues copetes de curassao del mascle. Tàsta axò; es beguda de tenor. Diuen que ve de Holanda; però jo crech qu'aquí'l gastan directament de ca'l Escat. Es del veritable.

* * *

— Donchs, tu voldrías sapiguer què faràn aquest any los cotxeros per Sant Antoni? No rès; fanfarries. ¡Criatures! Volían donar lo ball a Llotja. Jo me'n vaig riure. Com que

coneix la classe y'l personal, desseguida ho vaig posar en quarentena. Ara surten ab la embaxada que serà al Circo. Veyam si d'aquí a demà passat resultarà qu'es a ca'n Culleretes ab una copla de primeres parts arreplegades pel carrer. Ja ho veig, pobre canalla, no tenen experiència y'l diner es més buscat qu'en algun temps. Ja s'ha acabat allò de que'ls cotxeros se desdineravan per lluhir la festa. Propaganda y brou de llengua, no'n mancan. Ja sabs tu que la afectació del jovent del gremi es a la boquilla, y en havent acabat ho quedan a deure perque no portan menuts.

Faràn los Tres Toms; lluhiràn lo barret alt y'ls guants de cabritilla blanca, (hi hà minyó que'ls hi han fet espressos y s'ha necessitat una pell per vestirli les mans); qui tingui soguilla se la posarà; y'ls demés, míra, bona camisa planxada ab llustro y... passa pel Angel. Perque, de més ò de menys, hi hà sanch y puntillo entre'ls del ofici. ¿No veus que la tralla dona tan orgull qu'un home posat al pescante sembla'l Rey de les Aygues y ab la dolsor de les

brides governa l'animal més noble dels dos mons y's mira'l paysanatge que va a peu esmolant les llambordes dels carrers? ¿Què vol dir tot axò? que'l cotxero posat allí dalt ocupa més posició y té més responsabilitat que'ls *qualsevols* que s'entrebancan per aquí terra. Y'l dia que té de fer una festivitats, si no escampa'l boato ¿còm queda la seva reputació?

Ara entra l'hereu Finet. Ja te'l pots mirar; lo dia que vulgui omplir les menjadores de la quadra de dobles de quatre, té per correspondre: es lo cotxero més rich de la nació. Lo cridaré, qu'ell nos enterarà. Noy gran, que no vols conèixer los pobres?

— Ola, Perico. No ho creguèu, anava distret.

— Asséntat, que pendràs una copa. Escólta: ¿còm tenim la festa; qui es l'abanderado?

— En Nay.

— ¿De serio?

— No surt la bandera aquest any.

— M'ho recelava! Té, malviatge la miseria y'ls homes de dues cares!

— ¡Y ara! mirèu qu'haveu fet. ¡Tothom guayta!

—Mosso, treyèu aquest vidre tren-
cat y que's compti lo que valen les
esmotxadures. La taula voldria ha-
ver petat. ¿Y tu, noy gran, no t'has
sapigut malgastar cent duros?

— Jo n'oferia trescents. Però no
s'ha pogut admetre; no era legal.

— Ja ho sé que tens bon cor. Y
qu'allí ahont ets tu no's fa un paper
lleig. No te n'enviarà poca de salut,
Sant Antoni; perqu'ets la persona
de més rango, del ofici. No parlis
més, ja ho veig clar, s'hi ha ficat la
bruxa entre'ls cotxeros. ¡Que'n veu-
rèm aquest any de bufados al hospici!

— Sí, de poch que no omplo de
reversos la cara d'aquella patuleya
que'm feya la contra.

— Vaja, ja està llest; adeu Sant
Antoni, adeu Tres Toms; no m'ex-
pliquis rès més. Tot va a la baxa,
les persones y'ls interessos. Quí
ho havia de dir que vindria un
temps que per la nostra diada no
exiria la bandera. ¡Sant Antoni dels
Ases, perdonèu l'agravi, que jo faré
penitencia per amorosirvos y calmar
vostr'enfado! Me'n vaig a casa y li
dich a la Coloma: «Alto la mortan-
dat; tórna'ls pollastres a la exida;

que visquin. Menjarèm bacallà y escudella d'oli. Tórna al forn de Sant Jaume y que no pastin més; fòra'l tortell de duro.» Ara faría desgracies. Me caso ab Ronda! —

* * *

Després d'aquell desfogament de ira, axugat lo mullader de la taula, desembrassada dels testos de pisa trencada ab lo cop de puny, y més sossegat en Peret, seguí dihent:

— Ja ho veus, querido: jo volía servirte be perque fesses una relació justa, acreditada y exacte dels Tres Toms: ab aquell espetech de músiques que fins la terra que'ns aguant hi volta engrescada; ab lo seguiment del fadrinatge més lluhit del ofici montats en los cavalls més poderosos de la ciutat, guarnits ab selles de vellut carmesí brodades d'or, estreps de plata y bocados perque'ls animals llepessin valor y cosa de preu lo día de la festa; ab aquella esfilagarsada de cintes de gró, de mauré y tapissería de casulla caygudes y barrejades entre'ls rulls de cues

lluhenes com motes de seda destrenada. Del bon mosso abanderado, minyó de prendes, escampador de plata y dineral, y'ls dos companys que li fan costat, guapos també, sapat, engrescadors en l'art de la estimació y ab prou partit entre les minyones cullidores, vestits com figurins ayrosos, ben posats ab robes bones y joyes de valor llampeguejant espurnes fredes, enlluhernadores, qu'aclarexen la llum del día.

D'aquella bandera ampla, folgada de riquesa y luxo, graciosa ab los meneyos y ondejar que li fa fer lo vent, omplint de fresca garbellada en sedes al Sant Antoni de plata qu'hi hà al cim del pal, a la intemperie, guaytant al cel plè de blavors matisades ab escampalls de sol y en la terra aquexa fantasía, aquexa maravella de toyes d'olor qu'engalanan als animals, y aquells jòchs de plomeros, de cayguda desmayada, llam pants de colors, qu'hi jugan tots los sentits del arch de Sant Martí entre les plomes més cares y escatusseres dels aucells d'Amèrica y les més triades del carpó dels periquitos y cotorres qu'havían dut per dissecar

al establiment dels quatre cantons del Call. Aquella cerimònia dels cotxeros, entonats, rumbosos, gastadors de la plata y de cinquenes que se'n pert la cria y la mena; lo poderiu dels cavalls que pernejan frissosos, que's menjarían lo vent y li pendrían ventatja si'ls afluxessin les brides; tanta música animadora qu'ompla'l cor de goig y vessa pels ulls amarats d'alegría; tanta fragancia de violes, tanta colorayna escampada; lo despejo del cel, la hermosura de sol y aquell gentiu content, animat, vestit de les festes; aquelles cares morenes; aquells ambos d'ulls negres, essencia de garbons, cremaçadors com pedra infernal, y'ls serafins rossos disfressats de damiseles a la moda qu'omplen y atapahexen carrers, plasses y rambles, tothom ab lo cap alsat; bones mosses y les qu'ho han sigut; serafins, criatures, currutacos del mostatxo caragolat; tots ab la vista bellugadissa d'assí y de allí contemplant la galanor, y'l dexo, y'l poder dels cotxeros en lo dia benehit y sagrat de la festa del nostre Sant.

— Perico, toquèula, aqueix es lo fet de la veritat. So cotxero, he sigut

abanderado y tot passa del punt y modo qu'haveu relatat al senyor. Noy, pòrta un licor més fi y còbra'l gasto.

— Finet, ¿que'm vols fer traveta? Lo gasto ja es pagat. No sabs qu'allí al taulell, me guardan quaranta duros per satisfer los extraordinaris, y perque cap maco se m'adelanti a desayrarme l'obsequi? ¿Que no sabs que quan son consumits tots quaranta ve la Coloma y porta un altre paper de plata, y no'm desbanca ni'm fa quedar malament cap home batejat, anch que tingui més interessos que'ls que dexan diners al govern de la nació? Tórna aquexa moneda a la Seca, qu'aquí no'n bescambían ni les entenen les dobles de quatre. —

* * *

— No hi posis rès al diari, ò digas que la festa no's celebra per mor de quatre americans vinguts a menos... O sinó, posa: «En atención de no haver avinensa...»

— Home, per Deu, díguiho en català.

— Tens rahó. Com qu'un home

les poques vegades que posa mà a la ploma s'expressa com la tropa! Escríu, ¿està axò de l'avinensa?

— No cal, ja ho faré de memoria.

— Axí dígas: y finalment, y en virtut de que'ls cotxeros, tots ple-gats, son una colla de boladistes, poca robes, y xerrayres...

— ¿Tant fort?

— No tingas por, jo'm firmaré. ¿Que no'ls coneix lo poble y que no ho sab que son uns tabernacles, ab molta vèrbola y fantasía, que totes les grandeses y exides de mare les tenen a la llengua?

— ¿Has posat finalment? Donchs, fés constar que, en conseqüencia de no tenir cap ral ni aquí ni a casa (ja saltaràn quan se sentin a sobre aquesta mosca milanesa), la festa del Patró de les besties y dels qui les manan se celebrarà magre ab les escorrialles y resaygues que s'arreguin entre'ls capitalistes de les quadres que no pagan subsidi, ni son apuntats en lloch, y entre'ls cotxeros que menan faetons de *lance* per acompanyar quitxalla als colegis del Ensanxe. ¿Què't sembla, Finet, aquesta piula, es rebedora?

— ¡Ja es bescantar una corporació!

— Qu'ho posin al diari com he dit sense treuren un senabre ni un titllet de rès. Y si algú reclama y vol més informes, envíamel a casa, que si's dona per agraviat y m'axeca la veu, lo tanco al quarto fosch. ¿Eh, noy?

— Que voleu que us diga, encara los hi doneu més importancia. De-xèulos fer, que's divertexin, que treguin les arnes y que's respallin los barrets al inrevés que semblaràn nous. ¡Lo fill d'en Tets que volía fer daurar los cascos del cavall que li dexan al Cilindro! un penco qu'al Torin no més li volían pagar la pell, que roda'l bògit un'hora cada día perque no's toqui de la melsa! Me'n vaig a dirli que no hi fassi gasto, que'ls hi pinti ab such de regales-sia.

— O ungüent de bisilicon; y'ls diners que s'hi havía de gastar que'ls emplei per ferli pendre un baf a les potes que no se li agenolli abans d'hora, pel camí, pensant que'l benehexen. Ja sé de quin cavall parlas. Es un'arpa que si li toca'l sol lo

repren y l'ayre me l'enfebra; lo mantenen ab brou de palla de màrfega y peles de canya a la llauna. Pobre bestiola, quan se veurà tan guarnit, per poch conexement que tingui serà capàs de posarse a plorar. ¡Pobre cavallet! Me sembla que si no'l tornan ab un bayart al Cilindro, se'n veurà un fatich per arribar a casa. Dígali a n'en Tets que fassi una cosa: que li enumeri les potes, que se'l carregui a coll, y en sent a la Iglesia qu'armi totes les pesses y fassi la cerimonia, si vol anar segur y quedar be.

— Me n'hi vaig. Encara'l faré cremar. Vaja, caballers, mandar.

— ¿Te'n vas, salao? Míra, noy. Si fos cas que la cosa's pogués compondre y'l compromís fos per trenta ò quaranta duros més ò menys, cónta ab en Peret: lo que fassi un altre home ho faig jo y dos travessos de dit més. Perque'm dol y'm sab greu, y no tinch prou galtes per treure la vergonya si la festa surt escarransida. Vès de compòndreho. Si no ho fas per tu y per mi, que tenim decoro, fésho pels animals; que llueixin un cop al any per la seva festa.

¡Pobrets! tan pacients, tan resignats, cobrant cops y sentint males paraules per tot recreyo, y ara que'ls podem obsequiar ab música y tortell, olors de flors a la cua y cintes y fineses de benedicció y amparo, Deu me valga! dexarlos com uns heretges! Finet, vès qui t'hi poso al devant: fésho per Sant Antoni!

— Sant Antoni m'ha salvat en molts encontres y perills; per axò l'estimo y li agrahexo lo qu'ha fet per un servidor.

L'any que'm va tocar ser abanderrado m'hi vaig gastar un poder de moneda. S'ha de fer públich: jo era promès ab la Coloma galana y ell en persona, Sant Antoni Abat, me va arreglar lo casament. Desd'aquell día ensà que li guardo unes tendencies y un respecte y li porto tanta afició com al pare y la mare, que, si ells m'escoltan y'm poden sentir, més de quatre cops los hi encomano que si pel cel se topan alguna vegada ab ell que no s'estigan pas de be-

sarli la mà, de ferli'l rendibú, y de donarli expressions y fineses de part meva. Potser no hi hà cap vespre, qu'abans de dormir, no'ls hi fassi lo encàrrech.

M'hi vaig gastar molt diner per la festa dels Tres Toms; la paga va ser de personatge real; compto que'n va quedar content de mi. Afigúrat, que si no es per la familia qu'hi va posar impediments y escrúpols y males cares, ab una inflor de bigotis y un desviar la vista que'ns enrahonavam y no'ns veyam, lo porquet que l'acompanya per tot arreu volía que'l fessin de plata macissa. Varen comensar a dir que no era propi engalanar ab aquexa fantasía a un tocino.

«Però, voto al món, — responía jo. — ¿Que us penseu qu'es una bestiola qualsevol? Teniu d'entendre que no es porch de matansa; es l'amich d'un Sant y'l seu company més ferm y exacte. Es un porch de la noblesa, perdonèu l'expressió, que lo seu llomillo no se'l menjarà ningú ni ab mongetes ni sense.»

Nada, no hi va valguer rès; va quedarse com sempre, vestit de negre com un hermano del hospici.

«Al menys, fèmlo pintar de blanch ò de color de rosa, que serà més curiós.»

Que nó; no hi van volguer saber rès les dones. Qu'era mancarli al respecte, que fora una moxiganga, que estava establert axís y axís havia de quedar sense disfressa ni baldeyo de barnissos y pintures. Jo que me'n salto al Regomir a n'aquell torner. «¿Quant valdria un garrinet de marfil?» «No'n fabrico jo», me va dir, guaytantme fit a fit per veure si me'n burlava. Que si no m'arriba a dir que no més feya boles de billar, no los hi haguera valgut la butlla de Meco, qu'haguera sigut porch de marfil mal haguessen picat de peus fins a esquerdar los fonaments de la terra.

Però ahont hi vaig pendre la revenja va ser ab la corona. Vintivuyt onses de plata de carregament se li van aburrir entre cap y clatell; ja sua'l día de la festa ab aquell embalum; ventura qu'es de fusta ò sinó ja aniria acotat. No'n fa poca de romana aquell adorno y les estrelles!

La Capella vaig volguer que fos nova ab pilastres pintades de marbre

y un pà d'or allí hont correspongués, ab escalinata com la Seu de Barcelona. No hi hà cap altar nou a Sant Just que fassi tanta planta. Jo me'n rich; semblan capelletes d'istiu tan trepades y orejoses. Hi hà Sant que sembla que li hajan posat per penitencia; encofurnat, que si tomba'l cap s'hi ha de fer un trench y si esten los brassos se'ls blaueja de cops y esgarrinxades. A la de casa, pot dir qu'ell y la pareja s'hi estan com a la torre: a cada grahó m'hi caben mitja dotzena de candeleros; vès si hi viuen espayosos y si'n tenen de territori per extendre'ls ulls. Tot-hom se m'hi encanta: tan lluhenta, tan proporcionada ab aquell Sant tan curro y'l porquet tan curiós! Si devegades, quan demano alguna cosa a son amo, m'afiguro que'l garri-net me diu que sí y abaxa'l cap ab aquells dos forats al morro que sembla que dugui ulleres fosques.

* * *

—Ara, a la qüenta, no son de moda los Sants, ni es corrent férloshi ob-

sequis públichs. Com qu'estem tan avensats y'ls sabis van a dojo, s'han indagat moltes coses ignorades, y resulta que no's necessitan y fa calet tenírloshi reverencia y sumissió. Vetaquí'l perquè aquest any la festa serà tan pobra y'l ball tan lluhit. S'hi ha ficat la bruja y'ls cotxeros deuen volguer seguir lo sistema novensà. No hi creuen ab la virtut de la devoció, y no'ls hi volen demanar rès. Y ells, està clar: boca que no parla Deu no l'ou. Potser sí que los hi ompliràn les butxaques de moneda, la taula de menjars y la persona de salut sense sollicitarho y passant devant d'ells ab la cara seria com si no'ls coneguessen ni hi haguessen tingut may cap tracte. A mi ja ho sé que'm tenen pels de la crosta de baix, però vaig sol y no me'n penedexo.

Escólta lo que'm va passar quan era jove. M'estava de mesader a casa la Coloma, ben vist de tothom, apreciat dels amos y de la parroquia. La bestia a qui jo decantava la vista ja no podia ensenyar a la descoberta la magresa y'ls ressaltos del costellàm, qu'als quinze dies d'havermen en-

carregat la treya de la quadra tan revinguda y engrexada, que ni ella matexa, cridantla pel seu nom, se conexía. ¿Qu'es axò de posarse la corbata ò pentinarse devant del vidre de la portella del cotxo? En ma vida havía tingut altre mirall per compondrem ò posarme'l barret decantat que la lluhentor y'l brillo del pel dels animals que jo'm cuydava. Y no't pensis que'l xavo d'una polsera semblés una pessa de sis y'l de l'altra una mitja qüerna; m'exían rodons y exactes com fets a vol de compàs. Vull dir que tenía *asseyo* y que me'ls hi mirava'ls profits com si fos cosa meva. ¿Què volías que fes si en aquella casa hi havia'l be de Deu qu'era bàlsam per la meva salut y font de mes alegríes? En ma vida li havia fet cap demostració manifestada. Passava per la botiga. «Bon día,» deya ella. «Bon día tinga, Colometa,» contestava jo; rès més. Però aquexos ulls, que se'm tornavan multiplicadors, reservadament, ab prudencia, ja no s'apartavan de la seva persona; quan no li podia mirar la cara, 'l rayo de la mirada de fit sobre'ls seus peus; que's tombava de

esquena? no hi valia rès, feya donar torta a la direcció dels ulls, a tall de ganxo, y la veyia tan be y tan clara com si l'hagués tinguda de front. Y me satisfeya reposar la vista, fos al indret que volgués d'aquella perfecció de dòna. Si tenia més salero ella posada d'espatlles que més de quatre, ab fama de guapes, en tota la fatxada de la cara!

Molts diuen que s'amagrexen quan estan enamorats: jo m'hi engraxava contemplantla. M'entrava un lleveig de satisfacció quan la sentia aprop meu que no'm cabia al cor y la escampava per tota la casa posant de bon humor a tothom y bes-trayant alegrías a dojo que, tots, grans y xichs, les bescambiavan per rialles.

«Es un gat, aquest Peret;» deya la mestressa.

La Colometa no tornava resposta, però reya com los demás. Si ho hagués sapigut que tot aquell malgasto d'alegría, tot aquell contento y placenteyo escampat y repartit entre tots m'exia del cor no més que per ella!... Per la Coloma's feya la festa y per tenirla satisfeta a ella sola feya

tanta disbauxa, que n'arreplegavan los altres que no m'interessavan per rès encara qu'estessen tristos.

Però, amigo, un día, de sobte se'm va estroncar la felicitat. La Coloma estava a punt de prometres ab un minyó, que no ho vulguis sapiguer la moneda que tenia son pare. ¿Sabs que tu y jo, a casa nostra, a les geres hi tenim olives? donchs ell hi tenia xinxons y durillos d'aument.

* * *

—Tenia un desespero que no sabia ahont donarla. Me'n vaig dret a la quadra y allí, posat lo cap sobre'l coll de la Perla, l'euga més ben estampada qu'ha vist lo sol d'Espanya, espurnejantme'ls ulls, li deya, baxet com si'm confessés: «Perleta, hermosa, be ho sabs qu'en Peret t'estima, que't cuyda y t'apexa y t'obsequia y't fa brillar la teva riquesa, que cap més cotxero ha pogut enganxar un altre animal que fassi'l teu goig y la teva magestat. ¿Què dirías si en Peret t'aburrís y no fes cas de tu y portés la discordia a la quadra,

fent comprar al amo un'altra euga que fos tan xula com tu, ò que s'ho presumís? ¿Què farías tu, reyna de casa, perleta de sota mar, polida, salada, garbosa, si en Peret te despreciés; lo teu estimat, en Perico, que t'ha conduhit y t'ha pujat de petita y te n'ha fet l'adorno de la ciutat, la joya brilladora y la enveja dels senyors y dels nobles que voldrían lluhirte y que'ls hi fesses lluhir los carruatges y les persones? ¿No es veritat, dolcesa meva, que t'emmalaltirías y perdrías lo garbo y la presencia y poch t'estimaría encisar los ulls dels altres no alegrant ja los del Peret? ¿y que la pena no't dexaría medrar y foras infelissa y desgraciada? ¿No es veritat, euga meva, que aqueix mancament del Pere fora la teva sentencia y'l condol per tots los díes de la teva vida? ¿Veus en Peret com plora? Es que l'ha aburrit un'altra femella; nó, no ets tu, Perla fidel; es una estrella de llum que m'ha encegat la vista y la claretat; es un trosset de cel, de trànzit en la terra, que m'ha dexat a les fosques y a les tenebres per un altre home ¡per un altre! que potser no trobarà

goig ni delícia de contemplar sa hermosura, ni la claror ni l'enlluernament qu'a mi'm recreyava'ls ulls, m'aclaría'l cor y omplía de sol y de calor la sanch y la vida meva! En Peret es l'aburrit; un altre home es l'estimat; Perla, perleta meva, primor y escultura de la naturalesa ¿què he fet de mal en lo món, que trobi un càstich tan espantós?»

Y'm vaig desfogar d'aqueix terme y semblants paraules ab aquell animal sentit, que potser tenia més cor que cap persona. Cada llàgrima que me queya haguera pogut emmetzinar una deu d'aygua: tan amargantes y penades m'exían dels ulls.

Surto de la quadra y de frente me encaro ab Sant Antoni. Y'm va escoltar. ¿Si'l va escoltar a n'en Perico? Vaja, nèt, ja t'ho avanso: vaig tenir més empenyo jo posat en mànega de camisa, ab l'esponja, la luda a la mà, en trajo de quadra, que'l gran Papay d'aquell jove ab les gerres de xinxons y durillos d'aument.

— Aquest pretendent venia d'una familia a qui'ls diners los hi feyan nosa per viure be. S'havian aflaquit tota la vida, a copia de fer estalvis, trobant més recreyo a enlluhernar la vista comptant rengleres de dobles y visurantles, que no servint lo ventrell ab viandes substancioses y ben cuynades.

Lo senyor *Arcís*, pare del minyó que volia casarse ab la Coloma, no s'amagava de dir qu'havia fet la fortuna menjant per esmorzar una ceba rebatuda contra la paret ò esberlada a cops de puny, perque s'esbravés la cohissor, y per dinar escudella d'essencia de clariaynes ab rancions y forsa fum, que la escalfor adoba la substancia. Per axò ja se'ls hi veyia a sobre qu'havian passat lo floret de la joventut fent badalls y creuetes, encomanantse a Sant Prim, advocat dels desnarits afectats de magricia. Ventura que's donava dos toms al corbatí ben estrets, ò sinó algun día s'haguera escorregut coll avall de la camisa.

Mes lo cop de la fortuna l'havía fet posant dogals a rahó de vintidós per duro cada setmana, y per axò volía ennoblir la nissaga casant lo seu hereu ab la filla d'una bona gent.

Ab aquexos informes coneguts me dirigexo al Sant, me trech la gorra y li demano audiència; m' senyo primerament y li aboco a tret de petó tota la fel que m'emmetzina'l cor.

«Sant Antoni gloriós, — li dich; — ja veyeu l'estat dèbil y crítich en que's troba aquest cristià que teniu al devant vostre: que no menja, ni's sustenta, ni reposa, ni dorm de nit; està flach, atrassat y perdut de malaltía que no es curadora en mans de metge ni saludador. Tinch lo cor oprimit y ab ferida de tres cayres, senyor Sant.

Una dòna, perdonèu la boca que s'erra: un serafí de Deu, polida, ab lo garbo y totes les gracies escampades, qu'ella ha recullides y posades demunt de la seva persona. Es àngel per presencia, per hermosura y per benefici celestial. Es per mi, per mi no més, càstich y esperit temptador que m'ha portat ara malastrugansa

y desditxa sense reparo. Abans era la pau, lo benestar y l'axarop que m'endolcía fins l'ayre que respirava per viure. Es massa guapa; y'ls meus ulls no abastan per mirarla, ni poden engolir tanta hermosura. Quín afany, cada cop que la contemplo, trobarli un'altra ventatja que no me'n havia adonat lo darrer cop que l'havia vista! y quín modo de ferme errar los comptes y no sapiguer quàntes son les seves boniqueses! Estenèu la vista per los jardins del cel; guaytèu, un per un, aquells serafins voladors ab cares perfectes de miniatura, y lo més escullit, lo més resplandorós de guapesa, aquell s'assembla y's retira, com dues gotes d'aygua, a la morena que'm té malmesa y apitjorada la salut. Aquell serà tan hermós com la Colometa que jo estimo.

Ara ja m'ha exit lo seu nom de la boca; quína dolsoŕ m'hi ha dexat de primavera y de maduxes! Ja sabeu qui es la delinqüenta. Vos qu'aguan-teu caygudes perilloses, desgracies y mals punts, a Vos m'encomano y me descanso, Sant Antonet estimat: ò'm caso per obra vostra ab la Coloma, ò quedo ab aquesta angunia

perillosa, cridant la mort que m'assistexi, que vingui recta y depressa ab malaltía curta a treurem prompte del món. A Vos queda l'encàrrech y la responsabilitat; jo me'n rento les mans.

¡Fèume'l miracle, que miracle ha de ser quan a Vos me dirigexo y us canso!

Fèulo, Vos que sou bon home, Sant de mèrit, gloriós, afavorit y acreditat en cel y terres descobertes y mars salades! Fèulo, Sant maco, cara bufona, diamant solitari, que'm portaré com un home si ho conseguíu y no us penedirèu de mi, que s'us farà la capelleta nova, ab poms de flors tendres y flayroses tot temps del any, una llantia encesa nit y día, y una corona de plata estargida en petit, exacta y pariona del mateix sol que'ns ilumina.

Y sinó... ¡Ja no forau Sant si no'm fessiu aquesta gracia qu'us demano!»

Y ab la satisfacció y coratge del qui ha fet una demanda ben feta, me'l torno a mirar y, engrescat al vèurel tan curro, li tiro dos petons, un per ell y l'altre pel porquet.

¡La vaig ensopegar! ¡Aquella francesilla es la que va fer més que'l meu discurs!

«Pillo, — semblava que'm digués ab la vista; — si no t'ho conseguexo jo, no t'encaris ab cap més potestat, que no'n treurías rès. Vés, que t'estimo; trebàlla, résa y déxaho córrer. Lo memorial serà escrit del meu puny y lletra y vindrà despatxat tal y com *pide el recurrente*.»

«Amen» — vaig contestar, axugantme una delícia de llàgrimes que ja no tenían amargantor; ¡casi be dolcejavan!

* * *

—Enllestit per aqueix cantó, ab los alardes qu'havía rebut del Sant, no més me pertocava aclarirme ab la Coloma y sapiguer si'm volía a mi a *palo seco*, ò al fill del senyor Navas ab sa flaqueza de persona y'l gran dineral que'ls hi consumía la salut.

Era un dilluns a la tarde; no hi havia cap viatge a fer, y jo, cercant la perduda ab dissimulo, me'n entro

a la exida, buydo'l safreig, lo netejo y agafo la corda de la bomba per omplir-lo de cap y de nou. Ja m'ho pensava qu'encara no sentiria'l soroll de l'aygua abocantse, tindriam novetats.

«¿Què fas, Perico?—me preguntà la Coloma, trayent lo cap per la finestra;—¿per què mudas l'aygua, si som dilluns?»

«¿Què haig de fer? la he vista tèrbola.»

«¿Per què? si no's necessita.»

«No ho vulguis sapiguer: ¿vols escoltarme, Coloma?»

«Y ara, quín posat fas, ¿què tens, què no't trobas be, Peret?»

«¡Que m'haig de trobar, si tinch una pesantor aquí, en lo pit, un basqueig escampat pel cos, qu'en lloch estich be, ab unes ardencies estranyes y unes suhors gelades com neu que m'amaran lo front y'm recreman per dins. Ja fa dies que porto la malaltía declarada.»

«Féste donar una vista, ¿què deu esser?»

«Ja me l'han donada: ara mateix, y'm trobo millor.»

Aquí les galtes se li van tornar

com una rosa. Va comprendre l'entretoch y, fill meu, aquella cara no desmentí la rassa. Ab la sofocació era més hermosa y més entendrida que may.

La bomba ja no grinyolava; la corda brandava desmayada perdent la forsa; l'aygua queya del dipòsit a rajolins, fent una remor frescal; tots dos nos callarem escoltant aquella sinfonia com de tristesa y de consol.

«Donchs, Peret, ¿què deus tenir?» va dirme al últim, no sapient ahont girar los ulls avergonyits cada cop que'ls obría, topant los meus que li batían la mirada sense sossego.

«Lo que tinch es que porto una càrrega molt fexuga y voldria trobar qui m'ajudés a soportarla. Estimo massa y no la puch resistir tot sol. Si una persona se'n compadís, nos partiriam la estimació com a bons germans y les penes y les ventatges foran igualades entre l'un y l'altre. ¿Pensas qu'es poch trista, Coloma, una afició desamparada? Un hom, tot sol, conduhir sempre'l mateix pensament, unes vegades surrut, altres alegre, sense distreures per

rès, a tota hora clavat al magí axís de nit com de díes; al últim aplaca la naturalesa y un té de cridar ausili per no emmalaltirse. Si pogués dir: ara que jo penso ab ella, ella també pensa ab mi, axò fora un alivio per tanta pesantor y un hom axecaria'ls ulls enlayre tan refet, tan aconhortat, pensant: aqueix es lo descans que cercava; d'un gros feix n'havem fet dos manadets.»

Tampoch me va tornar contesta y axís nos quedarem bona estona; jo, entretingut en donar cops a la corda qu'anava ensà y enllà com lo pèndol d'un rellotge, que per mi'm semblava'l de la mort, senyalant les últimes revivalles del meu esperit.

Tal vegada has donat poca forsa de màquina y no la enternexes; apréta, Perico, vaig dirme; desvapóra la sanch, maniòbra ab los ulls, qu'es aquí d'ahont surt la fortalesa del amor, y ab ulls y boca arréncat de frente, declàra l'incendi y rendèix-la per ardencia, ò sinó, axò se't refreda, la minyona's desanima y't dona'l Deu t'ampari.

«Potser vaig errat, Colometa; veig que no'm miras *sisquiera* y'm

penedexo d'haverte divulgat aqueix secret, qu'es la meva riquesa, la meva fal-lera y'l meu company a tota hora de sol a sol y moltes que'n sento cantar a la nit. Jo dexava passar dies, setmanes y mesos pensant: ¿què vols més? la veus y la sents sempre; devegades te mana alguna cosa y tu la servexes ab aquell agrado, ab aquella diligencia que si me hagués dit: Pere, voldria beure aygua dolça del mar, jo m'haguera encarat ab les onades que van y venen afanyoses desfentse en bolados esmicolats y'ls hi haguera dit: Treyèume, bones minyones, d'entre'ls revolts escumosos del vostre fatich una mica d'axarop per la meva estimada, que n'està desitjosa, y no li proban les amargantors, y voldria regalarse ab aygua del mar que no fos salabrosa; ¡fèuho per mi, que l'estimo! vosaltres que sempre canteu recanses; apiadèuse d'un home que pateix les tristicies del amor; y si per mi no us enterniu, fèuho per ella y sabrèu si es delicia y cosa rica humitejar los seus llavis: vos semblarà que beseu les reliquies confitades!

Y ab aquestes ilusions, y ab aqueixos reparos que m'adobavan l'afició, jo vivía aconsolat; ¡còm podia creure que se m'estroncaria aqueix regal tan honest, que vindria a robàrmel un altre pretendent carregat de moneda... y rès més! No vull que'm passi pels llavis lo seu nom, que'm rebaxaria'l punt d'honor que tinch en la meva persona.

¿Què haig de fer, Colometa? que'l tinch de malmetre d'una brivada y pararli les ales del cor per lladre de la meva felicitat, per mal home y per mercader ruhí que vol comprar a copia de dobles de quatre'l cel que jo'm tinch guanyat ab afanys, y sospirs, y penes amagades?

Per que vull qu'ho sàpigas d'una vegada: te porto estimació noble y senyora, y te la divulgo ab paraules si no l'havías endevinada ab fineses esporuguides y enviades de tras cantó, perque temía agraviarte manifestantles a la descoberta. Diuen que a les reynes se'ls hi parla ab los ulls baxos. Encara es poch; jo, per mi, a tu qu'ets la reyna meva, t'haguera parlat sempre ab un genoll en terra y la gorra a la mà; perqu'era massa

alt lo teu trono y li pertoca allargar la distancia encara al qui té gosar y empresa per estimarte y llensarte mirades amoroses.

Si'm desprecias, féste compte que ja s'ha post lo sol pera mi; los meus ulls no hauràn goig de les alegríes de la claror y'm semblarà negra nit quan per tothom sia gran día. ¡Coloma, Colometa feréstega! déxat amansir, que porto bones intencions y una voluntat que ningú més te la portarà tan segura. ¿No veus qu'en tu comensan y en tu s'acabaràn, si no'm correspons, totes les grandeses del meu amor, y que cap altra dòna, ò ninfa de boniquesa, no veurà'l blanch dels meus ulls, ni recullirà cap mirada meva, ni sospir del meu cor, ni dolceses de la meva boca?

Tu y ningú més seràs la soberana d'aquexes devocions y de totes les galanures que m'iscan del cor, de totes les alabanses que se m'acudin al pensament y que'm surtin dels llavis, en riques ponderacions, en extrems de finura y humiliosa urbanitat. Per tu, mes ditxes rialleres; per tu, la pau del meu cor que ves-sarà incens olorós per amorosirte ab

obsequis de gran luxo; per tu'l goig de viure y ferte viure en dols benestar, cuydantme per mi sol dels factichs y asprors que dona'l món y desbrossante'l camí de punxes malignes y destorbs fatigosos. ¿M'has sentit, Coloma blanca?»

Vermella com una rosella, de tant en tant alsava'ls ulls y'ls clohía de sobte com avergonyida d'haverme mirat.

«Perque jo tinch,—li vaig dir finalment,—una prenda teva qu'es la que m'ha emmetzinat. No enrejolis més, que no't vull sofocar.

¿Te'n recordas de la festa de Sant Antoni, ara farà un any? Tu vas ballar ab mi; si'n tenías de miradors, si'n gastava de vanitat, jo! Després varem anar al cafè; tu no volías pendre rès. Al últim te vaig fer portar melindros, bescuyts y moscatell; quan te'n havías beguda mitja copeta y tenías los llavis encara al cristall, jo tot d'una't vaig dir: Perdóna, Colometa, qu'hi hà una brossa aquí dins. Tu la vas apartar de la boca; tots dos nos la varem mirar y no la veyam la brossa. ¡Està clar, si no hi era! D'amatgat teu me vaig beure'l moscatell

posant los llavis al mateix punt que tu'ls hi havías posat, y en aquella copa ningú més hi ha begut. La guardo com reliquia teva que tu vas afavorir y adornar, tocante no més la boca; la guardo, porque si't perdo y te casas ab un altre home, quan lo meu darrer día sia arribat, quan me mori y'ls conexements me flauegin y vegi entre boyres obrirse les portes del cel, demanaré cordial que me'l servexin en la teva copa; les forses me revindràn, pronunciaré'l teu nom y'l meu esperit volará pera agenollarse devant Deu y demanarli que't dexi venir al cel quan sia la teva hora darrera, si per cas Deu tingués repugnancia a dexarhi entrar per càstich de lo que m'hauràs fet patir en lo món.»

* * *

—La Colometa callava y jo no volía mirarla per temor de llegir en sos ulls lo desengany que potser no gosava donarme ab paraules, y m'abocava al safreig a veure la fondaria que tenia y tirarmhi de cap si ella

m'arriba a despreciar. ¡No més hi havia quatre pams d'aygua: per un bany de peus!

De sobte, sento un xiscle y'm quedo glassat, palpantme la roba, no sapiguent si era fòra ò si havia caygut dins del rentador; guayto a la finestra y en comptes de la Coloma hi trobo a sa mare que'm contemplava de fit a fit ab posat mofer.

«Guapo, minyó,—me digué,—ja pots dexar l'ofici de cotxero y llogarte per comediant. No hi hà rès que dir: tens moltes taules y les expressions fines, de manera que t'he escoltat la relació y volía picar de mans perque m'has agradat. Lo que me sab greu es que prenguis a la meva filla per dama jove.»

«Senyora...» — comensava a dirli.

«Fúig d'aquí, caramot, — saltà desseguida, sense dexarme continuar;—que't pensas qu'encara som al teyatro, beneyt? Vès per allí fòra, crech qu'hi hà un viatge a fer.»

Me'n vaig anar al quarto a posarme la roba de les festes: camisa planxada, gech de panyo, botines de xarol, etzètera, y surto a la botiga mudat y ab lo meu puro encès a la boca.

«¿Y ara? — me va dir la mestressa axís que'm va veure de pontifical; — ¿no t'he dit qu'has de fer un viatge, que'ls senyors t'esperan?»

«Si vostè m'ho mana, es diferent; però si'ls senyors volguessen anar a peu me farían un favor, perque fa cinch minuts que no so mosso d'aquesta casa.»

«¿Es dir, qu'en comptes de ser jo la que't despatxa, ets tu'l qui m'adelanta la intima? Corrent, vés en nom de Deu. Basta pels anys qu'has menjat les caxalades en aquesta casa, volía donarte alguns dies, los que fossen, perque't busquesses acomodo.»

«Senyora Mundeta, perdóni; a rigor de persona honrada y puntosa, no m'hi puch estar ni un credo més en aquesta casa. Vostè, per indrets falsos, ha sapigut lo que jo volía dir-li de frente y ab molta honra y cortesía. Vostè ha escoltat mitja relació: la qu'he fet a la Coloma. L'altra mitja, qu'era la que tenía que fer a vostè, ara es escusada; no tindría mèrit ni virtut, semblaría fingida, pitjor que de comediant: de trapaçer. Y com lo qui porta la leyaltat

per contrassenya y guía segura per no volcar may, ni en camins dolents, vol dir, que jo'm desfavoriria'l meu règimen d'home de be si seguís en aquesta casa, y vostès, los pochs ò molts dies que m'hi estés, me mirarian de reull, ò'm tindrian per traycioner que llevo la pau de les matexes mans que m'allargan lo pà que menjo y'm sustenta ab lo meu treball y'l meu decoro. Ara me'n aniré a fer la *comedia* fòra d'aquí, a qualsevol banda. Crèguim, que no dich mentida; sí que l'hauré de fer lo met y'l ximple, perque en lloch me conequin qu'he tingut gosar per emprendre de la filla dels meus amos!»

«Míra, Peret, ja ho sé que tens moral y qu'ets un bon noy; per tal t'he tingut sempre. Però la meva filla, ja sabs qu'està compromesa ab l'hereu del senyor *Arcís*. Son gent conforme, tenen posició, y un pare y una mare han de procurar lo benestar dels seus fills; tu, ara com ara, tens la renda del rellotge: dotze hores de día y dotze de nit.»

«Que fan vintiquatre: y aquestes dues mans que, en la una la tralla y en l'altra les bridès, governo anch

que siguin lleons feréstechs y'ls faig anar allí ahont vull y arribo a l'hora. ¡Si no ho sab ningú'ls diners que han de passar per aquexes mans lo día que'm posi al negoci! ¿Què s'ha pensat vostè que tinch d'estarmhi gayre temps sentat al pescante xiulant, ab *arris* y *ohs*, estemordint l'ayre ab l'espetch de la tralla posant firmes voladores y rasgos fonedissos? Ara més que may m'ha entrat la enveja y les ganes de ser home de diners, ja qu'ab diners ¡sembla mentida! pot lograse'l reyalme de totes les gracies y la multiplicació de totes les hermosures en una sola cara. Ja ho sabia qu'al sol ningú se'l mira fit a fit; però no m'ho pensava qu'ab antiparres de moneda se'l pogués guaytar. Vègi si n'havía de tenir de valor y de fortaleza en los ulls que no me'ls haja malmès contemplant a la seva filla! Pot contar si n'estava de vanitós! però ara trobo qu'altres m'han guanyat per mà: vull dir per astucia. En compte de mirarse a la Coloma a vista descoberta, s'han posat una dobla de quatre a cada ull y, ¿Puput?—¿què portas? — Diners.

Deu me valga! si ara ab lo pensament veig a sota terra unes mines que pujan catúfols y més catúfols xurriant or fos, que del degotall que se pert n'hi hà prou per comprar una monarquía! Y part ò partida de aquesta riquesa ha de ser per mi; los catúfols no paran, no sossegan ni de nit ni de díes; ja hi hà espera: fins que jo hi arribi, sigui ara, sigui més tart, aniràn abocant glopades d'or. Com que'm guía una idea y m'acompanya una voluntat enamorada, jo la conseguiré la riquesa. ¿Què hi fa que la Coloma no m'estimi? Té, li diré, he guanyat tot aqueix dineral, pensant en tu; he baxat al cor de la terra, he suat sanch viva; m'he malmès la salut y la naturalesa per arrencarlo de la roca dura; pensant en tu, trobava flonja la pedra, amorós lo ferro que'm llagava les mans, perfumat y tebi l'ayre romàtich, clara y serena la foscó d'aquelles tenebres, amable'l treball y distret. Que treballant los he guanyat tants tressors: ningú hi ha patit més que jo per possehirlos; no son arreplegats ab usura ni a copia d'escanyar la miseria, com los de certa persona; es

fortuna que porta pau y no clams de malastrugansa.»

«Ay, fill meu, ¿que vols engrescar a la mare per tenir la filla segura? Me sembla que si't refias dels minerals per casarte, millor serà que no dexis les xurriaques: al menos menjaràs pà. Ab la llengua daurada y la butxaca de pobre, encara viuràs més malament.»

«¿Es dir que'm dona'ls despatxos per pobre?»

«Com ha de ser! ¿no veus que festejar y fer la fortuna tot d'un plegat no pot ser? Lo llegir te faria perdre l'escriure.»

* * *

—Al cap de dues hores d'haver tingut aquexa entrevista, ja estava comensant la fortuna. Entrava de majoral a les diligencies combinades de Valencia.

Si m'haguesses vist ab lo gech ab colzeres de vellut, mocador de pita al coll y un topaci com una gleva de vi ranci; sota la gorra de vellut lo mocador de seda ab un floch al cos-

tat com una aroma, sentat a la banqueta manant set animals poderosos, nobles, de sanch bullenta, acalorada, desenfrenats per la carrera, seguits y voltats d'un polsím que semblava un núvol que'l treguessen de Barcelona portantlo fins a les portes del regne de Valencia, lo mateix qu'un llevant ab clins y ferradures! Al sentirme cridar a cada animal per son nom sens errarme, voleyant les xurriaques ab espetechs, ara donant una punta a la orella del un ò als brassos del altre, arribant per tot y aguantant aquella troca de brides que la meva mà semblava'l teler y la tralla la llensadora passant entremitx d'aquella tivantor de corretjàm qu'anava a parar al morro de cada bestia a rahó d'ambo per bigoti; al vèurem tant serè y tan ditxero obehit d'aquelles set fieres y ab la responsabilitat qu'arrastrava darrera meu, en aquella diligencia plena de senyoríu y gent d'influjo, m'hague-ras dit: Tòcala, Perico: ets lo rey deis majorals. Corres més que la tempestat.

Los passatgers de vegades me cridavan esverats: «¡Don Pedro! que

nos ahogamos, esto es un torbellino!...»

«Senyores, no hi hà cuydado: no tengan angustia, qu'ara anem contra l'ayre y de competencia; déxinme aplacarli la vanitat, que'l vull fer venir avergonyit a bufarnos per la saga y a abanicarnos pel clatell ab recreyos de primavera.» Y axís arribavam a Valencia, ab lo passatge tan reexit, tan content, tan a cobro y en segur, després d'aquells vayvés y aquelles carreres esperitades, que's trobavan millor de salut y no ho volían creure.

De puros de l'Habana, regalos dels senyors, no'n demanis. ¡Y de les senyores! A casa, en una coxina, ¡si n'hi tinch de guardapelos, soguilles, creuetes y petaques que may les he fetes servir!... ¿Vols que t'ho diga clar? Hi havia hagut passatgera que s'hauría tallat una trena rossa, ab tal que jo hagués volgut admetre'l regalo y recordarme d'ella... Però com que la morena de Barcelona era la que'm quebrantava'l sossego y me arrastrava l'orgull, jo era una fera per les demás senyores, tant andaluses com valencianes ò de Madrid; jo

crech que d'allavors ensà que no'ns poden veure a nosaltres los catalans, ni ells ni elles. Com que jo'ls hi deya: «Té de perdonar, madama, tinch compromís de finesa y de voluntat ab una barcelonina que's cartreja ab lo sol. Cómpti sa senyoria si ha de ser hermosa y si n'ha de tenir de radi la seva boniquesa, que fins aquí, a Valencia, m'enlluherna y m'encega, que no'm dexe veure cap més cara guapa.» De sospirs y mirades enterbolides se n'havían creuat per aque-xos ulls y n'han escoltat les meves orelles! Allò eran rendiments d'imatge. Y, veus? tan obsequiat, tan ennoblit ab aficions de primera classe... encara'l sogre no'm volía per pobre.

* * *

—Lo meu neguit era per tornar a casa. En essent a Molins de Rey ja perdía la serenitat. No pujava ànima viventa per la carretera que no la escometés ab curiositat interessada y preguntadora. ¿Què haveu vist la Colometa maca? ¿que vos ha incli-

nat alguna mirada de brillants demunt de la vostra persona? Tot de una'm repensava, no deya rès, y de un revoleyo de xurriaca feya exir tal salva d'espetchs que semblava que a la frisela del cap de vall hi dugués lo dipòsit dels fulminants. La pujada de Sant Feliu, la volavam; Coll Blanch, lo baxavam com un rayo; y'l campanar de Sans comensava a senyalar les dotze, que'l brunzir de la primera batallada'ns aconseguía a la plassa del Padró.

En essent a la Rambla, ¡Mare de Deu, quin glatir més desassossegat lo del meu cor! ¡Quin saludo amorós als arbres, a la claror y al cell! ¡Quin Deu vos quart més eternit! M'hauría agenollat al mitx del passeig, si hagués gosat, y besant la terra: «hermosa, pulida, ciutat galana, ¡que n'ets de noble y de rica, guardant lo meu be! la Colometa d'en Pericol!» li hauría dit.

* * *

— Y està clar que'm vaig casar ab la Coloma. Son pare'm va dir: «La

noya té cinch mil lliures de dot.»
Jo li vaig respondre, perque'm sentís
sa mare: «En Peret ja les hi condona
per la meva banda. Quan vostès
acluquin los ulls, disposin que se li
entreguin. ¿No veu que la sogra
tindria rahó y's pensaría que so po-
bre de debò?»

UN MONOLECH

Dies passats se'm presentà un jovenet demanantme ab molta insistencia que li escrivís un monòlech per representar-lo'l día del seu benefici en lo teatret d'una societat particular, que, pel títol y per altres antecedents que'm donà'l solicitant, vaig deduhir que's tractava d'una gent lirona ò de poca substancia, però ditxosa, que tot s'ho celebran y no més van disposats a fer boyra, vingui del indret que's vulgui y de totes passades, tant si's presenta a tom com si nó, porque'l títol y la índole de la reunió es de fer bulla costi'l que costi.

— Però,—li vaig dir al jove hu-

morístich,—¿ja sab vostè qu'un monòlech es tan costós d'escriure com de representar?

— Axò ray! ja me'n sortiré jo: tinch recursos, domino al públich! Vostè escríguimel. Encar no ixo a la escena, ja riu tothom.

— Però, veu? jo no més escrich coses tristes.

— Pot ser axò qu'està fent...

— Sí, senyor: contesto una carta d'un jugador d'esgrima que'm demana dos ò tres duros y jo li paro'l cop de sabre com puch, però m'hi enternexo massa, que tinch tristesa per dies, y li envió quatre pessetes perque la operació no siga tan dolorosa...

— No hi fa rès...

— Home, moltes gracies.

— Dispènsi: vull dir que si me la escriu del gènere trist, també m'hi lluhiré.

— Però si tothom riu encara no surt a les taules!...

— Sí, senyor. Per axò li demanava que'l fes de broma, ben xistoset; rès, quatre nyinyerías que fessin riure... Ja li dich, al públich lo tinch aquí. —

Va extendre la mà plana y la tan-
cà tot seguit y'l públich quedà com
reclòs, dominat, entre aquells dits
vigorosos.

Jo no sabia de quin modo desfer-
me d'aquell importú, perque veya
clar com l'aygua que si li prometia
el monòlech, després tampoch li fa-
ria. Y era més formal desenganyar-
lo.

— ¿Vol que li siga franch? No
tinch temps per escriure y, ademés,
per un monòlech no sabria trobar
assunto. Es tan fàcil fer adormir al
públich...

— Ja li donarà un servidor l'as-
sunto.

— Fàssi'l favor, donchs; li torno
desseguida.

— Cà! no, senyor! Vostè hi posarà
els xistes; la idea, axò ray! No fa
poch temps que'n tinch dos ò tres
de pensats, sinó que, certes coses no
sé com dirles: farián riure molt.

— Alto aquí! li he dit que no vull
anar de plaga. A la meva edat ja no
hi escauen certes francesilles: la
joventut fa gracia, agrada, atrau; y
les boniqueses, les agudeses li surten
fresques, alegres y mouen l'alegría

sense esforços ni dificultat. Ab axò, dónguim un assumto serio, melancòlich, qu'ab aquestes calors y del modo que marxan les Espanyes un no més imagina debilitats, lassituts, desmembraments y tristeses tebies.

— Sí, senyor. Jo'n tinch un de pensat que faría molt efecte: la gent hi riuría molt.

— Pènsin un altre en que no riugin tant.

— Podría explicarnhi un que'n tinch de barrinat, que'l títol també es molt bonich.

— Veyàm, díguil.

— *Lo sombrero de glassa.*

— ¿Que vol dir de dol ò es glassa de guarnir carrers?

— Nó, senyor, nó. Es trist; un jove que se li mor la promesa y ell té la constancia d'anar cada día a visitar lo ninxo y li diu coses enternidores.

— Ja sé: es aquell romanso: *Leandro y el Sepulturero.*

— ¡Cà, si jo me l'he empescat!

— Però ja l'havían guanyat per mà més de quaranta anys endarrera.

— ¿Vol dir?

— Escólti ¿que's mata vostè després, al peu de la tomba?

— Nó, senyor; que'm caso ab una seva amiga que també venía a visitar la morta cada día.

— Digui qu'hi anavan a festejar al cementiri!

— Es lo contrast: de dues passions tristes ne naix una de *risueña*.

— Vostè es lo *risueño*. Escólti; 'l monòlech ja m'agrada. Però, míri, mancaría una trassa per arrodonirlo. ¿Sab de ballar vostè?

— Prou; sí, senyor.

— ¿Lo bolero'l punteja y les castanyoles les sab tocar?

— Aquexos balls, no, senyor; no s'estilan...

— Donchs, míri; 'l monòlech en que l'actor que'l desempenya no hi fa alguna habilitat, es monòlech a terra. Si vostè s'empenyés a ballar no més uns quants compassos de bolero ò fandango, (no hi fa rès), jo li compondria un final en que totes les llàgrimes que's vessarían mentres vostè s'exclamés tristament devant del ninxo, 's tornarían rialles y picaments de mans. Vaja, un

èxit que'l traurían a vostè de les taules.—

Lo xicot no acabava de decidir-se, ni li penetrava'l meu entusiasme. Hi veyà un núvol en aqueix final de ballaruga.

— Ademés, — m'observà, — l'hauría d'apendre'l bolero.

— Míri, — li vaig dir acompanyantlo cortesment fins a la porta. — Agàfi'l diari y veurà un anunci qu'al carrer de... no sé quin, hi hà un subjecte qu'ensenyà'l bolero y *saca* de un *compromiso* y evita el *ridículo* ab una sola llissó. —

Y tant si'l jove va anarhi com si nó, el tal professor realment treu de compromís y evita'l ridícul fins sense cap llissó si tant s'extrema. Del fet d'aquexa veritat los en responch formalment.

RECORTS DEL SERVICI

Al amich en Joan Sardà en atenció y correspondencia a la finesa d'haver sigut padrí del meu llibre qu'ara es conegut ab lo títol: *Plorant y Rient*.

Aquell día tremolat per la mare d'en Fèlix va arribar després de moltes temenses y esglays, d'esperances y d'incertituts. Era un diumenge d'Abril, clar, joyós, ab serenitat de cel, hermosura de sol y tantes coloraynes de matissos y verdor, que semblava qu'a dalt en les altures y abaix en la terra celebressin avingudes la festa, guarnides ab gales diumengeres. De quí sab ahont havían arribat coples d'aucells, los qui, posats en los branquillons dels arbres, axecat lo cap y obrint lo bech, guaytant assí y allí ab axerida mobilitat, repassavan totes les fulles com si en cada una hi trobessin solfes

cantadores, trayentne passades falagueres, y'n dexavan d'altres perque l'oreig s'hi pogués lluhir y cantarles quan vingués de fer lo tom a l'hora baxa.

Lo pavorós hivern, que tot ho asseca, ja s'havía despedit ab furientes ventades, com si al marxar hagués volgut endursen fins la pols de la terra, y'l placent Abril, obrint fonts y degotalls massa temps ensopits en somnis de gel, feya lliscar entre còdols y molsa cintes d'aygua vorejades ab ornaments d'escuma fonedissa. Olors primerenques, sanitoses y prou anyorades, tornavan a exir del bell mitx de la hermosura de les flors, escampades arreu ab copiosa abundancia, perque logressen gaudirne axís la mínima formiga, la espantadissa sargantana ò la dansadora papallona, com la senzilla pagesa y qualsevulla senyor ò jornalier que volguessen rebre l'obsequi que porta l'Abril, per satisfacció y recreyo de la gent de sentits delicats y per tota lley d'animals camperols que n'estan necessitosos per criansa y per salut, que's morirían potser de tristesa si la primavera no'ls galanegés

ab flors oloroses y de colors bonichs.

¡Benehida primavera, alegría de Deu, que guarneix lo món y l'hermoseja omplintlo de maravelles cad'any noves y sempre més primoroses, per festa dels ulls, perque tots hi estiguem be, a pler y en pau y quietut!

En Fèlix arribà de Llotja; l'Abril no portava gales per ell ni alegríes, boniqueses la terra, ni esplendors lo cel. No tingué que preguntarli rès sa mare. A la mirada plena de llàgrimes qu'aquesta li dirigí, va respondre:—Mare, so soldat. He tret lo número baix.—

* * *

Lo varen vestir de coloraynes; gech blau, calses vermelles, guants verts y unes rengleres de botons que la meytat no cordavan rès, però que tots s'havían de fregar com si servis-sen.

Li embargaren lo cos ab creueres de corretjàm y van assimilarli'l posat al dels demés quintos, encarca-

rantlo ab un corbatí de cuyro revingut.

Y vinga passar moltes hores del día en exercici cantant *uno, dos*, y aprenent de treure la cama al mateix punt y distancia que'ls altres, com si fossen moguts per un sol impuls, — tiessos, enrampats, los brassos rígits, inactius y tots ab la vista fixa al cabo Losada, que portava'l compàs anant de reculons, com si s'hi divertís, entreguardant als qu'axe-cavan massa'l peu ò desviavan la fila, dirigíntloshi impropèriament, si no hi queya alguna plantofada, cop de vayna ò altres severitats militars de forsa major.

Un día qu'en Fèlix, aburrit de cantar la *nombra* y distret, avansava més que'ls altres, lo cabo Losada li donà una empenta, fentlo posar en *línea*, y ab son posat burleta li va cridar, somoguentlo ab les dues mans fortament agarrades a les espatlles:

— ¡Si no vas á llegar antes que los demás, ¡tonto! ¡Firmes! que hoy es el día que empezaré á romperos las muelas á todos, por brutos. ¡Ojo! que á ti se te vendrá primero el

dado con su bofetón de retaguardia. —

En Fèlix, sumís, quadrat y ab los ulls baxos, murmurà poch a poch, però no tant que'ls altres no ho sentissen:

— ¡Malsaguanyats quatre mesos que la dida'm va fer passar a la pollera pera comensar ara de cap y de nou!—

Los companys no varen poguer detenirse'l riure, y al acte, de sobte, se sentí un trino de bofetades, sonores, frescals, com ensopegades en galtes joves, tendres y plenes.

— *Uno, dos; uno, dos;* y espabillarse: aquí mandan galones... —

Lo final de la frase era ordinarriot; més que de munició.

En Fèlix y dos individus de la companyía varen estrenar lo batisme militar.

— Ara ja serèm valents, — va dir-loshi: — ¡que'n deu haver rebut de trompades lo cabo Losada, que sigui tan brau!—

* * *

Un *solo* de cornetí refileva vibrant pels ayres; avisava l'hora de dinar. Menjavan a la francesa, a les cinch de la tarde, com los senyors de vida regalada. Una currua de ranxeros, estranyament vestits, xaparros, mal girbats, ab robots amples de color *neutre*, que no s'hi conexía la netedat ni la dexadesa, venían aparellats per lo samalé a les espatlles, soste-nint la caldera del ranxo, que fumitava vapors clars ab olor relativament apetitosa.

Los grupos se desfeyan y's desbandavan los quintos, corrent en varies direccions, y tornavan luego, cadascú ab sa fiambreira, reunintse al vol de la marmita, parant la llauna, que un ranxero omplía a curull, d'una sola llosada abundosa, xurriant caldo vermellós y pallofes de sigrons.

En Fèlix y tots los de la companyía eran jovent català, d'ofici y de fàbrica; trempats, vius, axerits y donats a la boyra, sobretot en les estones del esmorzar, qu'allà, en la

dolsa Barcelona, era la ocasió hont se solían dir quatre plagasitats, exides del bon humor, com per rescabalar-se, ab aquella mitja hora de repòs, del enfeynament y escarràs del primer quart de jornal.

Posats en rotllo, drets y prenent cullerades de ranxo, lo cos acotat per no tacarse, cadascú hi deya la seva, corrent la conversa viva y animada per la rodona.

— ¿Què tenim avuy? ¿Platillo ab escalunyes? — preguntava un qu'esperava tanda.

— Y uns quants sigrons de calibre d'escopeta per treure'l regust de la carn; — li contestaren al acte.

— ¡Voto al món! — exclamava'l del costat. — Tot es vermell en lo ram militar. ¿Y ab axò'ns havem de mantenir les persones de sa casa? Diguèu que si aquesta rojor nos puja al nas, anirèm clapats de cara com les cadernereres.

— Som de tropa, noy; volen adornarnos la fesomía.

— ¡Que n'exirèm de tremendos ab aquesta combinació d'escudella de mangre.

— No motegem la vianda. Axò es

ranxo veritable del senzill; los dies de gala crech que'l complican ab xorisso vermell, perque s'estobi aquesta pinyolada de sigrons.

— Donchs, fa olor, — repren un d'aquells que tot s'ho empassa.

— No me'n parlis. Lo que sobra s'ho venen als perruquers per omplirne pots de pomada.

— ¿Y què'n fan un cop plens?

— Ja es feta; tonto, pomada per la clenxa.

— Ho tindrèm de tastar, — diu en Fèlix vacilant. — Després glopearé llexiu. ¡Ex! quin gustot de ranxo y pebre vermell!

— ¿Pebre, volías dir? Jo tinch entès qu'hi tiran un tros de rejola per fer sortir aqueix such tan encès. ¿Verdad, tu, Cocinero?

— ¿Qué dices?

— ¿No es veritat qu'hi tireu mahons a la caldera per pintar la salsa?

— Habla en cristiano, que no te entiendo.

— ¿Què hi posem qu'aqueix no ha menjat may pà ab oli? ¿Oy, tu?

— ¡Otra! ni a ti tampoco.

— Dice que está buena la morterada.

—De foch, de ranció y de galledes d'aygua no n'hi planyen.

—¿Que crema? Es fet expressament perque bufant se destríen les llunes.

—Ay, la mare! com m'hi engre-xaré ab aquest poti-poti de romesco bort. Me sembla qu'ab l'alimentació nacional, aviat podré donarme dos toms a la trinxa de les calses si no vull que m'arrosseguin.

—Y *considerando* que tots nosaltres estem fets a dinar ab escudella y carn d'olla!

—Aquí t'ho donan tot al primer plasso.

—Ojo, tu! que'l cabo està allí rosegant una cua d'habano de quarto, y si'ns veu riure, que no li agafi la rauxa de l'altra vegada.

—Noy, quin estil de sembrar narrets! Jo pensava: veyam si ho tenen muntat pel sistema dels telègrafos que la vibrada que comensa a un cap no para fins al altre. Ja'm sentía ab cinch dits de més sobre la meva persona.

—Ja té rahó, qu'aquí valen *galones*...

—Déxaho córrer, Fèlix.

—Pregúnta al ranxero si també hi hà càstich per llensar aquestes peles de patates que trobo de més a la ració.

— Ben segur que'ls de la cuyna han errat lo tret de la puntería, que en comptes de buydar la senalla sota'ls fogons los hi ha caygut a la caldera.

— Tu, ranxero; — cridà aquell que tot ho trobava bo, — nos has *dado un àpat como un verbigracia*: me ha *parecido* que tomava xacolata a cullerades.

— Y jo que prenía remey per cridar la gana. Ara me menjaría'ls dos lleonets de les marques reyal's fets a la llauna.

— Quin entaulat faríam a Vista Alegre, a la falda de Montjuich! ¡Que deu ser hermosa ab la ginesta!—

En Fèlix, mitx clohent los ulls, alçant lo cap ab infinita tristesa exclamà:

— ¡Y que n'es de lluny Montjuich!—

* * *

Lo cabo Losada tenia les faccions molt militars; moreno, bigotut, mirada dura ò burleta, segons les llunes. Contavan qu'era de la terra de la rabia perqu'ell deya, entre renech y renech, que no més escupia *sangre frita y requemada*. Tot ho volia matar y abolir, ademés de rompre l'ànima; de manera que'l soldat a qui amenassava tenia càstich rigorós en aquest món y cap esperansa per l'altre. Segons lo seu ponderar, de cada bofetada desmontava la cara d'un quinto. Y ab tants com n'havía instruhit al exercici, pot calcularse si n'havía fet de malsaveranys, desmembraments y esguerros de galtes inflades y dentadures fonedisses ò en orri.

Diuen que'ls catalans renegan molt: es una veritat que'ns avergonyeix. Però'l cabo, que no n'era, quan s'hi posava, y succehia molt sovint, desplegava la tremenda ab un cruximent d'erres y uns vituperis a la castellana, que tot en sortia perjudicat: lo cel, la terra ab sos es-

tadants, lo santoral del Calendari y les pobres mares dels soldats totxos ò encongits al sentir aquell desenfreno de reïres y votoas qu'esberlavan les penyes.

Ben segur que no era feligrès d'enlloch, ni moro, ni li havia penetrat l'aygua santa per cap arrel del cap, que no temia ofendre lo sagrat ni lo profà. Pitjor que'l Furient, aquell gitano de Reus, tan mal parlat, que dia sí dia nó s'escaldava la llengua per esmenarse, ab consentiment de la Mitra de Tarragona, y dues vegades l'any li feya pendre'l raig al bullidor de Caldes, per acabar d'heure la entrega dels mals esperits renegayres qu'hi tenia encauats. Y que per blasfemo ni al infern va trobar acomodo perque no desencaaminés als heretges condempnats de llengua enverinada.

* * *

Quan lo cabo no tenia tabaco ja's tornava tractable: allavors, ab lo mitx riure als llavis, que semblava rialla de careta, sortida enfora no

més, demanava la petaca a qualsevol individu, però sense perdre per axò la seva arrogancia ni'l to de nostre amo, qu'es comú entre les *classes* y particularment en los que parlan castellà. Y pegava bona falconada a la *cajetilla*, que s'hi conexía la mimva, perque feya'l cigarro que semblava que volqués una criatura. Gastava paper de la *pantera*; quan a la cantina li preguntavan si'l volía ample ò estret, responía: «*Ancho, mujer, que se vea venir.*» De debò la veyan venir la gorra'ls soldats. Com lo fumar dona goig y exida al bon humor, allavors se franquejava y ofería satisfaccions.

— El primer ímpetu — deya — lo tengo malo; pero después soy una malva.

— Home,—li contestava algun català axerit, — no hi comensi pel primer ímpetu; èntri pel cataplasma. —

* * *

Alguna ocasió ò altra s'havían de topar ab en Fèlix.

Per un motiu frívol, un no rès,

fatxenderies de cabo, que quan més petit y mesquí es lo qui mana, més altaner y vanitós està de la seva autoritat.

Sobre si escombrava nèt ò confós, va comensar a abandonar-lo en tals termes, que'l pobre Fèlix feya esforços per contenir l'enceniment de la sanch, que li pujava al cap y li cegava'ls ulls.

—Eres un Adán; vuélve a barrer esto.—

En Fèlix tornà a escombrar un cop y un altre.

— Y lo estarás barriendo hasta que los cantos se queden lisos. ¡Maldita sea tu!...

— Cabo Losada, prou malehir.

— ¿Qué es esto? — va cridar lo capità Fuentes, qu'en aquell etzar se ficava al porxo.

— ¡Cuádrese! — va dir a n'en Fèlix, mirantlo severament. — Váya usted al cuarto de banderas. —

D'allí'l van acompanyar al calabosso. Un altre soldat va escombrar lo corredor del porxo. Lo cabo Losada no hi va tenir rès que dir. Los cantos del empedrat quedaren aguts com abans.

* * *

—Mare,—deya escrivint:—he passat les festes de Nadal molt felisses, pensava ab vostè, ab les germanes, en aquella taula tan alegre. Potser aquest any no han tingut gall, ni alegría. Axò m'ho treya del cap perquè'm posava trist. Tant per tant, mentida per mentida, m'agradava pensar que les han passades be, ab l'amohino d'aquella mortandat de carn de ploma, la requincalla del farciment, ab pinyons, cascabellitos, poma camosa y orellanes. Veya'l gall penjat devant la finestra de la cuyna, escoltava com les vehines lo alabavan per fexuch y ben comprat. Veya al oncle fent un plumero ab les plomes de la cua, y'l sentía repetir a taula, per calmar discordies, allò de sempre: «l'any vinent comprarèm un gall de quatre potes, perquè tots pogueu menjar cuxa. Diuen que no n'hi hà; però jo quan era petit los veya en somnis.» Aquí los he tornat a veure altra vegada, somniant també'ls galls de quatre potes.

Clohía'ls ulls, bufant lo ranxo, y me deya: son macarrons de Nadal, fets a casa, ab la mare al costat, les noyes y l'oncle: tots en la matexa taula..... ¡Quín Nadal més felís, maretal!—

Axís escrivía en Fèlix, desde'l calabosso, còm va passar les festes en lo primer any del servici.

SANT ANTONI

Era'l senyor d'aquella casa, el conseller y guía de la familia. Poches eran y contades les ocasions en que'l Sant no intervingués en los seus assuntos, sollicitat a consulta pera resoldre dificultats, escoltar prechs y demandes d'alivio en les congoxes de la vida ò bestretes de salut ab pacte cerrat y formal de gent de be, de correspondre ab bones obres y lluhisme d'oracions.

¡De prometenses si n'hi havían fetes y complertes! De regalos quants n'havía rebut! Es dir: directament a *Ell* no havían volgut decantarli la voluntat ni la dretura dels seus propòsits ab enlluhernacions de pre-

sents costosos per boniquesa y per son valor. Acàs, més aviat se valían d'una trassa tan piadosa com segura pera conseguir lo que cobdiciavan; entre'ls seus prechs y demandes hi posavan entremitx al *ninyo* y'l que no lograven per tal influxo, era feyna sobrera y exclamacions perdudes cercarho per altre cantó.

* * *

Allà, en los anys de la joventut, casat y establert en la botiga de la Plasseta de la Fenosa, esperava ab dalè la vinguda al món del seu primer plansó, refiat de que sería un noy perque havia tingut moltes confidencies, d'amagat de la seva dòna, ab Sant Antoni, pera demanarli que'l servís y atengués, «sempre y quan, — afegía, — no hi hagi impediment ni reparo que contradiga la vostra opinió.»

Mes la seva muller també conferenciava obertament ab lo Sant. Li resava parts de rosari, y ab estalvis prudents, ben repartits, li ofería llum cada día; flors oloroses al istiu,

més pobretes al hivern en que la voluntat hi afegia'ls aromes y colors que'ls hi mancavan, tot ab lo fi y efecte de conseguir que li alcansés la gracia de que fos una nena lo fruyt que portava en ses entranyes.

Tal vegada'ls prechs d'ella foren més ben endressats ò potser lo Sant s'agravià de qu'en Pau anés a férlos-hi d'amagatotis, com si's donés vergonya de demanarli aquella gracia, per quin motiu, ben segur, que no fou servit.

En lo punt y hora deguts, després de llargues hores d'angoxa y temensa, de sobte'l cor li va batre accelerat; los sentits se li encisaren escoltant plors de nova vida, que li semblaren esbargiments d'alegría; y *la senyora Conxa*, facultativa qu'assistia a la seva muller, li presentà una nena, rosa d'amor y boniquesa, a la que veyia y no veyia entremitx de les llàgrimes qu'entelavan sos ulls, y tan hermosa, que semblava que'ls àngels haguessen cuydat d'acompanyarla al món vestida ab rumbants llinets de blancor de núvol, guarnits ab puntes rexades de tofes de neu.

* * *

Aquell any la diada de Sant Antoni's celebrà ab molt adorno de flors y tanta encesa de ciris en la capella que, no conseguint la botiga engolir sos resplandors, s'escapavan fins a la solitaria Plasseta com riu de calor exit de mare ò com raig de gloria miraculosament conduhit pera coronar al Sant y extendre a sos peus enlluhernadora catifa, primorosament surgida ab clapès sobrerès de llum.

Los vehins acudían a veure al Sant; alabavan la disbauxa de ciris, la boniquesa de flors y tan regalo de fins perfums. Prenían part a la festa y'ls hi servían bolados ab aygua fresca, anís de cumí a la quitxalla y molt obsequi a tots, xichs y grans, de bona cara riallera y festosos cumpliments.

* * *

— ¡Ay Sant Antoni de Padua! — exclamava en Pau dels canaris agenollat devant de la imatge, — ¡Sant

axerit, de cara perfecta! Bon mosso: agraciat Sant Antoni del meu apreci... Vos no sabeu lo perjudici que se m'ocasiona y que no'l puch remediar mentres no volgueu concedirme una prenda tants anys hà demanada, tan humilment requerida, tan costosa d'obtindre, que vos la solcito sempre y'm veig venir que me faré vell sense conseguirla.

Ja n'estich content, y vos ho estimo, de qu'haguesseu escoltat a la meva dòna intercedint perque li enviessu dues noyes com era del seu gust y voluntat. Però ara'm toca a mi que, també tinch mes fal·leres y enveges ben fonamentades perque... Escoltèu, Sant Antonet maco, si Vos teniu los vostres engrescaments y perque sou de la confiança del Pare Etern vos dexa portar al bras al *ninyo*, refiat de la vostra reputació y crèdit y perque vos agradan les criatures... donchs a mi també m'agradan. Y parlant en plata, com puch anar ab lo cap alsat per tot arreu, proclamo que Vos y jo tenim tirats d'estimació que s'assemblan, que'ns fonem per la quitxalla tots dos, que si Vos us daliu d'amor

pel Jesuset, jo també so criaturer y per prudencia no us petonejo al *ninyo* que dueu a bras. Favoríume ab la gracia d'enviarme un noy pera mi, pera casa nostra; un Antonet dels canaris que'ns serà regalo dels ulls, goig del cor, alegría de tots y ventura meva per quan la vellesa arribi y ab les mans balbes, lo cos tremolós pel cansament pugua reposar sens que la feyna del establiment s'endarrerexi... ●

No'm guardeu rancunia si no'm dich Anton, que'l meu padrí va volguer usar de ses lliures voluntats y me va posar Pau en hora y lloch en que jo no podia reclamar perque no tenia vot ni paraula franca, ni esma pera dir rès, qu'en l'acte de batejar-me més feyna y dalit tenia pera plorar qu'a fer reclamacions de cap conformitat. Y desde llavors me dich Pau per rigor y drets de l'aygua santa que'm tiraren al cap; però so Anton per devoció, per gust y per apreci y lley a les coses vostres. Si la gracia qu'ab tanta porfia vos demano, m'es otorgada... que'n veurèu de coses boniques, de luxos trets a venal, de canturies y música

d'instruments cars, de flors, de llums y goigs y novenaris y rosaris cantats devant la imatge que vos representa, 'l día de la vostra festa de Juny!...

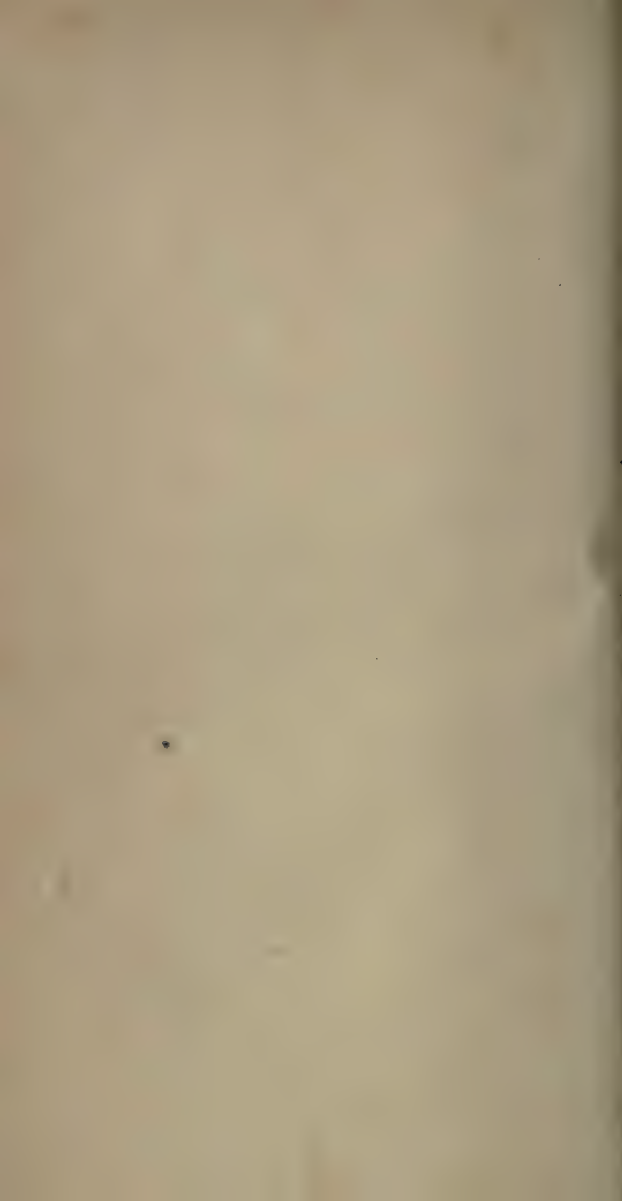
Vos guarniré la capella com cosa may vista ni ideada per ningú més. La finestra en qu'ara s'enquibeix la faré engrandir y guardar ab rextat de filferro, y per cubrir aquesta aspre-sa, ab brins d'eura tendre hi farèm un jaspí de verdor. Los canaris més hermosos y preuats, aquells traves-sats de verdum y cadenera, de cantar dols com les arpes; lo rossinyol, qu'es delicia meva y enveja de quants lo senten, que me'n oferexen qua-ranta duros si me'l vull vendre; la calandria xerrayre, que no para ni sossega y respira bo y cantant; lo passarell ab vista (que no'n tinch de besties esguerrades y fetes cegues a grat meu), que refila ab tot esplay quan apunta al cel la claror de Deu, y que tots dos, passarell y calandria, quan se contrapuntan enjogassats ab aquelles alegrías de llum, forman una copla de més mèrit que la d'en Jurch... totes aquexes maravelles melodioses les etgegaré en lo gavial.

format en la finestra y reclòs per la capella ab la fonadura trepada, perquè si Vos teniu lo gust de girar lo cap, pogueu veure la cortina de sol que baxarà lliscant per fervos de dossier, aquella bellugadissa d'au-cells de mèrit ab plomes acolorides y bechs trempats com instruments, que cantaràn en alabansa vostra les cançons més alegres, les passades més dificultoses y'ls trinos y gorgueigs que sols los cantan en les grans diades d'Abril y Maig, per son prometatge y casament ab la enamorada de flors y plantes aromoses. Volèune y demanèules, que no vos mancarà un prestatge de textos fent de grahó y marxapeu a la capella, ab clavellers matisats y de vermells com porpra real. Roses xalandrines, lliris que per sa blancor y sa puresa y per sos perfums suaus han de semblar cullits al cel, en prats de núvols, y axamorats ab essencia de rosada. Y en gerros de porcelana vos faràn guardia d'honor, entre mitx d'una encesa com de monument, alfàbrega y moraduix y poms de ginesta daurada com clapadissa de sol, y totes vos dirigi-

ràn al rostre sos olors, per esbarjo vostre y gala y rendiment al *ninyo*, qu'a Ell y a Vos van endressats tals obsequis, perque mes enveges vinguin ben acompanyades.

Sant Antoni de Padua, Vos que tant podeu, jes un fill lo que demano a Nostre Senyor! —

LA SOPERA GRAN

A la tertulia del antich Cafè de les Set portes, al Plà de Palacio, s'hi aplegava, fa molts anys, lo senyor Janet Pujol, aquell menestral del carrer del Infern, del qui, en altres ocasions, vaig comptar alguns dels fets més ò menos veraders.

Aquella tertulia ell sol la distreya ab sa conversa interessant pel seguit de mentides qu'improvisava y'l desahogo ab que les refería. Per axò'l seu auditori era complascent, acomodable, poch discutidor y ab bons devallants per empassàrseles... que si algú li hagués estroncat la vèrbola ab dubtes ò reparos ò mofera rialleta d'incredulitat, lo conflicte era se-

gur y dificultós de resoldre, donchs, lo senyor Janet, ab lo valor de les seves conviccions, imposava'l ser cregut sempre, ab veritats ò mentides, per forsa. Vull' dir, a cops de puny; porque's tenia per progressista exaltat y no hi passava per embustero. Probablement tampoch se pensava serne. Axò li donava molta superbia, y ab singular desembràs escometia y bestreya als doctors Llèmenas que'l contradían. De modo que'ls dubtes quedavan aclarits al acte ab trencadissa de copes ò ampolles y demás trontolls violents que reclamavan la defensa del seu punt d'honor, si acàs no arribava a escaures malmetre alguna fesomia ab xiribech esmaltat, xafament de nassos y sobtada inflor de bigotis.

* * *

En certa diada de Nadal, eran ja més de les tres de la tarde qu'encaira'l senyor Janet no havia comparegut al cafè. Aquesta tardansa la comentavan los tertulians ab suposicions iròniques; y, com no hi havia

cap perill a manifestarles, cadascú dexava en banda l'habitual prudència qu'imposava'l geni teyós del senyor Janet y's rescabalava glosant alegrement les seves patranyes.

Per fi, comparegué; la rebuda que li feren va ser tan galana y expressiva, que no abastava a tornar saludos, cortesíes y barretades per tots indrets. Tothom s'enretirava pera ferli lloch a la taula planyentse al mateix temps del seu retart. Una vegada hagué distribuït equitativament ab rialletes y mirades plahenteres lo goig que li donava tanta cordialitat, adelantà, com introyt obsequiós, la primera mentida a la concurrència.

* * *

—M'axeco de taula,—va dírloshi.
—Tres hores seguides menjant sense destorbarme per rès. A les dotze en punt m'hi assentava. Vègin quants quarts son de quatre... Donchs la meytat del temps l'he passat menjant los macarrons. «¿Encara no'n tens prou?» m'ha dit la senyora. «No

sé ahont te caben.» «No t'amohinis; aquexa pasta fa com los canons de les ulleres de llarga vista: s'arronsan ficantse l'un dintre del altre. Per axò se n'han endut la sopera que tot just semblava que n'haguessem tocat.» Dono totseguit lo segon xiu-let de preparen y a la carrera, y portan la carn d'olla recompartida en tres plates grans, si fa ò no fa com lo rotllo d'un tortell de duro cada una. La de verdura feya molt goig. Los sigrons semblavan pintats de groch *reyal*, ab la circumstancia, que de tan grossos qualsevol haguera dit si eran patates novelles. Prou los castellanets, que fan tant boato y fatxenda ab los seus, quedarian avergonyits si tastessin los qu'ixen a casa per Nadal, y certs empleats de l'Andalusía prou vindrían més famolenchs d'allí baix per atipàrsen y aborrrir lo seu *gaspaxo*, que fora com aborrrir l'extracte de la miseria.

De les altres plates no cal parlarne per alabarles; semblavan *ramilletes* de pastissería. La dòna que'ns fa les feynes es la que les endaga cad'any y s'hi lluheix. L'he cridada a taula. «María, n'heu fet massa; vos hi fa-

rèu malbé la vista,» li he dit. «A aquestes plates no més hi mancan tres mànechs y dos quartos de grills a cad'una per poguerles portar a benehir com si fossen palmes... Ja us podeu fer brodar tres corones als llensols y coxineres, perqu'haveu guanyat los primers premis. Teníu.» Y li he posat tres pessetes columnaries a les mans. «Sou tan noble com qualsevol *grande* d'Espanya.»

* * *

— Perdóni, senyor Janet,—li pregunta un concurrent:—¿Què vol dir lo xiulet d'avís?

— ¿Encara no ho sab? Pensava havèrlosho explicat. Com jo *entrevinch* a les taules del Liceu per qüestió dels mobles, vol dir que pel dinar de Nadal a casa organiso la maniobra com una màgica. Allí a cop de xiulets s'enten si s'ha d'operar pel costat de *Rambla* ò de *Jardi*: si s'ha de fer botadura pel foro ò córrer trampillons per la mutació. ¿Còm voldrían que'ns entenguessem a la cuyna entre aquella bateria de

olles, cassoles y grexoneres y aquelles fogonades qu'espeternegan llen-sant ruxims d'espurnes ruhentes a cada cop de ventall que'ls hi enjega un xerrich que no més el lloger per fer de fogonista tot un dematí? Cada toch de xiulet es una veu de mando combinada y cada passada té'l seu toch y contratoch. Pels plats de preferencia'm valch d'una combinació de campanes.

— Deu tenir la cuyna lluny del menjador.

— ¿A casa, lluny? Si allò es una botiga com una capsa de dòmino; a esternudar exim al carrer per no establarnos lo cap contra una paret. La cuyna es enganxada ab lo menjador; aqueix día serveix per les olles de llexiu: no més hi rentan la plata. Per cuynar les viandes, rellogo un magatzèm a casa'l senyor Marquès de Sentmanat, que'l tinch a tret de pedra de casa. Ne pago una futesa, y'ls hi dexo franques les olors dels guisats. ¡Qualsevol prengui aygua de la font del Ferro de Gavà per restablir la gana!

* * *

—Qu'entre'ls macarrons y la carn d'olla se m'han passat aquestes tres hores. ¡Quíns macarrons! ¡Semblavan farcits ab licor! «Me'n vaig al cafè;» he dit a la meva senyora. «¡Y ara! ¿que no vols escaldums?» «Nó.» «Prèn una rodanxa de llus.» «Tampoch.» «Hi hà un tascó de bou metxat; lo gall dindi, la escarola ab rabets, àpit y aquelles olives arbequines fetes a casa que tu'n dius pín-doles boscanes perque tenen gust de fonolls y sajudida...» «Ja he dit que nó. ¿Vols que'm perjudiqui un excés de gurmandería ò que m'esbotzi una replenitut de macarrons?» «¡Fúig d'aquí, ponderador! ¿Ni turrons, ni esclopets, ni neules?» «La persona que no té cordura,» li he contestat, «y s'enceba menjant, lo mateix pot morir de repent d'una torsor de budells, com de feridura de plè a plè al pahidor.» «¡Càlla, Janet, m'esperveras!»

No m'ha mancat rahó per parlar axis. Afigúrinse que desde les vuyt

del matí bullía l'olla del caldo, que hi havia de tot, cavallers.

— Ja se sab, — digué un concurrent; — carn... pilota... gallina...

— Sí, senyor; de tot.

— Butifarra... peu de tocino, — insistí'l mateix.

— Ja he dit de tot; — replicà impacient lo senyor Janet.

— Apit... col... sigrons... —

Aquí'l senyor Janet d'un cop de puny sobre la taula feu somoure tot lo servey de pisa y cristall, exclamant ayrat:

— ¿No he dit de tot?

— Perdóni, dissimúli.

— Quan se parla de tot, — li replicà, — es per abreviar y vostè m'entrebanca la relació ab la butifarra, 'ls sigrons y la fulleta d'àpit. ¡Ay, mal viatge! ¿Que's pensa que fem llista *regalisada* de notari per la carn de olla? A casa de vostè hi han tirat de tot?

— Ben segur.

— ¿Una butifarra y quarto de gallina, eh?

— Sí, sí, senyor; de tot.

— Donchs, nosaltres, dues; mitx capó; dos peus de tocino: molsuts,

blanchs, pulits, semblava que portessin guants de cabritilla. Vàgi sumant y després afegèxihi'l doble y sabrà com s'endaga una carn d'olla bona y complicada. Ara, calcúlin vostès quin caldo havia de sortir. Allò era gelatina que s'hi podia dibuxar qualsevol floreyo a sobre. «No hi posis gayres macarrons,» he dit a la meva senyora, «ò sinó exirà una lligada que ni cullera ni forquilla hi penetraràn; los tindrem de treure ab la barrina.» Quan ha abocat l'olla semblava un riu d'or que's despenyès. Los macarrons, colats abaix, anavan exint pesants, revinguts, poch a poch, ab un xap qu'esclatavan al caure... ¿han reparat lo soroll que fan les granotes quan se tiran al regueró? Donchs, per l'estil. Y desseguida perdían lo món de vista engolits dins la substancia. Tinch d'advertirlos que la sopera de casa es pesa. Dues lliures de pasta no hi fan cap bulto.

— ¡Caram! ¡Caratsus! — digueren uns concurrents mirantse als altres que no gosavan dir rès per no comprometes, però que feyan anar lo cap avant y enrera com assentinthi.

— Sí, senyors, lo que dich, — replicà passejant la mirada altanera y provocadora per entre la concurrència.—La varem anar a comprar tots dos. Feya mitx any qu'eram casats; llavors teníam lo primer noy a la *reserva*: encara va tardar cinch mesos a dàrsens a conèxer. Me'n recordo com si fos ahir. Quan la llevadora me'l presentà, dihent: «Sía la enhorabona, senyor Pare; es un *fulano*», l'alegría m'anegà'ls ulls, que si no me'l treuen de la vora l'ofego d'una besada. ¡Era un xicotàs com un artiller! Moreno com jo, però guapo, la cara de sa mare ¡què! ¡més guapo! Una cara que podia anar encunyada en qualsevol moneda!

* * *

—Potser nos ne varen treure una vintena de soperes a ca'n Grènzner. Totes les trobava petites. «Aquesta correspon a un jòch de dotze coberts,» varen dir ensenyantne una de molt revinguda. «Encara es xica.» La meva senyora'm tocà del colze, dihent: «Ave María, Janet, ¿què po-

saràs dispeses?» «¿Per què la voldria?» me preguntà fent lo sonso'l dependent. «Per tirarhi un parell d'oques vives, que s'hi recrein en lo caldo y qu'hi puguin virar per tots indrets sense toparse.» Lo minyó, picat, me presentà una sopera fina que semblava una cúpula boca amunt. Aviat varem quedar entesos pel preu. La meva senyora no la volia. «Però, Janet, es massa diforme!»

Naturalment, jo estava a veure venir. Era'l primer any de matrimoni y'l nostre noy gran, com he dit, se trobava en camí ab la butlleta d'allotjament.

Pel carrer no'm digué paraula; vaig conèixer qu'estava ressentida. Al arribar a casa'm va fer riure ab un acudit. Desembolico la sopera; ella butzinejava: «Vès de quin trasto t'has enamorat. Podràs posarhi melons a refrescar algun día de compromís.»

Jo, rès; com aquell que no la sentia. La destapo, y al acte, sens adonàrmen, m'agafa per darrera fentme apartar y dihent: «¡No t'hi aboquis, Janet, que't rodará'l cap!» Vaja, 'm

va guanyar la voluntat ab aquella humorada. Poso mà a la butxaca y li entrego un grapat de napoleons y pessetes. «Té, li vaig dir; vés a comprarne una al teu gust. Jo anava ab la idea que tu no has penetrat; les dones no teniu tants allargos de judici pera prevenir les coses ab temps. Avuy per demà que la nostra familia vingui en augment..»

La meva senyora, que té més vivor que cap centella, sens dexarme acabar s'apuntà'l dit al front, dihent: «¡Sant Eloy, quan era xich era noy! No t'escarrassis, ja t'he entès; però d'aquí a llavors ¿què'n farèm de aquexa bomba? Al menos tingués un forat podria passarhi bugada per ara y tant.» «Tíra pel cap que vulguis. Ha de servir per Nadal y plena; mal haguem de menjar macarrons fins a la Candelera.»

Y desde que'ns varem casar, cada any, per Nadal, surt a taula la sopera gran.

— ¿Quànts son, donchs, a celebrar-lo?—feu un dels més curiosos.

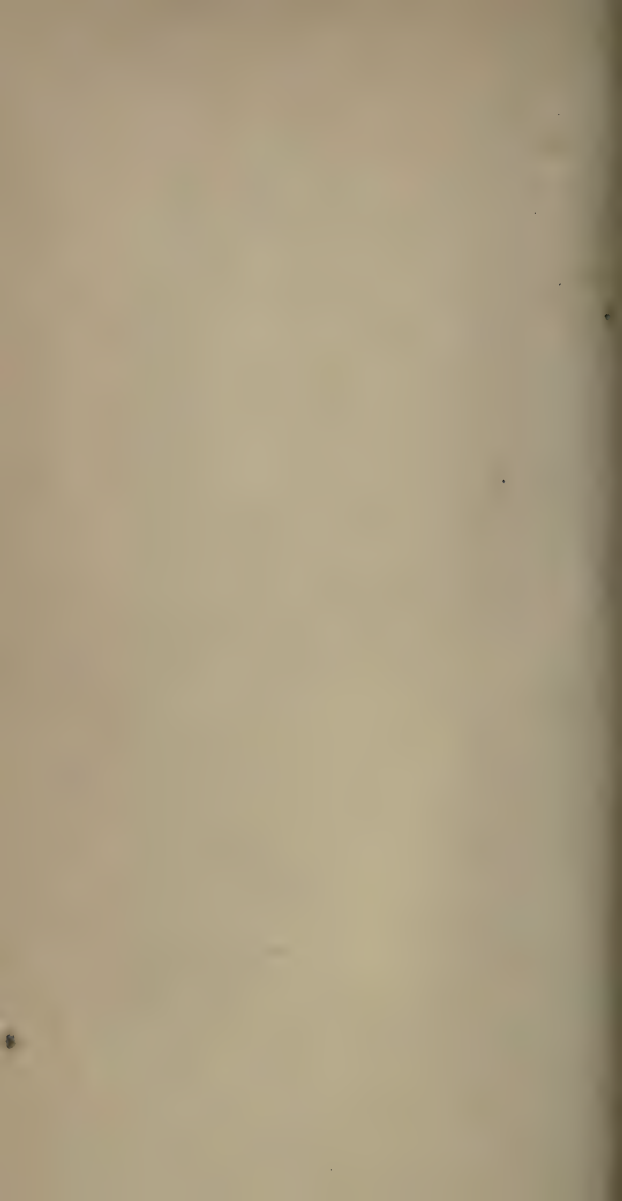
— La meva senyora y jo.

— ¡Sí quel...

— Ja veurà; 'ls càlculs dels homes

son erradors. Y prou he vist casat al Baldomero: la meva senyora també. Semblava que ja podíam anàrnosen del món quan varem tenir aqueix logro. Després vingué'l net. Ja'ns recava allavors y un'altra voluntat ens tirava... *En fin*, es una historia llarga. La meva senyora es una pasta d'agnus. La jova, una bona minyona. Totes dues tenen circumstancies molt afavorides: endressades, treballadores, bon cor, bon sangro, cad'una de per sí. Son dos àngels; però juntes, arronsan les ales y treuen les ungles.

Lo Nadal a casa nostra, seguim celebrantlo sols; y per la senyora y per mi surt la *sopera gran*.

LA COSINA DELS HERNÁNDEZ

Una estiragassada al trucador de la porta del pis feu repicar la campaneta ab tanta violència, que'l senyor Ramon, quins nervis solen estar trempats a la tensió moderna, exclamà de sobte, mogut d'ira:

—¿Quí es aqueix desespero?... Vès, noya, si li ha quedat el pom als dits, que li faré pagar per nou. ¡Quína munyeca de bastaix! L'enviarèm a ventar la Tomasa de la Seu. Cúyta, míra quí hi hà, abans no torni a pegar brivada y ho fassi seguir tot: filferro, campana y vestigi de la porta.

— No puch dexar axò; estich escaldant els colomins per plomarlos.

— Càlla, no cridis; els vehins sabràn tant com nosaltres. No'n tenen de fer rès si'ns els mengem ab plomes ò sense. Vés a obrir.

— ¿Quí hi hà?..... Senyor Ramon, deu volguer dir la mestressa. Es una senyora ab una nena; demana donya Pepita; parla castellà.

— ¿Castellana y trucar d'aquexa manera? Vès, que no sigui un polisson disfressat... Pregúntali si ven picadura.

— No, senyor; cà ¡porta gorro!

— Avís, donchs, a la senyora: dígali que demanan a *Donya Pepita*, qu'estarà més contenta. Potser es una conexensa de Sant Hilari ò de Camprodon. Fòra d'allí, tothom li diu senyora Pepa. Tot prospera a les aygues; vínguin dons y donyes. Jo'ls haguera tractat a la valenciana: per mi tots semblavan *Tíos bolaos y Tías fanfarrias*. ¡Ab aquell castellà que's rosega entre la colonia! Pobra gent, haurían de férloshi operació a la boca per rompre la dificultat y no barrejar lletres en orri. Per les *zetes y ces*, si cada vegada que volen parlar no's treuen l'afinadora de la butxaca y no hi pegan uns quants cops de

llengua amunt y avall, conforme fan els fadrins barbers ab la navaja perque corri llisa, no'l parlaràn nèt tampoch l'idioma. Però, lo qu'es el dexo no'l conseguiràn may. Sempre se'ls hi conexerà que no més van anar a estudi de vespres. Jo que no me tinch de sofocar per haver sigut pobre, ab tanta prudencia com el més ben criat, els hi parlava català a tot gasto. *¿Qué dise, qué dise?* me preguntavan. Repetía'l dit, y de la matexa manera. No havia de tòrsels la voluntat y fer de reformador; m'hi distreya aprenent disbarats, per estàrmen, avuy per demà, quan me haja de posar al frente d'alguna autoritat...

Noya, ¿què deu volguer aquesta donya Col que parla com la pisa tarada?

— Es una visita. L'he feta seure a la saleta. La mestressa ja sortirà, ha anat a tirarse un altre vestit.

— Fa be; deu tenir por d'encostiparse. Dígali que's posi'l de llana, qu'anirà més governada. ¡Ab un mes de juny tan rigorós com estem passant! Malviatge'l presumir y les ceremonies. Axò sí qu'ho tenen les

senyores; a tota edat volen fer goig. La meva... ja li dich: «Per axò tu ets de les que *tuvo y retuvo*; però aquexa empolvada de la cara no adoba rès. ¿Que no ho sé'ls anys que tens? Si'l govern demanés una lleva de senyores *estacionades*, — les dels trenta cinch als cinquanta y tants, — potser aboliríau aquexos ensucrats de pastisseria que sembla que no gasteu salut.» «Càlla, càlla, poca solta» me diu. Ja ho veig, la moda es soberana. Però lo que'm crema, es que jo també haig de sucumbir y vestirme com un petimetre. Ara'm volía fer portar botines blanques. «¿Que son pels dies de fanch?» li vaig preguntar. «Té, vès, aprofita la tela per uns estrenya-caps, ò pòrtales a ca'l tintorer. ¿Que't pensas qu'haig de fer els volatins pels carrers de la ciutat?...» Me vaig acomodar per la pau de casa; ni blanques ni ab punteres y tiretes y retalons que semblan sandalies. Rosses, llises, que quan me miro'ls peus y'ls veig d'aquell color de platillo de bacallà ab patates, els ficaria dins d'un sot. Axís que s'acabi la temporada les regalaré al camàlich que fa ballar la gegantesa.

Alsa amigo, com la petoneja a la Pepa la visita. No la rependrà, si està dejuna, que no'n gasta de polvos de patata, ni dels de fregir llus. Els compra dels superiors, ab una olor qu'escampan de bergamota y d'essencies fines de fer mantecados, que jo no sé com no tenen la cara més inquietada, ara, al estiu.

Noya, m sembla que la mestressa te crida... Potser es una llogatera pel pis de dalt de tot...

— ¿Què volía?

— Unes quantes galetes per la nena que somiqueja.

— Dónali borregos, que li ompliràn la boca y per rómprels se descuydarà de plorar; no les podrà fer dues feynes alhora, pobra criatura.

Quan ha trucat d'aquexa manera, me pensava no fos el de les cèdules ò algú que passa papeletes de pago. ¡Son tan arrogants aquexa gent! El día que m'ensopeguin de mala lluna els hi enjego la *Morita*, que no més al alsarse de potes els hi dexarà les sanchs glassades.

¿Vols jugar que si aquesta senyora ve pel pis, es de les que quedan a deure'ls lloguers? Després, per trèu-

rels, se'ls hi ha de pagar la conductora y bestreure un mes avensat per estafar al altre propietari. Quan truquen ab aquexa desinvoltura no m'erro: ò es forsa major governativa (que ja'ls hi tinch amanit el trimestre), ò algun trempat sense criansa que's pensa qu'aquí es el país de la cuanya.

Veyàm, déxamhi entrar. Pòrtam l'americana. Si m'hi presentés ab aquexa'm pendria per criat. Vull qu'ho conega que gasto principis. Sent del sistema dels petons, m'allargarà la mà per primer entuvi. De cortesies no n'hi mancaràn; però si conech qu'es de les que viu del crèdit, no més li bestreuré compliments; el pis no li llogo.

* * *

— Míra, Ramon, la senyora es de Valladolid y'ns porta una visita dels Hernández. *El señor es mi marido.*

— Servidor de vostè.

— *Muchas gracias; por muchos años. Pues, ya saben ustedes; el do-*

mingo llegan mis primos y el lunes les esperan á ustedes á comer. Se lo acabo de decir á su esposa; he venido expresamente para visitar á ustedes. Vivimos en Sarriá, ¿saben ustedes? He venido para cumplir el encargo de mis primos: saludar á ustedes, conocerles y además leerles... pero, se me ha olvidado la carta, no la traigo; y lo siento, porque está muy expresiva refiriéndose á ustedes.

— Señora, ¡cuánta molestia! No se incomode usted. Se la habrá olvidado.

— Seguramente, la habré perdido ó la dejé olvidada. No es ninguna molestia, al contrario, hubiese tenido mucho gusto en leérsela á ustedes. Pero niña, hija mía, ¿quieres callarte? ¿Dónde tienes el dulce que te ha dado la señora, hijita?

— Noya, pòrta bombons de xocolata.

— No se molesten ustedes. Es muy voluntariosa. ¡Ay, cuánto siento!...

— Espere usted, señora, ya se los daré yo. (¿Que no ho sabs que'ls tinch desats?) Sí, con el servicio que ahora corre, no hay nada seguro. Estos dulces los tengo escondidos en

la cómoda. ¡Son tan glotonas las criadas!

— *En todas partes pasa igual. Mire usted, en la despensa no tengo nada seguro: un día es en el jamón que le meten mano, y lo dejan en el puro hueso; otro en el jarabe, ó los dulces. En fin, que hay que hacer un interrogatorio para averiguar cuál es la menos golosa.*

— *Come, ninita y no llores.*

— *Pues, dale las gracias á esos señores, hija.*

— *Ca, no le hace; las criaturas no hacen cumplidos.*

— *Pues mis primos tienen mucho empeño en que vayan ustedes á su casa. Pasado mañana, lunes. Ya se lo he dicho á su señora. Mis primos vienen de París ¿sabe usted? Traen para ustedes unos regalos muy lindos, muy preciosos. Para usted, doña Pepita, un sombrero para teatro que es el último capricho: á la Sahara; una monada.*

— *¿Quí es aquesta senyora Sara?*

— *A la Sahara Bernard, la famosa trágica.*

— *Ay, sí, senyora, ja sé. Però ab axò de les modes un no està al corrent.*

— *Ya se ve; ustedes, los caballeros, no se fijan en eso.*

— *¡Ellos qué han de hacer!... Con la política y la bolsa están tan ocupados... mi marido no se fija nunca en nada.*

— Sí, ja sé de què's tracta. Jo'ls compro a devant de la Virreyna, que ni a París els fan més bons.

— *¿Hay alguna modista francesa donde dice usted?*

— *¿Còm diu, senyora?... ¿una modista?...*

— *Nó, Ramon..... Usted dispense, señora..... Tu parlas d'una cosa y la senyora'n vol dir un'altra..... Mi marido no está en el caso; está confundido.*

— *Ah, vamos, ya sospechaba yo... frente á la Virreyna... mejores que en París...*

— Sí, senyora, a la Rambla. Per axò, no'ls he tastat els d'allí dalt, però'ls Sara Bernat que jo dich...

— Ramon, per l'amor de Deu; ¡si parla d'un gorro!...

— Dispènsi, senyora; aquesta, com es tan prudenta, m'adverteix que estich confós. Té rahó vostè, té rahó; lo que fan a París no ho fan en nyoch.

— No digas en *nyoch*. Pàrta com els de Barcelona al menos, si vols parlar català. *Mi marido no le gusta hablar en castellano; tiene miedo de decir alguna equivocación.*

— Sí, senyora: Jo, cartejantme, tot lo que vulgui; no'm fa por rès: tant empayto'l participio com un gerundio. Ab la condició, que no li posaré cap hatxe de més. Però en tocant a parlarlo, lo qu'es a Catalunya no'l parlo may.

— Niña, ¿quieres callarte? no seas pesada. ¿Qué dirán los señores?... Pues, miren ustedes; aquí, generalmente hablan ustedes el castellano con mucha finura. Ustedes lo pronuncian conforme se escribe y no dicen ustedes soldao, prensao, diferencia...

— Potser té set aquesta nena.

— Por Dios, no seas mala, niña. A ver si te callas... No se incomoden ustedes más. Muchas gracias. Como decía á ustedes, traen unos regalos muy chic. Para usted, don Ramon, un necesser de viaje; piel de Rusia; las cachas de las navajas y los tapones de los tarros, de plata y marfil. Ya verán ustedes; una preciosidad.

— Escólti, senyora, ¿la gracia de

vostè? Com la meva dòna no me l'ha dita... vostè'm dispensarà.

— ¡Ay! dispéñseme usted también. No había caído.

— Están ustedes dispensados, no faltaba más. Concha García, y de Ceballos por mi esposo.

— Vaja, per molts anys, y en la seva companyia.

— Muchas gracias.

— ¿Està segura de que'ls seus cossins l'envían aquí, a nosaltres?

— Positivamente. ¿Es usted don Ramon Cebrià y su señora doña Pepita Pujole?

— Sí, senyora: Pujole.

— Nosotros lo pronunciamos de otra manera mi apellido.

— Pues ya ven ustedes si vengo informada. ¿Es que dudan ustedes? Mi primo, Leon Hernández, el banquero, y mi prima Petra, su esposa..., sus amigos de ustedes... tan íntimos... Nada, nada, pasado mañana les esperan á ustedes en su casa. No es cosa de faltar, porque se resentirían mucho mis primos y á mi me dejarían ustedes desairada. Ya saben ustedes, Gran Vía, derecha, 186, segundo, segunda. No hay principal.

— Ya iremos, señora. ¿Verdad, Ramon?

— Sí, senyora, ja que la meva muller ho vol. ¿A mi també'm tens de parlar castellà? ¡Bromista!...

— Decía usted algo, caballero?

— Nó, dispènsi, era a la meva senyora.

— *No puede disimular nada; me ha hecho broma á mi.*

— Jo deya: a aquestos senyors Hernàndez ja'ls conexem. Però encara que varem estar plegats a Camprodon ò a Ribas...

— Sí, a Ribas, a Ribas, Ramon.

— *Hija, por la Virgen, estás pesada hoy. No te traeré más; te quedarás en casa. Escúsenme ustedes.*

— Sí, com deya: als Hernàndez de Valladolid els varem conèixer a Ribas. Acabada la temporada'ns van oferir la casa, nosaltres la nostra, etzètera. Però axò de regalos y de necesser... m'extranya, perque ells no han rebut cap francesilla nostra. ¿Enten vostè, donya Conxita?...

— *Mucho, perfectamente. Pero es que mis primos son muy atentos, muy finos; y viniendo de París, pasando por Barcelona, me dicen... ¡Ay, cuán-*

to siento no haber traído la carta! que traen unos regalitos para ustedes de Cebriá. ¿Y ustedes se van á disgustar por ello? Mis primos les quieren á ustedes; tienen un recuerdo muy agradable de ustedes. En Ribas ya vieron ustedes el aprecio que les merecían. Señora, haga usted el favor; no le dé usted más dulces á mi hija, porque no callará; es muy consentida.

— *Pero ¿qué tiene?*

— *Ya sabe ella por que llora; la he pegado ahí fuera, en la calle.*

— *¡Pobrecita!*

— *Vamos, nena, no ploris. Senyora, ab permís de vostè, qu'allí fòra'm demanan. Pàssiho be; servidor seu.*

— *Muchas gracias, adiós; hasta pasado mañana. Beso á usted la mano. —*

* * *

La visita's prolongà encara una bona estona. Després se sentí tancar la porta del pis y la senyora Pepa entrà al menjador ab un posat de cara alegre, satisfeta, 'ls ulls animats y la boca riallera.

— Ramon, Ramon, escolta, may dirías què...

— ¿Ja l'has despedida a la embaxadora dels Hernàndez?

— ¿Sabs per què plorava aquella criatura? Li ha pegat per que havia perdut el portamonedes. M'ha explicat una historia. Hi portava dos bitllets de vinticinch, tres duros sencers; pessetes no sab quàntes, y cèntims!... Jo: «¡Sí qu'es llàstima! vègi, ¡axò son més de catorze duros!... Sí qu'ho sento...» «Però veurà, me ha dit, a la Plassa Real, a ca'n Camps, anava per pagar unes canes de satí per remontar un vestit, y'm trobo sense'l portamonedes. De totes maneres han volgut que m'endugués lo paquet. Jo no ho volía; en-fí, per tranzigir, —perque s'hagueran agraviat molt — havem quedat qu'a les dotze y mitja m'esperés el *mancebo* a la estació de Sarrià, que m'entregaràn el paquet. Jo no'ls he dit que'ls pagaría; però, com soch una senyora, una finesa l'agrahexo y la pago ab altra finesa. Axís es que vull satisfer la factura, qu'es de vintivuyt pessetes.» «¡Malesaguanyades! deya jo tota afligida; ¡son més de ca-

torze duros tot plegat!» «*Sí, no es nada, no vale la pena.*» Y jo, més apesurada qu'ella, tot eran lamentos y sospirs...

— Que's deu haver pensat qu'eras tu, y no ella, la qu'havía perdut el portamonedes.

— De tal manera. També havia de anar a pagar dos mesos de suscripció al Patronato. Cinch duros. «Però axò, com es una caritat mensual, ja vindrà a Sarrià a cobrarlos,» ha dit. Jo, més afligida quan pensava ab los catorze duros y cop dirli: «¡Axò es prop d'una unsal!»

— A poch a poch; si tantes vegades li has retret, ja puja més de cinquanta sis duros.

— Ha mirat el rellotge y diu: «Me'n vaig, que son vora les dotze, y *el chico* esperarà.» Jo, rès; un afligiment que no'm podia treure del cap els catorze duros. «No sé si trobaré unes amigues del carrer de Ronda que'm dexaràn per pagar lo satí... Si les trobo, be; però si nó ¡quín paper més ridícol!...» Jo no'm sabia treure les paraules de la boca.

— Està clar; ¡com que la tenías plena de duros! Era com una guar-

diola que, si no's trenca, no ixen. ¿Ja has vist qu'era rellotge lo qu'ha tret? no fos un as d'oro retallat?

— Ens hem despedit.

— Ab un ambo de petons a cada galta... ¿eh?

— Sí. «Y es el cas que no tinch cèntims pel carril ni pel tramvía;» ha dit tot anantsen.

— ¿Per què no li donavas deu cèntims per anar a la estació?

— Nò, ¡que van de primera!

— Míra, jo me n'he retirat perque la he temuda. Veyàm, he dit, si axò acabarà com al carrer de la Palla, sortint de Sant Felip Neri, ab un: «¡Válgame Dios! ¡Noble y Piadoso Caballero! Por las llagas benditas de Nuestro Señor Jesucristo y por las Angustias de la Santísima Virgen! Una limosnita...» Vaja, tòcala, muller. Ets més espavilada que jo. No-ya, Marieta, vés a comprar una Sara Bernat. La mestressa l'ha guanyada. Ara tu haurías de posar un parte als Hernández, qu'envíin fondos a donya Conxa per entornàrsen a Sarrià.

PANTIQUILLO

FRAGMENT D'UN SAYNET

La escena representa una botiga que fan plúmeros y embalsaman besties.

MR. ALEXIS, PANTIQUILLO

PANTIQUILLO

obrint la vidriera de la botiga.

¿Se pot entrar?

ALEXIS

En Avant.

PANTIQUILLO

Escólti, ¿què tenim de fer pel *Vanitoso* per Sant Antoni?

ALEXIS

No'l conech pas, no sé qui es, moi aqueix endividú.

PANTIQUILLO

miràntsel de dalt a baix.

Deu lo quart, qu'encara no ho havia dit.

Se treu la gorra; Monsieur Alexis fa'l mateix.

¡El *Vanitoso!*... no es cap persona, però'n podria ser. Es un cavall bayo que no n'hi hà cap més, ni que s'hi assembli en tota la crosta de territori de la Espanya actual. Lo cavall de més planta y més noblesa de sanch y de llinatge reconegut. ¡Podria gastà'l Don y tractament de cerimonia... però li sobran dos rems... que podria atrassarlos a qualsevol pinturero dels qu'assistexen a besa *manos* y ferhi paper més lluhit.

ALEXIS

Conech pas.

PANTIQUILLO

¿Vostè deu ser extranger?

ALEXIS

Je suis français.

PANTIQUILLO

Tòquila, donchs, y viva la República.

ALEXIS

Merci; vos sou molt gentil.

PANTIQUILLO

Un servidor es en Pantiquillo de la Dressera, y abanderado, aquest any, de Sant Antoni.

ALEXIS

Servidor vostre.

PANTIQUILLO

Alto la ronda, que no'm coneix be encara. Y'm diuen de la Dressera, perque per tot arreu arribo primer que ningú; de nit, de día, tant si plou com si pedrega sobre mullena.

ALEXIS

Bravo. ¿Teniu bones gambes alors?

PANTIQUILLO

Nó, senyor. No es aquí'l mèrit. Un servidor es del art de la xurriaca. Tinch l'estrado en lo pescante: sen-

tat allí dalt, faig com lo ministeri, dirigexo la marxa de l'arriata.

ALEXIS

Estich content ab la vostra conensa.

PANTIQUILLO

Nada, que li vull explicar l'últim cas que m'ha passat, per enllestir. ¿Que té molta feyna?

ALEXIS

Podeu dir, si sou servit.

PANTIQUILLO

Portavam al *Labariento*, ara fa pochs dies, uns senyors que s'anavan a divertir honradament y fer la comedia al jardí... ¿Quín es lo fayeton que s'hi presentà puntual? lo d'en Pantiquillo... ¿A quín'hora hi van arribar los demás?... No ho vulga sapiguer... A cap hora. A misses dites. Si retardan sols cinch minuts, no més cinch minuts... vaja, adeu Grecia, ab la companyia... Que no hi havia funció, ni drama, ni saynete, perque'l senyoriu que hi havia acudit desde'l día abans per arreple-

gar bons puestos se migrava, cansats d'esperar, y ja feyan les maletes y posavan agulles als farcells per anar a dormir a Horta, y adeu tragedia del *Amo criado*...

La bufa que feya de Reyna de la Soletat, me buscava per tot arreu. «¿Ahont es en Pantiquillo?» Nó: «¿adonde està Pantico?» va dir. Tothom arronsava les espatlles volent dir, no'l conexem. «En Pantiquillo de la Dressera ¡correr, buscarlo; que me lo traigan deseguida, ansia, brillo, que lo traigan...» Jo m'estava donant grà als cavalls!

M'hi presentan: «ese es Pantiquillo.» Encara no'm veu ja desplega'l manto real de seda esmaltada, que entre arrugues y canalons hi havia una pessa de tela; m'allarga la mà, ab lo bras nu, fi y rodó com un balustre de marfil; me la estreny ab afició, m'hi dexe en lo palmell quatre duros en plata, y'm diu aquexes paraules sagrades:

Pega pipada al cigarro, treu gran fumerada per boca y nas, escup, y segueix dihent.

«Pantico, usted ha sido el héroe de la temporada. Sin usted no hay tragedia en el Laberinto.» Li faig cor-

tesía, baxo'ls ulls y no més li responch: «¡Vaya un buñuelo!» Se'n va corrents al tablado, per que no més esperavan a ella pera comensar. Fan córrer la cortina y surt. Encara no m'entreguarda, bo y amagat en los darrers assientos, me mira fit a fit, me tira dissimuladament un petó que jo arreplego al vol, me'l coloco al mitx del front, y comensa la tragedia qu'a la cuenta fa referencia a una terra que hi hà mines de pega de la qu'alimentan los violins y les cordes del contrabaix. Jo suhava de angunia al veure treballar aquella dòna, perqu'ho feya ab alma, però no'm vaig axugar may la cara per cap estil; hi tenía clavat un petó de artista satisfactoria y vaig volguer que fes com les flors: que's decandís tot sol fins que'l vent l'esborrés.

ALEXIS

Se veu be que la demoiselle vos volía honorar.

PANTIQUILLO

¿Quín dubte té? un petó no's tira axís com axís, sense intenció. No van tan a venal... Per axò si comen-

sés a explicar histories y a referirli los qu'han caygut sobre aquesta cara, se'n cansaría de comptar floretes, perque, al meu entendre, los petons deuen ser com violes ò com maduexes: petits y olorosos. Y diría: «axò no es la teva cara, Pantiquillo; qu'es una primavera de fruyta silvestre y flors boscanes.»

ALEXIS

¡Vraiment! estam d'acort.

PANTIQUILLO

¿Que's pensa que no ho sé qu'a Fransa'ls feu anar més endoyna? Aquí es diferent. Hi hà més escrúpols; aquí's mata a un home ò a una dòna si fan un petó fòra de reglament. Anem molt tocats y posats.

Ara que ja sab qui es en Pantiquillo de la Dressera, anèm al cas perqu'he vingut.

ALEXIS

E, prenèu una mica d'assiento, si es servit.

PANTIQUILLO

Marcí, s'estima. Tenim de fer lluhir lo *Vanitoso* aquest any.

ALEXIS

E bian, sí senyor; cal luí fer lluhir.

PANTIQUILLO

Vull un plumero per les cabesses, de plomes de pavo real veritable.

ALEXIS

¿Per la Saint Antoine?

PANTIQUILLO

¿Y donchs, per quan? ¿Pel día dels Ignocents?

ALEXIS

Encara hi manca bien de jours.

PANTIQUILLO

No hi fa rès, vull tenirho enllestit abans. Perque hi haja temps de enviar a Fransa si aquí no hi hà prou cues de pavo real. No'm ve de cinch duros ni de vuyt; encara que s'hajan de plomar mitja dotzena de caps d'avirà.

ALEXIS

No hi ha hagut pas bona anyada d'aquestes galines.

PANTIQUILLO

¿Còm diu? Mussiu, no fem bunyols! De pavo real.

ALEXIS

Ben comprís. Mè, com jo estich republicà, jo, non los vuy nomenar de la façon y'n dich galines.

PANTIQUILLO

¿Dels pavos reals?

ALEXIS

¡Mè, sí!

PANTIQUILLO

Vaja, alante; respecto l'escrúpol. Però vuy que se'n parli del any que en Pantiquillo haurà sigut abanderado.

ALEXIS

Certainement, caldrà que'ls journals ne fassin un gran louange.

PANTIQUILLO

Es que treuré'l *Vanitoso*... lo primer cavall de la historia. ¿Sab lo que va passar quan va arribar de París?

ALEXIS

Ma foi, no'n sé pas rès.

PANTIQUILLO

Però si tot Espanya ho sab!...

ALEXIS

Perdonèu, senyor; mes jo estich encara citoyen français.

PANTIQUILLO

Escólti. A la qu'enganxo'l tronch que'ns va arribar de París y'm presento al Passeig de Gracia, (perque son dos los cavalls de mèrit, el *Vanitoso primero* y'l *Vanitoso segundo*) un rum-rum y un xiu-xiu se va alzar tot daltabaix de la carrera, desde Novetats fins a Provensa. «¡Quín tronch mena en Pantiquillo!» «¡Axò no son cavalls, son magestats!» «Potser costan quatre mil duros.» «¡Potser quatre mil cinchcents!» «¡Quíns bayos, María Santíssima dels Desamparadets!» deyan los nobles a l'orella de la seva senyora. Passa en Xaranga arrambat, casi be fregant lo seu milord ab lo meu, y'm diu a

l'orella: «Tiquillo, fill; cavalls com aquexos no'ls ha vist fins ara la claror del sol.» Jo li contesto: «Y ja pots endressarte un pinyach a les boles dels ulls, que no'n veuràs d'altres ni tu ni cap persona nada.» Al segon vol tots los cotxes havían desfilat. Me van dexar lo passeig nèt com la vía del carril. En una paraula, vaig aplacar l'orgull de tot lo senyoríu de la ciutat que té vergonya. Rès més. Al endemà, carretelles, milords y tronchs y eugues y guarnicions anavan al encant. Tota *l'altaristocracia's* conformava d'anar a peu, perque no podia freqüentarse ab nosaltres y no rebre un sofocament d'enveja cada vegada que jo sortís ab lo tronch. Y vinga enviar desseguit propis y comissionats a París a cercar cavalls d'estampa y cotxes de primera, qu'als vuyt dies teníam a Barcelona un floreyo de carruatges de trinca y de bestiar a l'alta escuela que cap més potencia del mapa'ls pot tirar al carrer.

ALEXIS

Pardon, si vos veyessiu los que tenim a París...

PANTIQUILLO

Déxis de París ni d'Estafranchs. Lo marit de la Guerrero ho va fer constar; no hi afegexo ni un titllet, perque les seves paraules son públiques y conegudes. Me les va fer comunicar pel seu majordom: «Los cotxes y les eugues de *casa*, — va dirme, — fins al estat present han tingut cetro y corona pel luxó y l'hermosura... Però en Pantiquillo ab lo landó que mena y ab lo tronch que hi enganxa, m'han desbancat. Que conste: la reputació queda per ell.»

ALEXIS

Mè, a París...

PANTIQUILLO

No hi hà rès ara a París. No me'l retrega més aquell poble. ¿No li he dit que'ls comissionats d'aquí varen florejar y endursen lo millor que tenían? Déxim acabar. Va enviarlo a la quadra al seu majordom. Jo la tenía en aquella situació plena de capitans generals, nobles y marquesos y tota la baronía de la comarca. Contemplavan lo tronch, parlant

baix com a missa. Lo majordom inspeccionava l'orgull y'l plantar dels bessons; me'ls examinava per tots indrets; guayta, observa, entreguarda y contesta, a un dels grossos que li demana parer, aquestes paraules capitals: «Con el permiso de Usía: el tronco que mena el senyor — senyalantme a mi, — es un tronco plusquamperfecto. Podría engancharse al carro del sol.» Fa'l saludo militar, surt, y en sent fòra de la quadra, rebot per terra'l puro encès que fumava, botent y llesant per qui-enllà espurnes ruhentes de foch.

ALEXIS

Jo vos torno a dir qu'a París...

PANTIQUILLO

Permission, Mussiú, que no he acabat.

ALEXIS

A la bonne heure.

PANTIQUILLO

Però tenían una màcula que'ls desllustrava aquexos cavalls, y que no

més jo me'n vaig adonar. «Senyoret,» li vaig dir a la quadra tan bon punt m'hagué fet entrega del tronch; «¿sab qu'a Fransa li han vengut un cavall més alt que l'altre?»

¡Lo que vaig haver dit, Mussiú! Me volia tirar un tiro! «¡Espéris, no fassi foch!» Y surto corrent. Als deu minuts comparexía ab un agrimen-sor que vaig anar a cercar a les obres del Parque...

Ja maniobra'l nivell d'aygua demunt de la esquena dels animals. Apunta xifres, suma, resta... vaja, operan totes les quatre regles... Xo, que no's bellugui cap animal. ¡Dues dècimes de graduació y de diferencia d'un cavall al altre!...

Lo senyor se passejava d'un cap al altre de quadra, treyentse manyochs de cabells. «No s'apuri, senyoret, no's precipiti la joventut, que's quedarà calvo. Jo contradiré lo defecte de la naturalesa.»

«¡Què has de fer tu; es impossible!»

«D'aquí vintiquatre hores tindrà'ls cavalls parions com dues gotes d'aygua.» Ja no se'ls estirava'ls cabells, però cada sospir que li sortía del pit eternía. «Li dich, senyoret, que

quan surtin de les meves mans no desmentirà l'un del altre ni'l sanabre d'un gruix de trenyina.»

«Si per excursarme'l cavall me l'esguerras, t'esquerdaré'l cap.» Y se'n va.

Torna l'endemà a la quadra y torna l'agrimensor ab l'aparato de les matemàtiques de l'aygua. Coloca'l canó de la humitat fent pont entre les dues esquenes dels cavalls; tira la operació a pols. A la quadra ni's movía una mosca: ningú respirava. Enllesteix la regla de tres y... los cavalls resultan iguals, exactes, que ni passant la esponja mullada sobre del un y dexant l'altre en sech no discrepan les alsaries ni'l gruix de la mullena.

ALEXIS

Parbleu!

PANTIQUILLO

Si no hi hà'l facultatitu, lo senyor m'abrassa en públich. «¿Cómo te las has componido?» me pregunta. (A la quadra y devant de forasters me parla castellà). Vaig esperar a qu'estessem sols. «Molt senzill,» li

responch. «He fet venir al *Trepat* dels ulls de poll y encarantlo devant del *Vanitoso primero* li dich: «Ab la llanseta més fina que tingui al estuig, ab aquella que destría en dos brins lo perfil d'un cabell, rebàxim aquest tant per cent los cascos del *Vanitoso*. Sènyis, perque l'empenyo es de compromís y s'hi arriscan reputacions; la del senyoret, la de vostè y la d'un servidor.» Als cinch quarts justos de minuteria de rellotge, la operació de cirurgia estava llesta: ell ab l'eyna, jo ab lo compàs de graduacions. Al *Trepat* cada gota d'angunia que li relliscava cara avall era axís, del grandor d'un cacauet. Jo, frescal com una satalía. Tiro nivellada d'esquena a esquena, exactes; ni un billar. «¿Quant val la seva feyna, noy xich?» «Dónim lo que vulgui.» «Aquí té quatre duros.» «Es massa, no'ls val.» «Aquí té quatre duros, li torno a dir, y fiquissels a la butxaca, que son de vostè y de ningú més.» Lo manescal més tonto n'haguera comptat una dobla de quatre. «Acondúctis lo cavall desde avuy, y cada dissabte, si es servit, vingui a corretgirli les afiliacions...»

«Ara, senyoret, si m'he propassat castíguim.» Y li presento'l revolvèr al punt de dalt.

Agafa un plumero de damunt lo taulell, l'encara al Mussiú, y's queda plantat apuntantli al front.

Gira esquena eternit y marxa. Als tres minuts baxa'l lacayo ab una safata plena de caxons de tabacos habanos y mitja dotzena d'ampolles de canya pera glopejar cada vegada abans de ficarme'l puro a la boca. Tíngui, tàstils, Mussiú.

ALEXIS

Oh, merci bien, es superbo.

PANTIQUILLO

¿Què diu? de les escorsedures ne fan lo rapè pels cardenals, los bisbes y'l capítol de canonges de la Seu de Barcelona. ¡No se'n fumaràn may més de tabacos d'aquexa casta a Espanya. Ara, en comptes de cigarros nos enviaràn deutes de Cuba, y per lo que toca al ayguardent de canya, llestos també. Nos la farèm aquí, directament, dels mànechs de escombra.

ESCENA II

MR. ALEXIS, PANTIQUILLO, SENYORA

SENYORA

obrint la porta vidriera y mitx entrant.

Pensava que no m'errés..... Es aquí. Ja veig les besties. Deu los quart.

PANTIQUILLO

Poch a poch; també hi deu veure persones, si no té la vista perjudicada.

SENYORA

Perdóni. Sí senyor.

Dirigintse al Mussiú.

¿No es vostè qu'embalsama esquirols?

ALEXIS

Toute sorte d'animals; per servir-la.

SENYORA

Gracies. Venía a cercarne un. Tingui, la llauna que van donar al meu marit.

ALEXIS

examinantla y mirant després pels pres-
tatges.

Numeró quatre vint treize.

PANTIQUILLO

apart.

¡Quín número més recargolat! No
en pendria cap bitllet.

ALEXIS

¿Fa molts dies que l'haveu portat?

SENYORA

Deu fer quinze dies ò tres setma-
nes.

PANTIQUILLO

apart.

Si no'l va conduhir ab such d'es-
cabeig, pobra bestia, ja deu ser flo-
rida.

ALEXIS

tancant l'armari.

Madame... no hi es pas.

SENYORA

alsantse vivament.

Què diu ara! Ay, lo meu marit
quan ho sàpiga!...

ALEXIS

Ne bougez pas. Sègui; miraré al atelier.

PANTIQUILLO

Mussiú, ja tornaré.

ALEXIS

Oh, Monsieur Pantiquillo! no vous derangez pas. Mè, restèu, si sou servit.

Anantsen pel foro.

ESCENA III

SENYORA, PANTIQUILLO

SENYORA

seguint al Mussiú.

Sobretot, búsqil be. Ay, lo meu marit quan ho sàpiga!...

PANTIQUILLO

No's desesperi, senyora, potser los hi ha fugit.

SENYORA

Si era mort!...

PANTIQUILLO

¿Y fa quinze díes?

SENYORA

O tres setmanes.

PANTIQUILLO

Ja li pot enviar l'estigan bons.
Quí sab hont para, pobra bestia!

SENYORA

¿Què vol dir? Quína ansia'm fa
passar!

PANTIQUILLO

Ben segur que les formigues l'han
devorat.

SENYORA

Càlli, que'm fa esgarrifar. Lo meu
senyor, quan li diga, es capàs de ve-
nir y citar al amo.

PANTIQUILLO

Mosca! quin senyor més furient
té! Per una pesseta trobarà tants es-
quirols com vulgui.

SENYORA

Però nó com lo nostre.

PANTIQUILLO

Seràn vius; però, axò ray! ja'ls ma-

tan aquí primerament abans d'em-
balsamarlos.

SENYORA

Té mal gènit lo de casa. Voldrà'l
seu esquirol y cap més.

PANTIQUILLO

Sab què deu ser? Lo gat se l'hau-
rà cruspit.

SENYORA

Perquè'n tenen...

PANTIQUILLO

Me fa riure vostè.

SENYORA

O sinó, que se'l dissequin.

PANTIQUILLO

Y de les rates, ¿quí se'n cuyda?
¿vol també que les dissequin?

SENYORA

Vostè està molt de broma. Jo no
més penso ab lo desori que hi haurà
a casa quan me presenti sense l'es-
quirol.

PANTIQUILLO

ab ironía.

Verdaderament...

SENYORA

Nó, no se'n burli.

PANTIQUILLO

S'equivoca: faig les meves reflexions... Jo tenia un canari que no l'hauria donat per cap diner...

SENYORA

interrompent ab vivesa.

Nosaltres tampoch lo nostre xivitu.

PANTIQUILLO

Y també se'm va morir de desgracia.

SENYORA

Però axò'n son dues: mort y perdut! Lo meu Valentí quan ho sàpiga! Tindrè de ferli dir ab moltes precaucions per no sobtarlo y del disgust no tingués un insult. Afigúris: nos lo va regalar una persona de molt supòsit, un regidor dels principals, que's cuyda dels mercats...

PANTIQUILLO

¡Quíns llussos deu menjar, y quíns ambos de perdius fresques! Ja'l planyo.

SENYORA

Va errat; es una persona molt tocada y posada. No necessita obsequis; es prou rich y prou escrupulós. No cal que'l planyi; los llussos y perdius los compra.

PANTIQUILLO

Nó; jo ho deya pel poagre.

SENYORA

Y aquesta persona es la que va fer alcalde al meu marit. Cóni ara'l disgust de casa nostra.

PANTIQUILLO

Sosséguis y escóltim. Lo meu canari no tenía parió aquí ni enloch. També era regalo d'una persona que li guardava moltes tendencies. Supòsi, nada menos, que li pretench la filla...

SENYORA

Per casarshi?

PANTIQUILLO

ab llarga y severa mirada.

Y donchs, per què?

SENYORA

Què sab un hom...

PANTIQUILLO

No sigui mal pensada. La *Isabel tercera*... Perque la meva xicota té rango y calitat de reyna, per alta y bona moxa, per guapassa, y per demás circumstancies de finor de la persona, y per criansa de modos y prudencia que li ixen de son natural. Aquells ulls seus no s'axecan de terra per mirar a cap home fòra jo.

SENYORA

Sí que son prendes envejadores.

PANTIQUILLO

Donchs, aquesta donzella, que té l'usdefruyt del meu cor y de la meva voluntat, ò acabarà en un convent ab la palma ò serà la meva senyora, aquí y a l'altra banda del mar, ab tots los consentiments y requisits de la lley de Deu.

SENYORA

Amen.

PANTIQUILLO

Que consti; y queda contestada la indirecta.

SENYORA

No anava per ofèndrel. Perdóni.

PANTIQUILLO

Lo canari que'm va regalar la mare de la Reyna...

SENYORA

Fins sembla que vagi de plaga.

PANTIQUILLO

Nó senyora. En Pantiquillo no gasta xanxes; respecta la religió, y les persones del seu agrado y confiansa li son sagrades.

SENYORA

Prou; ja me'n faig capassa; sinó...

PANTIQUILLO

Lo que jo dich pot escriures sobre paper sellat; es un Evangeli.

SENYORA

¡Com ho diu tan serio!

PANTIQUILLO

Lo canari que'm va regalar la que vull que'm sigui sogra, era una esquisitat: groch com un pom de giesta, ab uns ulls negres que ni dues agulles de picar; d'aquell bech de marfil n'exían uns cants que s'hi haguera pogut fer adormir al ninyo de la Mare de Deu. A punta de día, tant al hivern com al estiu, me cantava una diana tan dolsa, qu'en més de quatre ocasions m'havía fet fer tart perque'm tornava a dormir.

SENYORA

Amigo, si que debía cantar be!

PANTIQUILLO

Allò era una capsa de música. Què!... La gavia penjada devant la finestra y'l sol que la tocava, semblava cosa celestial, perque tot parexía d'or: canari, gavia y la llum del sol. De bona gana haguera fet matinata per escoltar aquell serafí de familia.

SENYORA

Malaguanyada bestiola!

PANTIQUILLO

Perdóni; dígali canari, si es servida. Sembla que me'l malparlan tractantlo de bestia.

SENYORA

Pobret!

PANTIQUILLO

Lo seu mestre quan va sapiguer qu'era mort... fins va tombar la cara perque no li vegés la trasmudansa.

SENYORA

Que tenia mestre? No ho havia sentit a dir may.

PANTIQUILLO

Sí senyora; mestre de música, lo senyor Nevas, aquell que feya sombres. Als set mesos de pendre llissó, l'organet ab la gavia devant un mirall, li havia ensenyat el *Bebiam bebiam* del Hernani.

SENYORA

¿Y'l cantava?

PANTIQUILLO

Sí senyora... devegades.

SENYORA

Ah, ja...

PANTIQUILLO

No se'n rigui, que'l senyor Nevas li volia ensenyar tot lo *Barbero de Sevilla*.

SENYORA

Ensenyar ray, pobra bestiola!

PANTIQUILLO

Pleguèm, senyora. Conech que hi troba gust a rebaxarme'l canari.

SENYORA

Vol callar? rès d'axò; ho he dit impensadament.

PANTIQUILLO

Lo día que's va morir, a casa no's va fer rès; semblava Dijous Sant. Vaig dir al senyoret: «Bajo su permiso, hoy no engancharía, si a Usía le viene bien.» «Pues, ¿què pasa, Pantiquillo?» «Nada, señorito, se ha muerto la alegría de casa nues-

tra.» «No entiendo; pero ¿quién es?» «Aquella prenda de mérito.» «Hombre, no recuerdo...» «Usía me dispensará, pero Usía me lo había alabado; también cuando lo sacaba fuera de la ventana que da al jardín y la señora marquesa paseando le oía; se quedaba parada y no se cansaba de escucharlo. Era como una orquesta en disminución, aquel canario!» No'm tornà resposta, girà espalles, y tot pensatiu se'n anà fent córrer ab lo bastó a una banda y un'altra les fulles que trobava pel camí. Conech qu'aquell trago'l va afectar. No sé si van dinar los senyorets. La senyora marquesa l'endemà encara tenía'ls ulls embotornats...

Li deya canari tothom, per incert, per costum...

Per mi, era una perfecció ab vida. Era... com una flor que cantava... que'm cantava alegríes!

LOS REYS

Era un atabalament seguit; encara'l noy no arribava d'estudi, prenia'l corn, y, escales avall altre cop, comensava a sonar pel carrer y la plaseta, ajuntat ab altres criatures cridant als reys fins a l'hora de dinar.

Tornava ab les galtes roges de tant inflarles, y preguntava:

— ¿Pare, els reys, que son molt lluny? ¿Que'ns senten a nosaltres quan los cridem ab los corns?

— Prou vos senten.

— ¿Ahont deuen ser?

— ¿Que ho sé jo? Fent camí per la carretera...

— ¿Molt lluny? ¿Que son molt lluny?...

— ¿Què tenim de fer? ¿y aquesta escudella, que no s'acaba?

— Me n'han posada massa. Té, hi hà bossins de col y tot es such. Sembla aygua de malves, ab aquexos trossos de colota. No m'agrada.

— Pà de forment, no t'hauria de agradar.

— ¡La gana de Collsuspina!—criava la tía desde la cuyna.

Després d'una estona de silenci, en que'l noy s'entretenia en separar los trossets de col y xuclar lo such de la cullera ab los llavis apretats perque no li passés gens de verdura, tornava a reprendre les preguntes:

— ¿Aquest any també vindrà? ¿oy, pare, que vindrà?

— Ménja y càlla. No ho sé.

— Vostè m'ha dit que venían. ¡Ay coix!

— Vès si't faré plorar de debò!

— ¡Que sí senyor! Vostè m'ho va dir. Donchs un altre día que hi haja col no'n menjaré d'escudella.

— Vès, noy, que no't venti un cinquillo a les galtes.

— ¡Ay! ¡si ja me l'he menjada tota!--

Un'altra pausa, y la criatura preguntava:

—¿Sí que vindrán?

—Com sempre.

—¿Ahont diu que son?

—A les costes de Garraf. —

Lo noyet se quedava pensatiu, imaginant potser ahont eran aque-xes costes. De sobte s'axeca, agafa'l corn, y posàntsel vora'ls llavis, diu:

— ¿Los crido? ¿que'm sentiràn de aquí dalt?

—No fassis soroll, que despertaràs a ta mare. Sèu y dína.

—¿Què'm portaràn? ¿Forsa jogui-nes per mi, els reys?

—Míra qu'aquesta criatura es una arrecada que's penja a la orella y no acaba may la indagatoria.

— Diuen los noys d'estudi qu'a mi no me'n portaràn, perque som pobres y perque la mare està malal-ta.

—¡Déxals dir: qu'ells potser son richs de per riure!

—¡D'ahont surten aquexos esca-nyolits de naxensa! ¡que potser per ferlos viure van tenírlshi de llogar les mugroneres! — cridà la tía desde dins.

—També'n portaràn per tu; no'n fassis cas dels noys d'estudi.

— ¿Encara que siguen pobres?
¿Qu'es pecat ser pobre?

— Pecat mortal;—barboteja la tía.

— ¿Que no vols callar? Aquesta criatura encara me les acabarà totes; — reprengué'l pare, fent l'enfadat, per sustreures a la emoció que li causavan les preguntes del infant.

— ¿Y la mare, que ja estarà bona pel día dels Reys?—

S'hi tornava a ficar la tía, la plorona, la que sempre cridava'l mal temps.

— Ella ho estigui per la Candelera.

— ¿Tía, que portaràn remey per la mare'ls reys, si'ls ho demano?

— Vés, no m'amohinis. No se'n cuydan dels infelissos que no podem menjar.

— Càlla, trompeta del mal temps!
—cridava l'home.

— Si tu haguesses d'anar tan escarrassada com jo vaig, no estaria's per cansons y viciadures;—replicava la tía.

— ¿No veus que l'ignocent no té altra fal-lera? ¿Què costa donarli aqueix logro que'l fa felís y alegre?

— A mi no'm varen dur may rès los reys quan era criatura, ni ganes. Los desgraciats no'ls hi sentim grat.

— Per lo teu geni.

— A casa no'ns hi criavan, los nostres pares, ab tants compliments y moxaynes.

— No retreguis als pares; prou feyna tenían per donar pà a tantes boques.

— Per axò mateix..... Tu, borde-gàs, véсли dihent a ton pare lo que't portaràn los reys; pregúntali si ho sab que's tenen de pagar dues quartes d'oli; que tenim lo forner a Manlleu, y que no fían a ca'l apotecari. Tórnali a preguntar, que potser no ho sab.

— Noy, dígas als Reys qu'al mateix temps portin un axamorador per la tía, que li estovarà'l geni.

— Míra, poca solta...

— ¿Pare, que crido als reys?

— Sí, que't portin joguines per tu; déxaho de banda lo de la tía, que no li escauen regalos, segons informes...—

Y'l noy desde'l balcó feya sonar lo corn, cridant als reys qu'ell sabia qu'eran a les costes de Garraf.

* * *

Lo metge visitava a la malalta.

— Anem poch a poch, — deya; — convé molta quietut y repetirèu les medicines.

— ¿Les matexes? — preguntava la tía.—¿Les que valen mitx duro? ¿totes dues?

— Sí, totes dues. Li convenen, no hi hà més.

—¿Quàn tornarà?

— Donaré una passadeta d'aquí un parell de dies; fàssili caldo ¿enten? vaja. —

Baxava'ls ulls, prenía modestament la pesseta que li allargava la tía, y estiga bona.

* * *

— Francisco, vès lo qu'ha dit lo metge: tenim de seguir les matexes medicines. Per mi, li recepta plata fosa: ¡Y'ls deutes nos treuràn de casa! ¡Ay, Senyor! ¿Abans un apotecari haguera fet pagar mitx duro de dos travessos d'aygua térbola? Ja se l'haguera beguda ell!

— No t'amohinis; seràn medicines; encara que valguin tres pessetes cada xicra, en havent sopat, m'hi arribaré a cercarles. —

* * *

Eran més de les dotze de la nit. Los voltants de la iglesia del Pi comensavan a aclarirse de gent. Los firayres desendressavan les parades per plegar. Tothom anava provehit: treballadors, menestrals, fins senyors. Tots portavan acopio de joguines. Tots estavan contents; la ditxa'ls hi saltava dels ulls contemplant los fòtils joganers y s'avansavan part de l'alegría que donarían a la canalla l'endemà, quan al obrir los balcons, se trobarían ab aquells tresors venturosos que portan les úniques felicitats positives y certes per lo senzilles y eternidores.

«No sé què fer, —deya en Francisco, parlant per ell.—¿Lo meu noy tindrà que ser menos que'ls altres? ¿y jo, que so de casta inferior a la de tots aquexos treballadors que poden gastarse un duro pel recreyo

dels seus fills?... Però, l'Antonia està malalta, y aquestos tenen salut aquí y a casa seva.»

Repassà'ls diners que portava a la butxaca y's quedà trist.

«Ja ho he dit; faré un va-hi-tot. Com los demés, com los que son ditxosos. ¿Quína culpa hi té'l meu nano? Pobret, tan maco es ell, tan estimat, y de tan bona nissaga com lo del primer noble de la nació. Y'l vull tenir content, com si fos l'hereu de ca'n Parladé. ¿Què vol dir ser pobre? ¿Que's pensa algú que no tenim sanch al ull, los que tanquem just y treballem per endeutarnos?»

— Mestre, — exclamà tot decidit, — ¿quant val aqueix fusell y aqueix ros de comandant?

— Sis pessetes.

— Un duro, y no gastèm conversa vagativa.

— Mirèu, aquest altre; prenèulo y vos ho donaré tot per dotze rals.

— ¿Què té? ¿Ja peta aquest fusell?...

— Devegades; es un xich tarat.

— Y un de bo, ¿quant costa?

— Ja vos ho dich: sis pessetes. Prenèu aquest, que per axò farà'l mateix efecte.

— Escoltèu, vos que fumeu puro: ¿que també vos ne passariau de tenir lo *brocadillo* als llavis y'l cigarro jeyent al caxó del estanch? Vinga'l fusell de sis pessetes: ¿que voleu que al meu fill, de petit, ja l'inclini malament, dexantlo jugar ab eynes tarades? —

Y'l cubrí tot daltabaix ab una mirada despreciadora.

* * *

Comprà'l fusell verdader, lo qui no tenia taques y feya foch. Al ser al carrer del Hospital, se'n entrà a la primera volta per contemplar les joguines més despay; si hagués gosat, les haguera petonejades. Havían de fer la ditxa del seu fill, y ja les hi tenia lley.

* * *

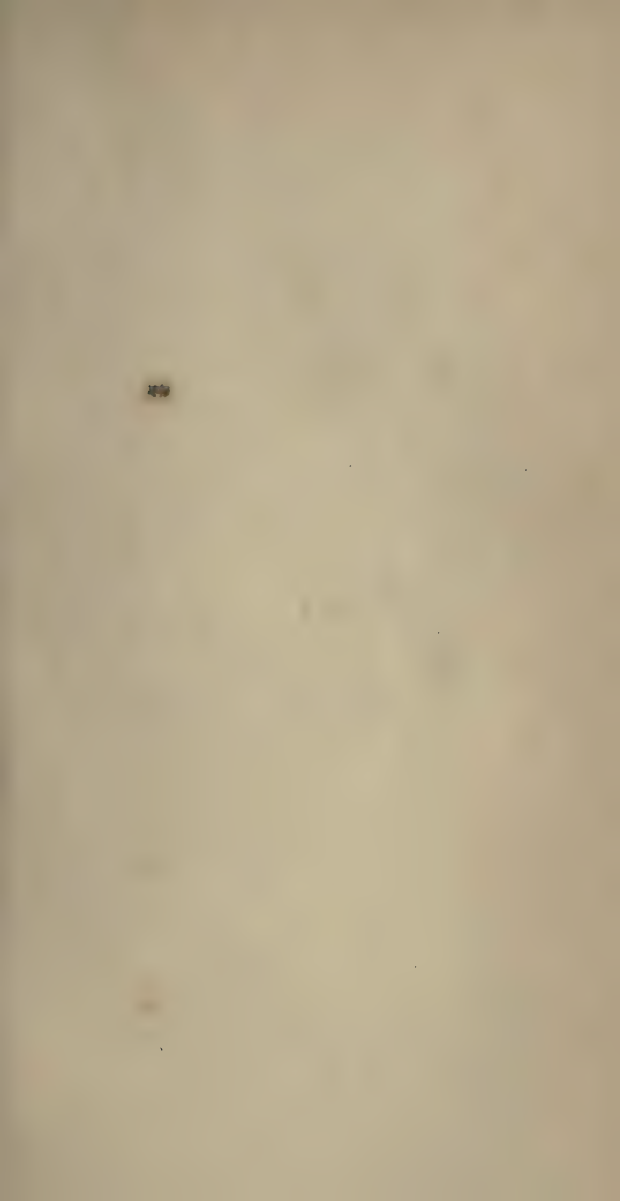
Pochs dies després l'Antonia dinava a taula. Havían despedit al doctor, dihentli que volían probar la homeopatía.

Realment, lo Francisco va volguer fer de metge y's decantà per l'altre sistema: un quarto de gallina, que'l va fer disoldre ab aygua. Era la seva homeopatía. Y aquest any los reys varen escoltar al seu fill: van durli joguines, y remey per la seva mare.

JA'LS TINCH

Fa uns quants anys lo Passeig de Gracia no era, com ara, un carrer gran ab cases luxoses ni palaus ni teatres, sinó un passeig senzillot ab molts arbres y estès horisó a dreta y esquerra, hont entre'ls camps de blat s'hi veyan escampades per tot arreu cases de pagès ab lo paller al costat, caminals vorejats d'atzabares y moreres y, de tant en tant, alguna sinia ab l'ase rodant pacientment bo y tapat d'ulls com si jugués a puput, fentse'l compte (tal vegada) que s'allunyava y feya llarch camí no sortint del mateix rotllo, delitant ses orelles llargues lo soroll de l'aigua qu'en rajolins s'anava canviant

de catúfols per caure després en gros doll dins lo safreig. Adornavan lo Passeig una renglera de pedrissos tenint per espatller boscos de rosers interromputs en distancies per una caseta groga mitx amagada entre'l fullàm de frondosos arbres, y en lloch de xarolades carretel-les ab aquests cotxeros tan enguantats y serios, s'hi veyan trincadores tartanetes vermelles de volta de canó, lo tartaner ab la barretineta virolada cayguda a un costat, mostrant des-sota'l mocador de pita un llas molt curro sobre l'orella; ficantse per xucar, y trayent per escupir, cinquanta voltes en un no rès, lo neulit *puro* de quarto que no crema ni tira; saltant y pujant seguidament de son seti, petit com un coxinet de posar agulles, colocat al costat de les matexes anques del cavall, buscant *assientos*, tot corrent y atiant la bestia ab saleroses exclamacions y voleyant sempre la xurriaca fentla petar en l'ayre.

ILUSTRACIÓ CATALANA

Mallorca, 287

BARCELONA

En nom dels iniciadors de la Suscripció popular per dedicar un recort públich (bust, relleu ò lo que sia) al nostre Emili Vilanova, tenim el gust d'invitar als suscriptors a les seves OBRES COMPLETES com admiradors qu'han d'esserne, a contribuir y fer contribuir llurs amichs a la realisació d'aquell projecte. Bastarà un petit sacrifici de cada hú per fer entre tots aquesta obra de glorificació del gran escriptor.

Comptant ab son valent concurs, n'hi dona per endevant les gracies en nom de tots son afm. amich y s. s. q. b. s. m.

FRANCESCH MATHEU.

Setembre del 1906.

* * *

En aquell temps en que'l Passeig mostrava la fesomia qu'he tractat d'apuntar, la gent tenia molta afició a pendre'l sol; ara, tothom s'estima més pendre cafè; lo qual potser se dega a un càlcul de comoditat que equivalgue a un cambi de procediment: lo sol cal pèndrel per la banda de fòra, un te que fer llarga caminada per rèbrel ab tota abundancia. Lo cafè's pren per la part de dins; naix en un terreno que'l sol se pot dir que n'es l'amo; vos lo donan bo y torrat, y tan calent que'l que no bufa s'amola; es negre com fill d'ell; no's te que caminar per assaborirlo, y ¿quí es qu'ab els adelantos moderns se'n va a fer marrada, quan al peu de casa vos lo donan en rica tassa, y quí'l priva de que, fent un esfors d'imaginació, no's vulla afigurar que xarrupa y s'empassa extracte de sol, ben assentat y en bonich saló? Jo'm penso qu'aqueix raciocini pot esser lo qui retrau a la gent de fer com abans; si m'equivoco per-

dónin, y fàssintse compte que no ho deya per cap mal.

* * *

Tornant al cuento, jo també era d'aquells que freqüentava'l Passeig de Gracia sentantme sempre en lo mateix pedrís, perque, la veritat, so d'un genial que no m'agradan les variacions ni conèixer cares noves, que fins l'assiento m'agrada que siga conegut si pot esser. Allí apropet meu hi venían cada día'ls matexos individus; y com les meves aficions sempre'm portan ò entremitx de les criatures perque son tan maques y per que encara no'ls hi faig una carícia's quedan tan contentes mirantme embadalides ab aquella mirada tan clara y serena que no té dissimulo ni maldat, ò entre'ls vellets que'ls venero y estimo perque'm fan pensar quant hauràn patit per desengany del món! Quantes ilusions hauràn vist perdre! Quants goigs dels que ni'l recort no'ls afalaga y entreté! Y quants dolors, quants sofriments corporals els hauràn mar-

tiritzat y abatut!... Per axò vaig fer conexensa ab un matrimoni que cada dematí trobava al mateix pedrís hont jo tenia costum d'assen-tarme.

Ell era un vellet extremadament curiós; cada día, axís qu'arribava's treya'l mocador de dins lo barret y espolsava'l pedrís; se tirava les cal-ses amunt descobrint unes mitges molt blanques y s'assentava tot cuy-dadós procurant axecarse'ls faldons per no sèureshi demunt y, en tal disposició assentat, se treya una cap-seta de plata ab tabach, lo paper col-locat en àngul sobre'l llavi, y ab les mans esteses comensava a moldre la picadura abans de caragolar lo ci-garro; un cop lo tenia fet, s'espolsava les mans y ab tal satisfacció allargava la cama pera buscar los mistos d'es-ca, y per fí, lograva encendre'l ci-garro tan pacientment fet, y's que-dava un si es no es embadalit tot contemplant les bocades de fum que anava llevant. La seva senyora'l distreya de ses cavilacions, per que de prompte observava jo qu'ell a cau d'orella y ab veu que's sentia de l'altra banda de Passeig li contestava

ab monossílabs, apartant lo cap per xuclar lo cigarro mentres s'explicava ella ab molta reserva, y ab aquella veu forta, y tot llevant vaporades de tabach, continuava movent lo cap dientli: «sí, prou; just».

Axís es que'l defecte de la seva senyora que l'impossibilitava de tindre cap conversa tirada, donà ocasió a fer la nostra amistat. Els primers díes parlavam de coses indiferentes, fins que, coneguts quelcom los nostres caràcters y mogut per l'atenció y interés que'm prenía per lo que deya, acabà per comunicarme'l seu modo de sentir; y jo, recordantho, ara que ja han passat alguns anys, penso que val la pena d'apuntar vagament alguna de les idees d'aquell vell tan senzill y carinyós.

* * *

— Ja ho veus, — me deya un día, — tothom al vèurem que no treballo y qu'ab la meva renda tinch un cert benestar, me diuen sempre tant si ve a camí com si no hi ve: «vostè ray que ja'ls té; a vostè li ponen

totes!» Me fa riure la gent; ja'ls tinch, ja'ls tinch... què vol dir ja'ls tinch? Que no'ls he guanyat be y honradament? Que per ventura'ls he manllevat? O es que la gent te molt aviat etzibada la martellada? Tot-hom se creu que per que ja'ls tinch ja ho de tindre tot; ¡que n'hi hà de llana! Fa 50 anys que treballo, noy; vés, ja ho pots dir per tot arreu: jo y aquesta. No es veritat, Tuyetes?—deya acostantse a l'orella de sa muller.—A casa no s'ha fet malbé ni per vàlua d'una malla; y si la suhor que m'ha caygut cara avall bo y treballant se'm pagués al preu que val, jo sí que'ls tindria; però no'm quexo, ni'n vull més. Salut demano, axò sí que'ns manca. Té, per la gent ja'ls tinch; y aquesta pobra qu'arasembra una beneyta, sorda com una tapia en termes que may li puch dir: «Tuyetes, avuy farèm axò ò allò», perque haig de cridar tant que sembla que m'hi baralli y la gent se gira a mirarnos? Ara vés, pregúntalshi als que ho diuen si'ls tinch, què'n faig ni què se me'n dona. ¡Si'm fan sortir de tino quan ab una rialla que no'ls surt de més enllà de les dents

me diuen: «Vosté sí que'ls té; qui pogués plorar ab els seus ulls...!» Volèusen anar al botavant, si us plau, més que tanoques, ignorants? Quan haurèu passat les angunies meves, quan sabrèu de quina manera jo y la dòna ens hem afanyat treballant y passant penes tots solets, aconsolantnos, y ningú venía a donarnos ni una set d'aygua, ni cap alivio...! llavors sí que us n'hagueram sentit grat de que'ns vinguesseu ab falaguerías; mes ara lo que teniu es enveja. Valdría més que treballésseu, bagarros, que no vindre a fer mofa d'uns vellets perque tenen quatre quartos.

— Prènguisho a la fresca, home, y déxils cantar; — li deya jo.

— No puch sentirho, noy; crèume, no ho puch sentir. Que's pensan que so felís y que no anyoro rès? Me deuen pendre per ximple, si s'ho pensan. Jo ja estich bò, gracies a Deu; però ¿y la Tuyetes? Còm li divulgas rès? Còm li parlas del noy, còm li esplicas qu'hem tingut carta, que ja té una nena y que'm diu: «Pare, díguili a la mare que la noya's diu Tuyetes, y que té la matexa po-

situra de boca y'ls ulls negres com l'avia; que tothom la troba tan maca;» vaja, còm li dich tot axò? que farè riure als vehins que's pensaràn que fem lesombres y diràn ab falsa compassió: «quan ens fem vells ens tornem com unes criatures.» Ximplés, estrofes! què saben ells lo qu'es esser vell pera donarne tantes entre-senyés...!

— No s'ho prengui ab calor, déxi dir y fàssi la seva.

— Es que tota la vida que brego ab les matexes rucades. Quan lo noy se'n volgué anar a l'Habana tothom hi hagué de trobar lo seu sis ò as. «¿Encara no'n tenen prou, que'l dexan anar tan lluny? ¿Que s'han begut l'enteniment? Què faràn vostès dos solets sense'l noy? Home, vostè ja'ls té, y per quí ha treballat? No se'ls endurà pas al cementiri... Senyor Manel, vostè ja està ben calentó; vùlla que l'apexin, y ab lo que li podrà dexar a l'hora de la mort, no tindrà de treballar gens lo seu noy. Crèguim, no'l dexi marxar.» Seguían les dones y s'apoderavan de la Tuyetes: «Vàlgam María Santíssima dels set dolors! Y donchs,

¿es veritat, senyora Tuyetes, que lo hereu los dexa? Quín modo d'estimar als pares!... crièu fills!... y què faràn vostès tan solets, que la tristesa'ls matarà! Senyora Tuyetes, míri, m'ho han dit, y no ho he volgut creure... He pensat, veyàm: ho aniré a preguntar a n'ella mateixa. ¿Qu'es veritat que'l Manelet se'n va a l'Habana?... Senyor, Senyor! què'm diu ara! Si jo no ho volía creure. Ja'ls planyo; míri vostè quin trastorn! Y si's mor y vostès no'l veuen més! Y si vostès faltan, ¿còm queda aquesta casa ab tan de be de Deu de roba blanca, y tants interessos que si molt convé aniràn a caure a mans agenes!... Míri, m'he trastornat; déxim axugar ab lo devantal per que no sé ahont he dextat lo mocador. Si he vingut corrent! Ay, pobra senyora Tuyes!... Què hi farèm... Vaja, no's trastorni; estíga boneta... Ay, Senyor!...»

Y tothom estava trastornat fòra nosaltres. Y ¿qui'ls hi preguntava quants anys tenían, ni ab quín dret venían a dar-me consols que no'ls demanava, ni per quíns cinch sous havían de pendre tota la pena que

jo pogués tindre per posarse a somiquejar per compte meu, quan jo me'n reya interiorment y'ls haguera engegat a fregar tots plegats, homes y dones, empenyats en ferme desgraciat tant si volía com no volía, y qu'anés rebent sos consols amorosos com una argelaga per que'm fessin tan profit com si prengués metzines? ¡Ansia avall tots, trapelles envejosos, que de poch m'enganyau a mi! Vèyas, lo noy (que per cert no està be que l'alabi): lo noy no estimarnos y dexarnos sols per anar a fer quartos! Lo noy ha fet sempre lo qu'ha volgut, y sempre ho ha fet be. Quan volgué estudiar facultat, li vaig dir: «Què vols esser?» «Metge». «Apa, donchs, vinga matrícula; té més diners per llibres. Què't falta ara?» «Rès, pare.» «Corrent.» Y va exir metge, vaya si'n va exir! Y encara ho es, y nó dels dolents.

Lo resolut qu'es, si'l conexías! Va una senyora, posèm per càs, y li diu tota salamera y ab una veueta que sembla que li surti d'un fluviol: «Doctor, lo nen ja'm sembla que me'l porta be; però ¿si probavam de donarli una preseta de caldo sense

llunes?...» «No senyora.» «O ab una fulleta de sopa... Què li sembla?... Y sinó uns quants filets del blanch de la gallina, sab?...» «Sí senyora, sí; ja ho sé. Ja li pot donar la preseta de caldo y la sopera y la tapadoretta y tot; y de la gallina'ls filets y'l pedrer, y no s'aturi ni ab la cresta ni les barballeres, que tot s'ho empassarà. Senyora, senyora,—li diu tot enfurismat,—que's pensa que'l metge ha de cedir als seus capritxos y que se li pot dir com a la modista: arrónsi axò, allàrgui allò altre? Senyora, aquí jo mano y vostè disposa. Vull dir, manava. Escúsim, y servèxis buscar un altre metge. Pàssinho be.» Eh, noy? Axò es més serrat qu'una descarga. Quan convé, ja té fibló; però'l seu corrent es ser carinyós y molt atractívol. Però no li vinguin ab papereríes quan se tracta de la salut. Ni un coronel de tropa té més fuero. Un día va dirme: «Pare.» «Què mana?» «Vull marxar a l'Habana.» «Y axò?» «So jove, vull estudiar; aquí potser m'hi engorroniría refiantme de la seva fortuna; y ja que per aqueix cantó no puch envejar rès, déxim tindre un'altra enveja

que m'agrada més que la dels diners. «Adeu, noy; vés, tórna aviat; escriu sovint. Tu ho vols? tu sabs més que jo. Vés, fill, que Deu te benehesca.» Y allí s'està fa dos anys, curant blanchs y negres y mulatos y tota *rassia de canians*: es dir, no sé si'ls cura a tots: algun li deu fallar, qu'ell no es cap Deu. Perque quan no ha curat a sa mare de la sordera, ja hi poden anar els *criollos* ab dobles de quatre a dirli que no hi senten. «*Puput!* — deu dírloshi, — la mare tampoch. Fèu com ella que no s'hi fa rès.» Vès si la va haver receptada aviat, y era sa mare...

Y com va aprofitar los estudis y era estimat dels catedràtics y con-dexebles, tots aquests caps-cigranys li tenen enveja y'ls hi dol que no haja sortit un hereu que'm malgastés les suhades, y per axò tothom té dret a donarme consells que jo no cerco y suposarme felicitats que no goso, perque *ja'ls tinch*. Y'm planyen per lo que'm gaudeix y s'alegran de lo que m'acongoxa, y vès quina lley de compassió: perque *ja'ls tinch*, dech esser insensible a totes les xacres de l'edat, y a totes les miseries

dels desenganys: y a mi'l vent no'm pot costipar, ni les humitats ferme rès, com si fos de suro; ni'm puch que-xar si sufrexo, ni calmarme si'm despaciento, perque *ja'ls tinch*; havia de fer d'en Manelet un ase de tots quatre quartos, un liró que no més hagués sapigut donar greix a la gent cada cop qu'hagués fet alguna etzegallada, y llavors jo sí que haguera obrat al gust de tothom, y quan una pena m'haguera abatut haurían vingut ab la matexa falsetat a dirme: «¿Què hi farà? tothom té de dur la seva creu en aqueix món; ja se sab: tot son peñes, què vol ferhi?»

Míra, noy,—continuava dihentme lo vellet:—tu encara ets molt jove, y pel discurs natural del temps, viuràs més que jo, y veuràs lo que jo no podré veure, com jo he vist lo que tu no has lograt; pènsahi ab lo vellet del Passeig de Gracia. No't refies de ningú; estima a tothom, per axò; mes a la gent no te l'escoltes gayre quan te vulla dirigir pel camí de la fortuna y de la felicitat. Un bon cor es lo més gran que's pot trobar; y riquesa, un treball honrat es el que més segur t'hi durà... Quan jo era

jove, aquesta mena de gent, qu'es la més esbarriada, per qu'es la que n'hi hà més, me criticava per que treballava ab tant dalè. «Morirà ab els punys closos,» deyan. «Té molta avaricia; no coneix lo reposar; no sab quin gust té un bon bossí.» Infelissos! Si era jo més felís treballant y sentint refilar els passarells sobre'l meu banch, qu'en Xifré ab tots aquells porxos y casals! Y era més regalat lo meu descans, assentat ab la Tuyetes al llindar de la botiga veyent lo Manelet com jugava ab la demás canalleta! Què hi farèu! No hi podem esser dues vegades!... Jo per mi, llavors era ben felís; ara no'm queixo, ja que la gent vol que felís sia tant si vull com si no vull,.. no més perque *ja'ls tinch*.

IDILI

La casa d'un pobre aviat està descrita; y dich pobre, valentme de la paraula comuna que serveix pera distingir als que no tenen caudals dels que'ls tenen sobrers.

Richs y de primera classe, anomenaria jo als que, vivint en pau ab la seva sòrt, s'acontentan ab poca cosa y posan per endevant de tota enveja'l que no'ls manqui la seva renda de salut y feyna.

Tampoch diria pobres de solemnitat a aquells per qui'l resoldre lo problema de la vida se'ls hi presenta cada dia ab noves dificultats precisament a les hores de menjar, y no poguentlo resoldre, pensan sortir

del conflicte cambiantles; y ab les moltes variacions que la necessitat los obliga a fer, resulta que molts cops no toca la de dinar y gracies que no'ls hi vinga atrassada la de sopar.

A aquestos infelissos dírloshi pobres de solemnitat me pareix una mofa tremenda. ¿Quína solemnitat ò grandesa revesteix aquest desajust del horari que'l ventrell regula ab singular precisió, y la flaqueza de ànim, lo mal de cor y defalliment que porta tal pertorbament? Dir pobres de solemnitat als que no gosan d'altres abundancies que les fredors del hivern y angunies xafogoses del estiu, es pulir massa l'idioma y perfeccionarlo fins a un punt que fa fredat.

No son del tot pertinentes, pel cas que vull referir, aquestes reflexions; però m'han sortit del bech de la ploma marcantse al paper vestides de dol, y tan modestes y quietes se han anat arrengherant, que no he tingut cor d'ennegrirles més travesantles de part a part ab una ratlla de tinta... y aquí s'han quedat.

Además, aquestos pobres ni sis-

quera tenen casa per poder descriure, a no ser que's prenga per tal la trista cofurna hont se recullen y dormen apilotats; y per desgracia, en aquestes quadres, es inútil qu'hi vaja a treuren copies l'aficionat que's condol massa y que cerca quadros agradívols per mostrarlos a sos lectors.

* * *

Com si comenséssem: la casa del pobre aviat està descrita. Un quart pis en lo que'l sol s'hi presenta dematí (menos en los días que'ls núvols li fan fer ferriats) com per repintar les parets de la sala ab sa claror, y a la tarde, per la banda del pati, se hi fica a la cuyna y s'entreté jugant ab les ampolles de capil-lera que hi hà al escudeller, copiantles en la paret vestides de negre lo mateix qu'una professó de cucurulles. Pot haverhi un balconet (y realment hi es en la que'm propono descriure) que donga bò de mirar. Enjoyat desde que matineja per claror abundosa, qu'es la riquesa que més prodigament pot

gastar lo jornalier, sembla un bossí de país japonès. Lo sol hi mata homes enamorat de la verdor d'uns quants testos d'alfàbrega y maríalluisa, y ensinestrantse ab enginy, traspua a través dels quadrats d'un petit canyís cobert d'enredaderes y campanetes de color de lila que brandejan sempre armonies de fragancia; s'esten sobre'l pis marcant-hi l'ombra d'aquella gelosía, com si se gosés en fer servir de mirall les rejoles per contemplarse en aquelles mitges preses de claror, bo y engalanat ab embulls d'enredadera y penjarelles de campanetes.

Una cadenera ab son bellugueig y'l seu anar y venir y'l seu tafanejar a través dels filferros de la gavia sembla'l trobador d'aquell palau de la poesia que'l ronda reflanthi cada passada y cada combinació de tresillos y arpegis, com si allí hi tingués amagada la seva amor festejantla ab un seguit d'alegríes que fins arriban y traspassen per ferne gosador tot lo vehinat.

De bon matí, una noya moreneta, — qu'es lo color que més li plau de besar al sol, — ab uns ulls negres,

que la llum los enfosqueix encara més, surt al balcó, renova l'aygua del abeurador, espallofa ab bufadetes la escayola posanthi una boqueta com un confit, crida a la cadenera ab una lley d'amorositats que rendirían a qualsevol galan, posa una fulla d'escarola tendra y trencadissa com vidre entre'ls filferros de la gavia, y després de guaytar amunt y avall del carrer, se fica dins y retorna als seus cants, que junts ab los de la cadenera forman un duo molt primorós.

* * *

A la una, després de dinar, tota la familia s'enquibeix en lo balcó; lo pare que hi va a fumar lo cigarro, contempla'l fum com se destría y's trenca en los quadradets del canyís; la dòna, que ja està llesta dels quefers de la cuyna, surt a contemplar lo jardinet y apoyantse de colzes a la barana doblegantshi lo devantal a manera de coxí, 's posa a tot pler per tirar unes quantes amoretes a la cadenera; y la noya espigola d'assí y

d'allí en los testos, arrenca les fulles marcides de la enredadera, ò's mira, fent servir de tocador los vidres del balcó, com li escauen al pentinat les campanetes que tot just logra ferles sostindre entre les ondes dels seus cabells. Tots tres gosan, ab la sentida de les plantes, ab lo bellugueig de les fulles, ab lo brandar de les flors y prenent garbelladures de sol, una hora de pau y de felicitat, — qu'encara que no se'n tinga idea, es ben segur qu'a la gloria s'hi deuen passar estones tan ditxoses com les que's disfrutan en aqueix benaventurat balconet.

També a la tarde, acabat lo treball, s'hi torna a reunir la familia; torna a cantar la cadenera, y flors y fulles ab son vayvé y son desassossego espargexen unes olors que sembla l'incens ab que la ditxa embauma aquella familia ben avinguda ab la seva sòrt.

* * *

Les campanetes ja no balandrejan, lo dol y la set les ha emmusteides; sos nirvis, ab clarianes de fulles

seques, cauen com fillasses embu-
llades; la maría-lluïsa ha perdut ses
fulles y ses olors; lo marduix no més
té tronchs.

La cadernera canta y canta tot lo
día, ab son capet al ayre... cercant
llum, sobre del saltador, del que no
gosa moures per no topar. En sos
ullets, abans lluhents com agulles
de picar, hi té dues butllofes que li
matan la llum y no la matan a ella
tan desdixada... y canta, canta tot
lo día, com si volgués eternir la
claror que li han robat, pera que tor-
ne a enjoyar sos ulls.

* * *

La familia no ix al balconet en ses
hores de descans. Als dematins no
se senten aquelles peregrines canso-
netes que combinavan la noya y
l'aucellet. Lo pare arriba a mitx día
a casa, y ab cara saturna, dina, calla
y se'n va sens exir al balconet. Sem-
bla que vulgui fugir d'aquella casa
ahont tanta pau y alegría s'hi gosa-
va... La noya, en alsantse de taula,
se'n torna al seu treball, y la mare

cansoneja rentant los plats, suspira, y no's dona afany com abans pera enllestir y córrer al balcó a fer moxaynes a la cadenera y a olorar les flors.

¡Pobra cadenera! prou canta en aquella hora que's sent dringar los plats y'ls coberts; prou crida a les seves companyones; sembla qu'ab son cant tristíssim les hi diga que ja ha perdonat al seu sayó, al butxí que li cremà'ls ulls pera que cantés més, ¡ab tant qu'ella cantava! ab tant que omplía aquella casa d'alegrances y de bon viure!

ESTILS MODERNS

No hi hà que capficarse; per molt qu'inventin los homes en formes de govern per esser més lliures y fugir de certes futeses, encara no s'ha vist que ningú s'haja atrevit a donar un *mandato imperatiu* a la Moda que li digués: «En virtut de tal y tal article de la constitució d'aquest any (de la picor), vostè queda obligada a fer tantes ò quantes evolucions anyals y prou. Y si per càs delinqueix y'm surt ab algun nou capritxo, vostè's recordarà de mi; y alerta, que soch com los del batalló de la blusa que's menjavan les criatures.»

Ningú, en nostre temps, s'ha atrevit a legislar en la Moda; y ella ve-

gentse tan lliure y tan soberana, n'ha fetes les que li han passat pel magí, y'n farà més cada día. ¡Com que no troba cap maco que li fassi cara! ¡Ni té lleys que li ensenyin sos drets y sos debers, ni cap jutge que li senyali'l costat per hont li pot vindre un trastasso que la baldi!

Tota aquesta introducció no serveix més que per quexarme (ab procura de certes persones) d'algunes innovacions qu'ha portat la moda, que'ls hi han escaygut tan malament com un barret gran que se'ls hi enfonzés cara avall.

Vull referirme a les reunions casolanes: abans teníam lesombres, y'l pare de familia sabía que podia portarhi tota la quitxalla y qu'allí'ls tenia tan reposats y quiets, — com que se li adormían desde'l primer acte, — tan satisfets ab lo qu'havían vist, que sense cansarlos la imaginació'ls predisposava suaument a la *non-non*, qu'allí's quedavan ab lo coll tort y'ls ulls ben tancadets a que se les hagués en Saldoni ab la Margarida, ò que'ls tres Estudiants fessin diablures per poguerse posar algun reparo al mal de cor que sem-

blava que'ls hi engrexés no més que els òssos, qu'era lo que més se'ls hi desarrollava.

Encara sento dir al meu Padrí que cada vegada que'm portava a les escales de la Seu a veure lesombres, se me'n tornava a casa carregat al coll y més adormit que'l guix.

Ara podrián anar ab criatures a aquestos concerts familiars (y hereus de lesombres,) que més de quatre pichs les veurían rompre'l plor al bell comensament, espantats ab los crits del tenor, ò ab les cantades disputes d'aqueix ab lo barítono; que, sense altre remey qu'agafar la criatura y carregarla a coll, podrián anar escoltant fins a casa'l concert de ploralles que per la banda del clatell els anirían donant.

* * *

Abans eran senzills menestrals que donavan aquelles reunions ab lo sol objecte de distreures sense cap idea vanitosa. Ara, qualsevol fabricantó de blens de llum de cuyna, ò qualsevol mercaderet qu'ha estat

a París, com si diguessim a *desbastarse* y a pèndrehi cert ayre de suficiencia y exquisitat de gust, qu'al tornar, tot lo seu afany se'n va en tindre llàstima als seus patricis que no hi han estat, en murmurar dels governs perque no fan *les coses* com a Fransa y a dir mal dels municipals nostres per alabar als *sergents de Ville* francesos, y pintarnos aquella terra com si fos la primera vegada que se'n reben noticies, detallant minuciositats y futeses que tant se val que les contem com nó, perque ningú'n fa cas; y estan tan enamorats de lo qu'han vist, qu'encara no comensan a parlar ja's fan gracia, y per cada cosa que ocorre, per vana y baladí que sía, ja surten qu'a Fransa ho fan axís ò del altre terme, resultant qu'allí tot ho fan diferent, que fins un té mitja taleya de pensar qu'axís com nosaltres per dormir tanquem los ulls y per caminar avansem un peu y després l'altre, els francesos los deuen treure tots dos a l'hora, y que per rompre'l son no's posin antiparres negres per quedarse més aviat a les fosques. Oh, y lo més engrescador es que

tenint tot lo día París a la boca, no sàpigam un borrall del idioma y no sigan capassos de dir en francès: «Deu te guart bestia», y dispènsinme la paritat.

Com deya abans, aquexos bons mercaderets, per acabarse de fer homes d'importancia y de bon gust y per sortirse de la borra y del cotó, ò de les lligues-cames y escuradents, etz., del tant per cent, dels *descuentos*, dels giros, saldos, plastos y *contados* y demás efectes y termenets del llenguatge del tràfech, encisats ab les armoníes metàliques del ganancial, pensan entrar com tota persona fina en lo comers de bon gust y organisan reunions per donarhi concerts de cant, piano y ball.

* * *

Don Antonet Vidriera y donya Esperanseta Llistons de Vidriera (aquí'ls presento ab la més coral franquesa), *reben* — es lo terme consagrat — als seus amichs d'avuy en vuyt en los seus salons de la plassa del Fossar de les Moreres. Aquesta

es la consigna que va passant de boca en boca, com badall encomandís, entre les visites y demás coneixença dels cònjuges mencionats; solzament que jo hi afegexo la adreça, per si algú hi vol concórrer que no s'estiga per no haverho sapigut.

Ja desde díes se sab qu'hi aniràn les Torruelles, les Sales, la Conxita Badall y aquelles cubanes, ¿saben? l'Amparo, Rosarito y Consolación; les filles d'aquell comerciant tan rich qu'abans enviava negres a la Habana, y ara, per sentiment de color, els envía vi negre y botines de xarol. Ademés, les dues filles de aquell vista qu'a vegades diuen, que fa com aquell que no hi veu, y donya Laya Bambalines, aquella senyora que té tres sota-barbes, que la seva cara s'assembla tant al seu nom. Y en quant a senyors, hi haurà lo bo y millor de les arts (de pescar a l'encesa): lo gerent de la «Escorcolladora», lo director del «Crèdit Fraternal», lo secretari de la societat anònima «La Guardiola» y aquell senyor que porta lentes y hi veu més que l'ullera de Montjuich, qu'es lo

representant de «La Yesca Vegetal», societat contra'ls llamps y cremadures; l'Alfredo, aquell jove que fa jòchs de mans qu'agradan tant a les senyoretetes; L'Enrich Batlle, aquell que canta (els goigs de Sant Prim); després aquell altre ros, no sé còm se diu, que toca tan be que va haver de *tocar lo dos* de casa les Pasquals perque no hi anava ab bons fins. L'hereu de casa Avellana, qu'es de *club* y tot lo día munta; en Paco Xarrapeta que sab fer riure tant, qu'imita molt be'ls coets y la serra y'l carril; y aquells escardalenchs, qu'hi deu haver algú que mengi per son compte, tan magres estan; aquells tan fantàstichs que semblan dos ninots de posar levites en los bazars, que sempre van ple-gats, que s'avenen tant que quan l'un està trist l'altre ja plora... y ademés altres persones que vostès no les conexen, ni jo, y fins me penso que ningú tampoch, salvo don Antonet y la seva muller.

* * *

La porta es oberta: en lo recibidor don Antonet espera, ab traje de societat; lo bigoti d'un negre mate com fum d'estampa, ab certes incorrecions ran de la pell que s'hi veu lo pèl blanch delator sens gran inspecció que les trasses de la química no hi han arribat. En cambi, ostenta ab certa ufanía'l seu crani erm, blanch y llustrós com una bola de billar, causant verdaderes esgarrifances de fret veure aquella soletat immensa que'l perruquer no hi fa rès y'ls cabells menos.

La senyora Esperanseta també va molt mudada ab un vestit de cos escotat y mànega curta, mostrant en sos brassos primets com saltadors de gavia unes manilles d'or y diamants que valderes li puja y baxan com unes anelles de bossa. L'escot del vestit, fet ab molta prudencia, descubreix la clavícula tan neta y descarnada que més hi tindria qu'apendre l'anatomía que l'amor; y encara que la modista no hagués

estat tan escrupulosa, no haguera may ofès lo pudor, ni per molta imaginació que'ls convidats tinguessin, no crech que's poguessin fingir allí cap recato amagat entre les puntes de la blonda. Lo vestit fet a l'última exageració de la moda, de diàfano lleugeríssim punt blanch, ab tres ondes arrufades com pabellons de cortinatge y contraondes de delicadíssimes garlandes de flors, la fan semblar una revellida voladora ninfa jubilada, ò la fantasiosa creació d'un artista de retaules.

A mesura que van entrant los convidats los reb lo senyor Antonet ab una coral apretada de mà, mentres les senyores corren a besar la seva esposa qu'a rahó de petonet per galta, sembla qu'hagi de ferne gran fortuna, mes realment se queda tan pobre com abans, perque tants ne reb quants ne torna, salvo lo ganancial que puga resultar per la calitat; si be hi hà mimves, per que de quan en quan s'hi acosta alguna vella que lo que fa es toparli les galtes ab lo nas y la barba, que la boca no hi arriba, quedantse lo petó esgarriat per l'espay. Després de moltes ria-

lletes y satisfaccions, les acompanyan al saló, y allí, entre les que ja hi hà y les qu'arriban, se cambían nous compliments, y'ls senyors de la casa s'entornan atrafegats al recibidor a rebre nous convidats, no abastantse apenes per pendre y tornar obsequis, per que la concurrencia va augmentant y no poden aconseguir la feyna dels saludos, que pe-ton ja no se'n fan ab aquell tràfech de preguntes y respostes que porta tanta afluencia de senyoríu que creix fins al punt de que'l galan matrimoni per atendre a tothom fa cada disbarat que parla, desayrant a un per atendre a un altre, dihent naps per xirivies, y contestant ab un «me n'alegro» a les excuses que li dona donya Fulana per que no més hi ha pogut acompanyar una filla per que l'altra està indisposada, ò preguntant ab gran interés a unes si vindrán les amiguetes, no recordant en aquell moment qu'estan *tronades*, y qu'es la ofensa més gran que'ls hi podia fer preguntàrleshi per unes rivals que'ls hi prengueren l'un darrera l'altre'ls festejadors per feren promesos de debò.

Y tot fent protestes de molta franquesa, y de tindre abolits los compliments, fan, axís, a la bona de Deu y ab la frescura més galdosa, cada grosseria que cau la multa. Y si realment no fos per ignocencia ò per pura ignorancia, perqu'ells fent lo rich y'l senyor se troban com en país extranger, n'hi hauria per tirar lo barret al foch.

Repetiria lo que plomes més autorisades han satirizat si'ls hi contés los disbarats ab que al rebre les cubanes y altres families que no parlan com nosaltres les complimentan. Allò no son ensopegades; allò es anarsen per los descosits y caure de quatre grapes — perdónim la frase — y fer l'estúpit y cosa pitjor, parlant un castellà que'm recorda'l romanso de «L'Oficial y la Pastora», ò'l que's sent a la Boqueria quan les venedores cridan més per ferse entendre dels assistents.

* * *

Lo saló està plè de convidats; les converses, un tant complimenteres al principi, s'animan gradualment

quan la crítica s'ha encarnissat en los trajos d'aquesta y d'aquella, y satisfeta ja la maledicencia, filla de la enveja, que troba exagerat ò fantàstich lo qu'es elegant y de bon gust, per la sola circumstancia, ben trista en qui critica, d'haver nascut ab qualitats contraries per ostentar elegancia y sapiguer compèndrela.

Mentres la senyora va d'un costat al altre repartint somrisos y fentse amable ab tothom, losenyor Antonet s'està en animada conversa ab lo ex-negrero, que, no obstant esser català y de la costa, afecta no sapiguerlo, y entre'ls dos sembla qu'hi hagi un contrapunt a qui dirà més disbarats, qu'encara al un no li cau dels llavis lo seu, ja l'empayta l'altre ab tal castellanada que se'n passa la claror.

— Amiguito,—li diu l'americano; — aquí tiene ustet la casa como un ascua de oro! ¡Qué paquete!

— Hombre, nó; esto no es nada.

— Ya le costará buenos pesos, ya lo creo! un dineral...

— Míre ustet: — li contesta posantse'ls brassos al darrera, alsantse bo y jugant ab les mans los faldons

de la casaca y axancarrantse sòlidament, girant de tant en tant lo ventre avant y enrera; — sin embargo me cuesta un dineral atroz. Aquí hay un censo: porque, repáre ustet, todo es de lo mejor que se ha encontrado; todo es de resistencia, obra de frailes; porque a mi me cuesta hacer las cosas, pero una vez estoy, me cierro de ojos y gasto sin estalbio. Afigúrese V.: los tocadores ya me cuestan, poco más ó menos, duro aquí duro allí... y las lunas son todas de una pieza y son de... á la... la factura lo lleva, y no caygo ahora; como se llama... Sí, sí, á lo Renesance, que aquí en la Plaza los hubiera mercado lo menos un veinticinco por ciento más caros, y llevándolos de París nada más me costaron dos mil francos. Esas arrinconeras de allá del modo que las ve ustet con aquel guerrero que tiene las luces y lo de encima que no es pintado sino piedra mármol verdadera, ¿ve usted? ya puede ir á tocarlo, ya; pues y el caliente... no el... la chimenea que es de bronce, ahora no se puede ver bien, que nos quemaríamos; pues, señor, tíre ustet

cuentas y ver  como me viene, no digamos gratis, pero cuasi nada.

— Hombre, no concluyo de comprender   ustet bien. Ustet dice?...

— C lle ustet, hombre, qu  disparate; en Barcelona hubiera salido al doble de lo que sale.

—  Pero, canario!  Si ustet no me ha dicho por cuanto lo ha mercado!...

— Ay, s ; tiene ustet raz n, disim le que estaba con la cabeza en otra parte. — Y acost ntseli a cau d'orella, ab molt misteri li diu alguna cosa, y de sobte's retira esclatant una gran rialla, aguardant, ab ulls esverats com volguentlo ajudar a admirarse, aguardant, dich, qu na resposta li podr a dar l'americano.

—  C spita, hombre! me deja ustet as !... — Y apretava fort los llavis, significant qu'all  no hi havia pas per cap paraula, ensorrant lo coll en les espatlles, obertes les mans com un, dich, com dos vanos, volent dir: — Si ni s  qu  resp ndret!... —

Lo senyor Antonet lo rellev  de aquella posici  estramb tica, per que ja compren a que n'hi havia per

quedarse parat de debò, y tot donantli copets a l'espatlla li diu:—Lo vé ustet, hombre, lo vé ustet.

— Lo dicho, yo pongo doble contra sencillo que si otro me lo dijera... —

Però, bah! dexèmho córrer y parlèm en català, que ni jo m'entendria, ni vostès entendrían lo que vull dir y al últim no sabrían qui es que fa'l ximple aquí, si son ells dos ò si so jo.

Lo concert ja ha comensat, que mentres ens havem distret ab aquella conversa, una senyoreta ha estat tocant al piano un capritxo d'un mestre extranger de nom entravesat qu'escuso escriure per que la llengua s'ha d'escarrassar massa per pronunciarlo, y fèm atenció, qu'ara van a cantar una senyoreta ab un jove que porta lentes. Uns acorts, y un cop de cap del mestre es la senyal; per primer entuvi ell ja's queda endarrera. La senyoreta se'l mira tot cantant, li dona ànim y li fa arreplegar al vol l'acabament de la frase qu'ella li dirigeix, del modo que la canalla arreplegan ab la boca un grà de rahim, y un poch refet

comensa a cantar y a enfilarse com una carbassera, y crida y s'hi encen, y més boca tingués que més n'obriria, y ab los gestos que fa'l nas no pot aguantar los lentes que li cauen y se li esquerdan, y valga'l cordonet ò sinó ja'n podria passar aygua. Ella també s'hi afanya, y com lo duo es de celos, ho fan molt be per que no's miran may la cara, y estich cert que quan acabaràn, tan penetrats estaràn del seu paper que's quedaràn mirantse sorpresos d'haver acabat junts. Un picament de mans corona dignament tanta bravesa, y cada qual se'n va a seure, ella estossegant ab lo mocador a la boca, y ell tot preocupat fregant los lentes, per veure si esborra l'esquerda.

Després ve a posarse al costat del piano un jove de cara afeminada ab bigotet primerench; se passa'ls dits com un escarpidor per estarrufarse la desordenada cabellera y ab veu llastimosa y ploranera canta «L'addio» qu'es una cansó per eternir a les llambordes. Al vèurel tan penetrat de tristesa, ab son defalliment, girats los ulls en blanch com si tingués basca y ab aquella pena, en fi,

qu'arrossega que sembla que l'haja de tirar a la sepultura, ja ningú's pot aguantar y rompen ab un aplauso, jo no sé si moguts per tanta llàstima, ò per donarli ànim per que vagi a trobar lo metge, ò si realment per lo gran mèrit ab qu'ha sapigut imitar l'amorós desespero del atormentat donzell que's despedeix per sempre de sa aymada; que'ls qu'han estimat ja saben quines penes son aquexes!...

Com per esbargir tanta tristesa, y cedint al cap de molts prechs, s'assenta al piano una senyoreta pera acompanyarse cantant ab un salero que val més que no'n parlem, l'habanera el «Zalamelé» tan melindroseta y tan llànguida que convida a tothom, sinó que la cortesía ho priva, a estirarse y badallar com aquell qu'està cansat de no fer rès.

Ve luego un pianista molt decidit qu'empayta les tecles ab verdader frenesí, y ab dues manotades per amunt y per avall ja les ha fet doldre ab lò seu crit; després qu'ha dexonat a la concurrencia ab aquell parte telegràfich d'armonies, comensa ab igual furia una fantasía

tan precipitada que qualsevol diria qu'a aquell jove li escapa'l tren, ò be que s'entreté a perseguir la rata pinyada qu'alguna criatura li reflexés sobre'l piano.

Axís qu'ha acabat, y qu'apesar de anarhi tan depressa ha tardat molt, entra'l barítono qu'es un minyonàs alt y corpulent, ab bigoti y perilla negres, ulls de conquistador temptadors y fascinerosos, ab unes manarres com si abans de ser artista hagués estat forner ò bastaix ò qualsevol ofici de molt esforços corporal. Se mira la concurrencia femenina ab aquells ulls traydors, volent dir: «a veure quantes ne ferexo» y posantlos desseguida sobre la solfa, desemboca d'aquella gola un tremendo *veni, veni la mía...* y'l demés de l'aria ve a demostrar que la promesa li fuig ab un altre més maco, lamentantsen ab ternura al principi, mes després, com si's donés a les furies, clama venjansa, tot ho vol tirar a sanch y a foch, y promet esguerros y desgracies y altres mals de cirurgia...

En axò y acabantse'l programa y les emocions, tothom se recorda

qu'ab l'interés de les canturies s'han estat aguantant la set, y tot l'afany se'n va en endevinar per quina porta s'entra al refresch, ò per ahont podrà vindre'ls criats ab les safates plenes de copes ab axarops... mes lo temps passa, lo pianista ja toca un waltz, algunes parelles ja voltan, y ningú ha vist encara'l refresch, ni sentirsen parlar solzament; fins que algú que ja no podia aguantar més se resol a demanar beure y me'l portan al menjador a refrescar ab aygua y mitja presa de xacolata, ab la galana oferta de que si'n vol més que torni.

* * *

Les recepcions dels senyors de Vidriera moriren per axò; avisada ja la concurrencia ab lo xasco que s'emportà en la que jo he tingut lo pler d'acompanyarlos, en les successives sembla que's sentiren algunes indirectes que tothom les cullí menos los duenyos de la casa que feren *com aquell*. Un vespre uns joves molt tabalots y burletes portaren provisió de gasseoses y fent com

aquell que se'n anavan a fumar, dis-
tragueren l'atenció dels convidats
qu'escoltavan una marinesca canta-
da ab molt garbo per un jove del
Plà de Cabra, ab una especie de foch
granejat produhit per los taps al sal-
tar de les ampolles, que feren riure a
tothom menys als amos y al que
cantava. En altra ocasió, al bell
punt qu'acabavan de cantar un duo,
— ¡però axò fou adins mateix del
saló! — se sentí estallar lo tap d'una
gasseosa, tocar al cap de qualsevol
sens sapiguerse rès més en tot lo
vespre ni de l'ampolla, ni de l'aygua,
ni rès enterament... Lo senyor An-
tonet no s'ho podia acabar d'empas-
sar.—Oh! — deya al americano:—lo
que es el tapón *estos dos* lo han vis-
to; — y's posava dos dits sobre'l nas
com si se'ls anés a enfonzar als ulls,
ab tanta afició ho senyalava.

Romput ja'l glas, aquells plagues
ja no tingueren aturador; les parets
de l'escala, abans tan curioses, foren
omplertes de ninots, representant
les colles d'escombradors ab sanalles
plenes de porrons; dos bastaxos por-
tant en la barra una bota, marcada
en lo fons ab les inicials A. V. y,

perque s'acabés d'entendre, sobre les inicials lo retrato del senyor Antonet. Lo mateix senyor Antonet ab trajo de valencià com los que vènen orxata, omplint un got ab lo llosot, una porció de mans que volían arribarhi y a sota un lletrero que deya: «Qué fresquita! quína torre! otro vasito, otro!»

Un altre día's trobà, no se sab qui li va dur, un quadro penjat a la paret del recibidor que representava al senyor Vidriera abocant una regadora y varios dels convidats més ridículs, apilotantse ab la boca oberta bevent a galet los rajolins que sortían de la ruxadora. Finalment, fou la burla magna, la que donà la clatellada mortal a aquelles artístiques *suarés*, lo fer posar una tauleta de refrescos al mateix portal de la casa un vespre de funció y esperar que l'atenció estés ab lo refilet sostingut de la cantadora per desferse ab crits de «*Quí resfresca? quien quiere otro?*» fent dringar gots, petar gasseoses, ab xistes y rialles tants qu'hi tingué qu'intervindre l'arcalde, no poguent fer justícia ab ningú perque quan hi arribà trobà la taula per terra, les

ampolles vessades, trencats los gots y un mullader que no hi havia ahont posar los peus.

Axís acabaren aquelles reunions, que si haguessin durat, ¡tantes felicitats que per medi de casaments s'hi preparavan! mes l'humor, la mala criansa de quatre plagues ho desgagabellà tot, com deya'l Senyor Antonet.

Si alguna volta algú li parla de reanudar ses diversions, una somrisa amarga mou los seus llavis y diu ab ira reconcentrada:—¿Que vol que tornin aquells estrofes, a insultarme a casa?

— Home, si tots son fòra: els uns son a Roma, altres s'estan a París...

— Mentida!—diu desseguida sens dexar acabar; —aquella gent no poden anar enloch, per que de tot arreu els treuràn.

— Sí, home, sí; fan carrera per allí dalt.

— Carrera, aquells palatreques, pinta-escaroles... nó, no ho vull creure!

DISCURS DE GRACIES

(JOCHS FLORALS DE 1880)

Venir a parlar en prosa després que haveu sentit tants primors y agudeses entonats en lo llenguatge de la terra, me fa témer no us produhexi semblant efecte del que'n resultaria si en lo més concertat d'una sonata, en lo bell punt que l'ànimo restés delitosament captivat per les delicadeses de la música, paressin de sobte'ls instruments d'entonació més suau y dexessin sols als baxos donant ses notes graves que sonarían aspres y ingrates sense'l cant d'aquelles melodioses veus.

Axís me trobo jo, y acàs confós, reflexionant que'l trànzit de la be-

lla poesia a la prosa no us ferexi ab agresa'ls sentits, y fins temo gastar massa de la bondat vostra per conseguir que no us dongui enuig tan mal ocasionat mancament.

Emperò, a qui falla y s'excusa quasibé no li pertocan renys. Si guèume atents, donchs; per curta estona, que a tots porto encàrrech, en nom del Consistori, de fer compliment de despedida. A vos primer, Reyna de la Festa, en qui la bellesa gelosa de reflectarse en lo mirall, se mira en vos, ¡y si'n queda de contenta al veures tan enamoradora!

A esta dinastia de Reynes que, any per any, exaltan en lo trono'ls guanyadors del premi d'honor y cortesia; y a vosaltres, nines, més galanes que roses de Maig, que teniu primor per ser tan boniques al hivern com per primavera, y aquest es lo mèrit per que sou tan volgudes les de cabell ros y mirades dolses—que solen donar encisos de molta tristesa; — les d'ulls negres, escayentes morenetes, qu'apar que del bellugueig d'aquexos ulls n'esclatin ahora raigs de claror ab visos d'ombra; perturbadores gracies aquelles

y aquestes qu'emmalaltexen los cors ab una lley de sofriments que ¡ditxós qui l'hà, per tenir la ventura de cercar benehit remey!

A totes vos saludo agrahit y potser ab recansa, qu'ab aquest Adeu s'acaba, per desditxa, la galana il·lusió que formava la fantasía d'haver lograt pendre idea de quína sòrt de gentileses, ab quína diversitat de perfeccions se consegueix afinar lo complement de l'hermosura...

Arribada exa festa al punt del seu acabament, prop a estingirse l'últim ressò dels cants de la poesía, esbargintse encara'ls regalats perfums d'aquestes flors, voldríam que'n quedés plascenta memoria per vosaltres, trobadors provensals, poetes de Castella, de Valencia y de Mallorca y pels digníssims senyors que tant l'haveu honrada ab vostra assistència, per qual finesa, lo Consistori, verament obligat, se complau en donàrvosen les més complertes mercès.

DISCURS DE GRACIES

(JOCHS FLORALS DE 1901)

Los companys de Consistori, tractantme ab consideració y afecte que dona orgull, varen acordar que fos jo y no altre'l qui complís ab los honors d'urbanitat, parlant en lo seu nom, per agrahirvos la vostra assistencia y ajuda al acte qu'estem solemnisant.

Atès lo sentit de tan guapa comanda, ja'm vaig quedar ben humorat y presumit al primer entuvi. «Axò ray!—pensava,—be es prou agradós repartir satisfaccions y lloanses arreu, per tots indrets...» Mes un dubte m'acudí, y axecantme de sobte, vaig exposarlo, afectantme poch a poch y a mesura que feya les refle-

xions contradictories als amichs del Consistori.

«Abans de tirar bola blanca a la urna, — diguí, — feu portar per altre criat lo jòch de les boles negres, que potser haurèu de tòrcer lo determini y revocar-lo per adoptar-ne un altre. Jo'm penso que seria més apropiat un jove per fer parlament obsequiós y elegant a una societat com la que's congrega en la festa dels Jochs Florals, ahont, dames, cavallers, totes hi son triades per ses prendes selectes y tots distingits per naturalesa propia.»

«Reparèu que per complir aquexa tasca galana la joventut té potestat y regalies, potser exclusives, per ferse escoltar ab placèvola atenció per dames y senyoretetes quan s'escau haver d'alabar sa elegancia y hermosura. Y a fè que a la sala de Llotja'n contemplo ab tals mèrits, qu'ha de quedar enlluernada veyent tantes estrelles y tan properes, que del cor li pujaràn als llavis dictats penetradors de finesa y poesia, que serà gustós sentir com la hermosura qu'entra per l'oido alaba y exalta a l'altra hermosura que captiva'ls ulls.»

«No vull esforsarme a dissimular la realitat: per rendir conceptes y agudeses galantejadors m'ha passat la tanda.»

Los companys varen quedar com apesarats. Després, quan ja creya havèrloshi tocat lo cor, resultà, per una serie de rahons y ventatges que ignorava possehir, y per segona votació, que us havia de regraciar abans de cloure la festa. Aquí'm teniu, donchs, que per saludarvos parlo, y si per complimentar fallo, acàs per breu altres mèrits podré lograr.

* * *

Per bon comens, nostres primers saludos y acataments han de ser per vos, Reyna de la Festa, que sou merexedora de tan alta dignitat per los extrems y circumstancies que us alaban, y per lo senyoriu qu'enalteix y proclama la vostra hermosura.

A les dames aquí presents, també moltes mercès; y no faig elogi del orgull y esplendors vostres, ni dels qui us acompanyan y repetexen en la bellesa de les vostres filles, que,

tantes perfeccions, prou les sentiuh ponderades en los ulls de qui les contempla y les enveja.

* * *

Ab més brevetat, però nó ab menys atenció y respecte, saluda y agraheix lo Consistori, per veu meva, al Excelentíssim Ajuntament, generós protector dels Jochs Florals, aquí ben representat per digníssima Comissió. A la Diputació Provincial, que també protegeix la poètica Institució y que axí mateix nos honra representada ab lluhiment. A les Academies, Ateneu, Centre Excursionista y demás entitats literaries y patriòtiques, nostre més coral compliment d'estima y satisfacció.

Aquí ja hauría complert quasibé mon comès, però voldria allargar un xich la que'n diré conversa planera y senzilla, per desagraviar als poetes y prosadors, los qui, ab merexements, no han lograt la recompensa envejada, lo premi per molts sollicitat y per un sol conseguit. Lo veredicte ha de tenir severitats descon-

soladores. No us hi entristiu: tots les havem tastades aquexes amargantors; tots los havem sofert aqueixos rigors que més tart s'acceptan ab regonexement com estímuls de relativa perfecció. Després, a la llarga distancia dels anys passats, ve'l recort endolcit ab alegríes que rejovenexen. Escoltèune un de meu, y vaja com a extensió del parlament de gracies.

* * *

Les meves ambicions literaries varen ser massa primerenques. Varen nàxer ab les bonanses del hivern al mateix temps que les violes, quan los timons florexen y'l rossinyol se neguiteja per traure ses primeres notes y rompre després a cantar aquells himnes amorosos qu'endressa a la estimada. Lo sol exía mañiner y's ponía tart com si volgués més hores clares y alegres pels qui'ns sentíam enamorats de la Poesía. La primavera mostrava ses gales y cada día aparexía ab més luxos. Ben segur s'esqueya a fer anys que Deu havia creat lo món, y la natu-

ralesa celebrava son natalici ab esplendoroses festes de cants, perfums y colors. Los aucells s'aplegavan en los arbres y's divulgavan les seves alegríes, totes rigudes ab xarroteigs entonats. Les flors s'esponcellavan, y al vèures tan hermoses llensavan sospirs qu'eran olors que s'escampavan y pujavan enlayre, amunt, com si anassen indecises y a la ventura cercant a Deu en sa gloria per ferli present de ses tendres fineses. En tal situació y afecte, 'ls sentits entregats a aquestes opulentes embriagueses, calía preparar alguna cosa, perque l'Abril corria y'l Consistori dels Jochs Florals tancava'l terme de les admisions. Vaig escriure una historia apesarada. L'argument no'l recordo; tindria d'haver consultat, per explicarlo, un dels llibres que he publicat. Però jo no consulto may les meves obres; me semblaria tan còmich com si'm donés conversa devant d'un mirall. L'historya era trista. Una gitaneta, nova Esmeralda del Passeig de Sant Joan, morena sí, però li venia dels ulls aqueix color: de tan negres y brillants, n'exia una ardencia perjudicadora de la

pell de la cara y que feya, además, malsavarany y cremors als qui s'abandonavan refiats a contemplar los encisos de sa boniquesa. Dos galans la pretenían, tots dos valents, tots dos enamorats, y, per enamorats, més valents encara.

Un gosset d'aygües de rassa forastera va ser causa y ocasió del conflicte.

Era una bestioleta de mèrit. Son còs era un adorno de banda a banda; l'envoltavan blanques llanes com estalactites flonges. De tan bufó no tenia *hetxura*; semblava un manguito, si no hagués estat per la cúa, caragolada ab graciosa voluta com un bolado torsat, que li restablía la naturalesa y ningú s'hi errava.

Contrapunts del ofici sobre si s'havían d'igualar les llanes ò si calía rasarlo de mitx cos enllà, van fer nàixer la discordia. Los dos rivals porfiavan y l'animalet ne patía, que ab la fogositat de la disputa l'estiravan pels extrems, y'ls seus crits adolorits demostravan que li mancava pell per crexensa tan sobtada. Esmeralda's decantà a favor del estimat, y no'n rebé cap consol lo gra-

ciós quisso, sinó perjudici, segons eran esgarrifadors los seus lladruchs. L'intervenció del guarda-passeig invàlit deslligà'l conflicte: los pretendents fugían no sé si desafiats ò a posarse a cobro de la justicia. Esmeralda, abandonada pels seus gallans, que allí hont hi hà por l'amor no prospera, també fugía esverada; lo gosset escapà tan lleuger, qu'en un credo's fongué, y al lluny de la carretera de Mataró s'hi veyà tènue núvol de pols que s'esblaymava.

L'endemà, en los anuncis del diari, s sollicitava la devolució del quisso, oferint bones estrenes al qui'l presentés a sa mestressa.

Aqueix cuento de gitanos enamorats y del gosset bufó va sofrir la classificació que merexía: un tan discret com benèvol silenci.

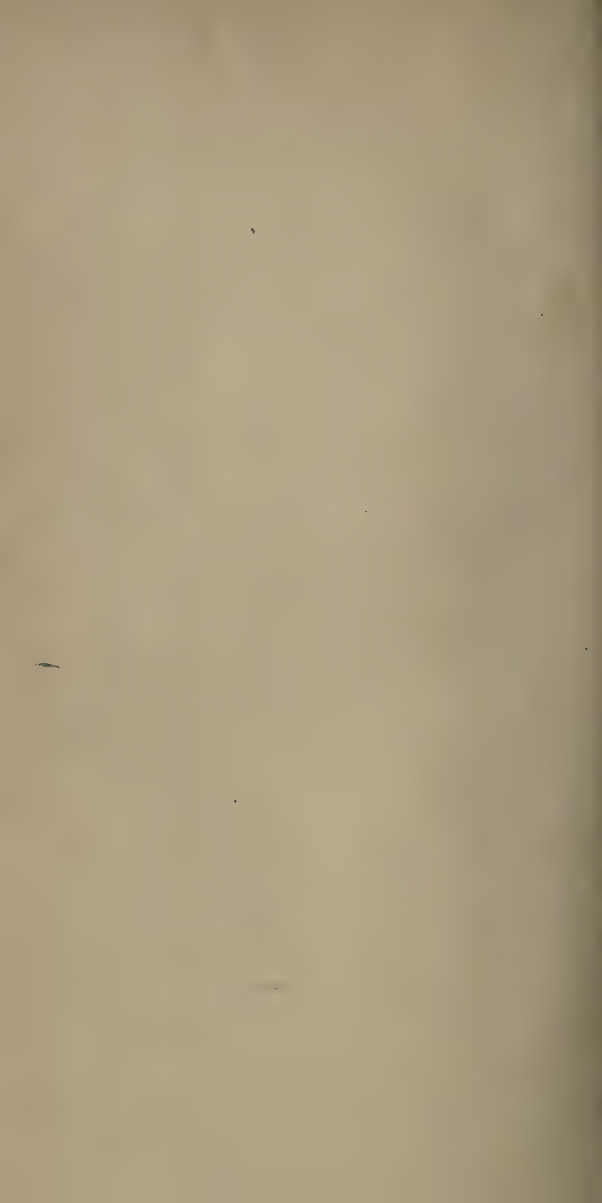
Conformèuse, com tots haguèrem de conformarnos ab les que semblan injustícies del Consistori.

Després, arribada l' hora de les compensacions, serèu cridats als honors de la festa. Al ser vostre nom proclamat per vencedor desde aqueix cadafalch, embellit per una reyna voltada de poetes, escriptors y artis-

tes y de les més altes autoritats catalanes, esclataràn los aplaudiments y vos acompanyaràn fins al peu del trono. Una maravellosa munió de brilladores mirades us enfocará rodejantvos ab claror d'ulls hermosos y us sentirèu com avergonyits per l'excés del obsequi, y tan enlayrats, que us semblarà que logreu pujar al primer descans del Paradís.

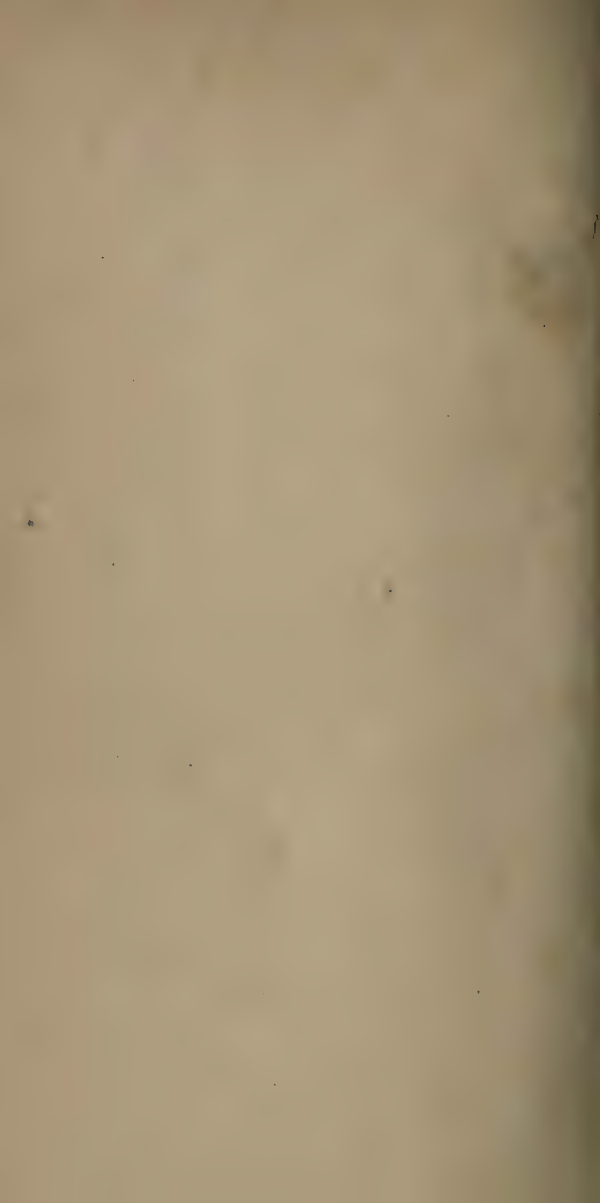
A reveure, donchs, y a conseguir exes hermosors de gloria per nostra patria, la culta y mal mirada Catalunya.

FACSIMIL DE LES ÚLTIMES RALLES
ESCRITES PER EN VILANOVA
(AGOST, 1905)

Li Aeyan Canari Tullhu, per
mcert, per Cortum...

Per mi era una perfecció
ab vida. Era, com una flor
que cantava... que in can-
tava Alegrias!

TAULA

	<u>Planes</u>
†	5
Any nou vida nova.	9
Los tres toms	23
Un monòlech	73
Recorts del servici.	81
Sant Antoni	99
La soperà gran	111
La cosina dels Hernández	127
Pantiquillo.	145
Los Reys	177
Ja'ls tinch	189
Idili.	207
Estils moderns.	217
Discurs de gracies (1880)	241
Discurs de gracies (1901)	247

1815

PC
3941
V43U4

Vilanova, Emilio
Ultims quadros

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

